

Rijkswaterstaat
Ministerie van Infrastructuur en Milieu

Natura 2000 Beheerplan IJsselmeergebied 2017 - 2023

IJsselmeer

Natura 2000 Beheerplan IJsselmeergebied 2017 - 2023

IJsselmeer

Datum: Oktober 2017

Status: Beheerplan Natura 2000

Voortouwnemer: Rijkswaterstaat

Andere bevoegde gezagen:

provinsje fryslân
provincie fryslân

 PROVINCIE FLEVOLAND

 Provincie
Noord-Holland

Inhoud

Samenvatting	4
1. Inleiding	7
2. Kenmerken van het IJsselmeer	8
2.1 (Inter)nationaal belangrijke ecologische waarden in het IJsselmeer	8
2.2 Abiotische kenmerken	10
2.3 Activiteiten en beheer in het IJsselmeer	14
3. Instandhoudingsdoelstellingen	15
3.1 Uitwerking van doelen in omvang, ruimte en tijd en huidige situatie	15
3.1.1 Ruimtelijke eenheden	16
3.1.2 Open water	18
3.1.3 Ondiep water	20
3.1.4 Oeverzone	23
3.1.5 Kale of schaars begroeide gronden	25
3.1.6 Moeras	26
3.1.7 Nat grasland	29
3.2 Opgave voor het IJsselmeer	31
4. Instandhoudingsmaatregelen	34
4.1 Maatregelen uit reeds vastgesteld beleid	34
4.2 Aanvullende instandhoudingsmaatregelen voor Natura 2000	36
5. Activiteiten en mitigatie	38
5.1 Vrijgestelde vergunningplichtige activiteiten zonder specifieke voorwaarden	39
5.2 Vrijgestelde vergunningplichtige activiteiten mét specifieke voorwaarden	40
5.3 Vergunningplichtige activiteiten die (afzonderlijk) vergunningplichtig blijven	44
5.4 Niet vergunningplichtige activiteiten, wel mitigatie vereist	44
5.5 Kaders voor vergunningverlening	47
6. Doelbereik	52
7. Literatuurlijst	57
Bijlagen	59
Bijlage A	60
Bijlage B	64
Bijlage C	68
Colofon	72

Samenvatting

Natura 2000 is een samenhangend netwerk van beschermde natuurgebieden binnen de lidstaten van de Europese Unie. De EU heeft tot instelling van dit netwerk besloten, omdat de natuur en biodiversiteit (soortenrijkdom) in Europa al decennia snel achteruitgaan. Het IJsselmeer is als Natura 2000 gebied onderdeel van dit netwerk en is aangewezen om specifieke natuurwaarden in stand te houden. Op deze manier draagt het IJsselmeer bij aan het behoud van de Europese biodiversiteit.

De afgelopen jaren is onderzocht wat er voor nodig is om de natuurdoelen voor het gebied te realiseren. Daarbij is gekeken naar:

1. Knelpunten in het ecosysteem die negatieve gevolgen hebben voor de natuurwaarden;
2. Maatregelen uit vastgesteld beleid die een positieve bijdrage kunnen leveren aan de natuurdoelen;
3. Aanvullende maatregelen die genomen moeten worden om de doelen te kunnen realiseren;
4. Activiteiten die nu in het gebied plaatsvinden en mogelijk invloed hebben op de natuurwaarden.

De uitkomsten hiervan worden uitgebreid in dit beheerplan beschreven. In de komende paragrafen wordt kort, bondig en helder samengevat wat de belangrijkste punten zijn in het beheerplan. Hierbij ligt de nadruk op de knelpunten en hoe de doelen kunnen worden bereikt door het nemen van maatregelen. Uitgangspunt is dat de maatregelen die hier worden genoemd ook daadwerkelijk worden uitgevoerd.

Bijzondere natuurwaarden gaan grotendeels hand in hand met menselijke activiteiten

De afgelopen eeuw is het IJsselmeergebied sterk veranderd, onder andere als gevolg van de aanleg van de Afsluitdijk, de inpoldering van de Noordoostpolder en de Flevopolders, de aanleg van de Houtribdijk en de ontwikkeling van menselijke activiteiten. Met name grootschalige ingrepen in het gebied hebben de natuurlijke processen beïnvloed en hebben geleid tot veranderingen in de zoet-zout gradiënt, peildynamiek en sedimentatie- en erosieprocessen. Het huidige systeem dat daaruit is ontstaan is nog relatief jong en nog niet stabiel. De huidige natuurwaarden in het IJsselmeergebied hebben zich in de loop der tijd ontwikkeld in sterke samenhang met de menselijke activiteiten in het gebied. Voortbouwend op deze sterke relatie tussen menselijke activiteiten en natuur is dit beheerplan gericht op behoud en versterking van de natuurwaarden, waarbij ruimte wordt geboden aan behoud en ontwikkeling van de menselijke activiteiten in het gebied.

Onvoldoende beschikbaarheid van voedsel voor vogels

Sinds het begin van de jaren negentig van de vorige eeuw is een aantal vogelsoorten in het IJsselmeer (en ook in het Markermeer & IJmeer) sterk in aantal afgenomen. Het gaat vooral om bodemdiereters als tafeleend, brilduiker, kuifeend en topper, en viseters als fuut, nonnetje, grote zaagbek, dwergmeeuw, zwarte stern en visdief. In het wijzigingsbesluit Natura 2000 gebied IJsselmeer van 30 juli 2012 (referentie 12)

is voor de eerstgenoemde vijf viseters inmiddels een verbeterdoelstelling opgenomen. Bij dit beheerplan is van deze verbeterdoelstellingen uitgegaan. Bij de vaststelling van de aanwijzingsbesluiten is de voorwaarde opgenomen dat RWS onderzoekt wat de oorzaken van deze achteruitgangen zijn, welke niveaus van instandhoudingsdoelstellingen haalbaar zijn en welke maatregelen tegen welke kosten daarvoor moeten worden genomen. Deze studie, de zogenaamde ANT-studie (Autonome Neerwaartse Trend), heeft begin 2014 geresulteerd in een advies over de haalbaarheid en betaalbaarheid van de instandhoudingsdoelstellingen voor de betreffende soorten. Tegen het einde van de 1e beheerplanperiode wordt door middel van monitoring bekeken of er voor ANT-soorten, naast de reeds op stapel staande maatregelen, nog intensivering van maatregelen of aanvullende maatregelen nodig zullen zijn in latere beheerplanperioden.

Verbetering kwaliteit en omvang rietmoeras voor broedvogels

De afgelopen decennia hebben in het IJsselmeer onnatuurlijk peilbeheer en commercieel rietsnijden plaatsgevonden en tot negatieve gevolgen geleid voor de oppervlakte en de kwaliteit van het rietmoeras. Het huidige tegennatuurlijke peil heeft geresulteerd in een weinig dynamisch rietmoeras, met weinig tot geen vernieuwing van riet, en verruiging, verlanding en verbossing van waterriet. Het commerciële snijden van riet heeft negatieve effecten op de kwaliteit van het rietmoeras, omdat er te weinig overjarig riet blijft staan: al het rietareaal heeft dezelfde leeftijd. Een rietmoeras dat divers is qua leeftijdsopbouw van het riet, divers qua maaiveldhoogte (of relatieve waterhoogte) en met veel overgangen tussen riet en water (een grote randlengte) biedt de meeste kansen voor een rijke en diverse populatie rietvogels.

Het Natura 2000 gebied IJsselmeer kan een belangrijke bijdrage leveren aan het behoud van populaties van vogels die broeden en leven in rietmoeras zoals de roerdomp, bruine kiekendief, snor, rietzanger en porseleinhoen. Als gevolg van de achteruitgang in oppervlakte, kwaliteit en variatie van de rietmoerassen zijn de aantallen broedende rietvogels sterk afgenomen.

Er is voor gekozen de negatieve effecten van het huidige peilbeheer (zie Algemeen deel) te mitigeren door het afvlakken van oevers en herinrichting van het rietland. Hiermee wordt veroudering en verruiging van het rietland tegengegaan. Daarnaast wordt het huidige rietbeheer omgevormd tot een dynamisch gefaseerd en gedifferentieerd maaibeheer.

Dankzij deze maatregelen worden de doelen voor moerasvogels in deze beheerplanperiode gehaald.

Verbetering kwaliteit en omvang habitattypen

Niet alleen het huidige peilbeheer, maar ook successie leidt tot verslechtering van ruigten en zomen (typen A en B), overgangs- en trilvenen en de standplaatscondities in dit habitatype voor de groenknolorchis. Daarom worden maatregelen getroffen om successie tegen te gaan. Door dynamisch gefaseerd en ruimtelijk gedifferentieerd maaibeheer van oevergebieden waar ruigten en zomen voorkomen wordt het doel voor dit habitatype in de eerste beheerplanperiode bereikt. Door het afplaggen van het trilveen wordt dit habitatype voor de toekomst behouden en daarmee ook de potentie voor de terugkeer van de groenknolorchis in het gebied. Voor zowel de 'overgangs- en trilvenen' als voor de groenknolorchis is doelbereik in de eerste beheerplanperiode vrijwel uitgesloten. Voor de langere termijn kan, na langdurig adequaat beheer van regelmatig afplaggen, maaien en verschralen, zowel het behoud van kwaliteit van de 'overgangs- en trilvenen' als de terugkeer van de groenknolorchis tegemoet gezien worden.

Garanderen broedgebied op kale of schaars begroeide gronden

Door successie is de beschikbaarheid van kale grond als broedgebied voor de bontbekplevier en visdief beperkt. Daarom wordt op een aantal locaties de vegetatiesuccessie tegengegaan en teruggezet. Daarnaast wordt verstoring rondom de Kreupel tegengegaan. Door deze maatregelen blijft er voldoende geschikt broedgebied beschikbaar in de komende beheerplanperiode.

Rust en ruimte garanderen

In het IJsselmeer vinden verschillende activiteiten plaats die potentieel versturende effecten hebben op de doelsoorten. In het beheerplan zijn maatregelen geformuleerd om de rust en ruimte toch te kunnen garanderen, zonder allerlei activiteiten meteen te verbieden.

Kitesurfen is op de locaties Lemmer, Stavoren, Hindeloopen, Kornwerderzand, Makkum en Mirnserklif zonder specifieke voorwaarden toegestaan, in de vorm zoals het nu plaatsvindt. Bij kitesurflocaties It Soal (Workum), Enkhuizen en Medemblik gelden enkele specifieke voorwaarden, waardoor verstoring wordt voorkomen. Bij het eilandcomplex 'de Kreupel' worden toegangsbeperkende maatregelen genomen om de rust voor watervogels en (broedende) kolonievogels ter plaatse te kunnen garanderen.

In het Natura 2000 gebied IJsselmeer ligt geschikt leefgebied binnen de verstoringszone van het schietterrein Breezanddijk voor fuut, bergeend, smient, krakeend, tafeleend, kuifeend, topper, brilduiker, nonnetje en grote zaagbek. Te Breezanddijk wordt een breed arsenaal aan militaire middelen getest, wat een behoorlijk geluidseffect kan veroorzaken. Om te voorkomen dat de activiteiten op het schietterrein het behalen van de doelen voor deze watervogels in de weg staan, zijn grenzen gesteld aan het aantal dagen dat het terrein mag worden gebruikt.

Terreinbeheer graslanden blijft gericht op kempfaan, niet op kolgans

Het huidige agrarische beheer van de natte, buitendijkse graslanden is gericht op het aantrekkelijk maken en houden van het grasland als broedgebied voor de kempfaan. Het gevolg van het, voor de kempfaan gewenste, verschalingsbeheer is dat de graslanden minder geschikt worden als foerageergebied voor kolganzen en brandganzen. De draagkracht is op dit moment wel groot genoeg voor de ganzen en er is nog geen probleem ontstaan voor deze soorten. Om die reden wordt het bestaande beheer, ten behoeve van de kempfaan, doorgezet. Dit is acceptabel aangezien het in Nederland goed gaat met de populaties kolganzen en brandganzen (goede landelijke staat van instandhouding en positieve trends in het IJsselmeer) terwijl het landelijk niet goed gaat met kempfaan en er voor het IJsselmeer een uitbreidingsdoelstelling geldt.

1. Inleiding

Aanleiding en doel van het beheerplan

De Europese Unie beschermt de natuurwaarden van Europa. De belangrijkste pijler van Europese natuurbescherming is de realisatie van Natura 2000: een netwerk van Europese natuurgebieden met belangrijke natuurwaarden. Het IJsselmeer is als Natura 2000 gebied onderdeel van dit netwerk. Op Europees niveau is het doel: behouden van de Europese biodiversiteit. Voor het Natura 2000 gebied IJsselmeer zijn doelen (instandhoudingsdoelstellingen) geformuleerd die bijdragen aan het behoud van de Europese biodiversiteit. Om behoud van de biodiversiteit over langere periode te waarborgen is voor het gehele IJsselmeergebied een beheerplan opgesteld.

Het beheerplan bestaat uit een overkoepelend Algemeen deel en zes gebiedsdelen: IJsselmeer, Markermeer & IJmeer, Eemmeer & Gooimeer Zuidoever, Veluwerandmeren, Zwarte Meer en Ketelmeer & Vossemeer (zie hoofdstuk één van het Algemeen deel voor toelichting over de opbouw van het beheerplan). De toetsingskaders voor vergunningverlening zijn opgenomen in het deel Toetsingskaders.

Leeswijzer

Voor u ligt het gebiedsdeel voor het IJsselmeer. In hoofdstuk 2 worden de kenmerken van het IJsselmeer beschreven. In hoofdstuk 3 worden de doelen behandeld: welke specifieke natuurwaarden worden beschermd; hoe staat het met deze natuurwaarden en wat is de beoogde situatie? Hoofdstuk 4 beschrijft instandhoudingsmaatregelen die bijdragen aan het behalen van de doelen. Hoofdstuk 5 beschrijft de relatie tussen menselijke activiteiten en Natura 2000 instandhoudingsdoelstellingen. Dit hoofdstuk geeft ook aan welke voorwaarden aan activiteiten worden gesteld, om effecten op de doelen te verzachten of te voorkomen. Hoofdstuk 6 beschrijft in hoeverre de doelen behaald worden wanneer activiteiten met mogelijk schadelijke effecten worden gemitigeerd en instandhoudingsmaatregelen worden uitgevoerd.

Formele status figuren en kaarten

De figuren en kaarten die zijn opgenomen in het beheerplan gelden alleen als illustratie en hebben geen formele status. De formele kaarten staan in besluiten zoals de Aanwijzingsbesluiten en de Toegangsbeperkende Besluiten (TBB-en).

2. Kenmerken van het IJsselmeer

Het IJsselmeer is een ecologisch belangrijk gebied. Daarnaast wordt het door de mens voor tal van functies gebruikt. In dit hoofdstuk worden de belangrijkste kenmerken van natuur, abiotiek en menselijke activiteiten beschreven.

2.1

(Inter)nationaal belangrijke ecologische waarden in het IJsselmeer

Het IJsselmeer is aangewezen als Natura 2000 gebied, omdat het gebied van belang is voor het behoud van de Europese biodiversiteit. Samen met het gehele IJsselmeergebied is het een belangrijk leefgebied voor moerasvogels, voor (doortrekkende en overwinterende) watervogels en voor aan meren gebonden habitattypen en soorten.

Onmisbare schakel in trekvogelnetwerk; foerageer-, rust- en slaapgebied

Het IJsselmeer is als grote zoetwaterplas van nationaal en internationaal belang voor met name vogels. Diverse trekvogels zijn afhankelijk van het IJsselmeer als overwinteringsgebied, als ruigebied of als tussenstop, bijvoorbeeld tijdens de trek van hun broedgebieden in Scandinavië, Noordwest Rusland en Siberië naar de overwinteringsgebieden in West-Afrika. De vogels gebruiken het IJsselmeer dan om op krachten te komen voor het vervolg van hun reis ('opvetten'). Het IJsselmeer is hiermee een onmisbare schakel in het trekvogelnetwerk, waaraan ook andere grote wateren in Nederland, zoals de (zoute) Natura 2000 gebieden Waddenzee en de Delta, bijdragen.

De oevers van het IJsselmeer herbergen waterplanten, een waarde in zichzelf, maar ook als voedsel voor plantenetende watervogels en een leefgebied voor vis en ongewervelde dieren. Voorts is het IJsselmeer belangrijk als foerageergebied voor overwinterende en in de zomer ruiende bodemfauna-etende vogels (topper, kuifeend en brilduiker), broedende viseters (aalscholver, zwarte stern, visdief) en overwinterende viseters (aalscholver, fuut, grote zaagbek, nonnetje). Veel van deze soorten foerageren niet alleen op het IJsselmeer, maar ook op het naastgelegen Markermeer-IJmeer en de Waddenzee, afhankelijk van de

Rustende aalscholvers op stortstenen oever

voedselbeschikbaarheid en de ligging van hun rustgebieden. De aalscholver, visdief en de zwarte stern zijn afkomstig van kolonies en slaappleatsen binnen de begrenzing van IJsselmeer (o.a. Kreupel, Onderdijk, De Ven), van het Markermeer (Houtribdijk voor aalscholver, Hoeckelingsdam voor visdief), van de Waddenzee (Griend voor visdief, Balgzand voor zwarte stern) of in geval van de aalscholver van nog verder gelegen Natura 2000 gebieden (Naardermeer, Lepelaarplassen of Oostvaardersplassen).

De kusten van het IJsselmeer herbergen belangrijke slaappleatsen voor vogels. Veelal foerageren deze vogels binnendijs. Zo is er een belangrijke functionele relatie tussen de Friese IJsselmeerkust en het nabijgelegen Friese Natura 2000 gebied Oudegaasterbrekken, Fluessen en omgeving. Voor beide gebieden zijn instandhoudingsdoelstellingen geformuleerd voor een aantal overwinterende ganzensoorten (kolgans, kleine rietgans en brandgans), de eveneens grasetende smient en een tweetal doortrekkende steltlopersoorten (kemphaan en wulp). Voor elk van deze soorten geldt dat hun populaties zowel gebruik maken van de Friese IJsselmeerkust (vooral als slaappleats) als van de Oudegaasterbrekken (zowel als foerageergebied als ook als slaappleats). Deze relatie tussen rustende ganzen en smienten in het IJsselmeer en foerageren binnendijs is niet beperkt tot de Natura 2000 gebieden. Ook binnendijs agrarisch grasland is een belangrijk foerageergebied voor de aangewezen rustende ganzen en smienten in het IJsselmeer.

Uniek uitgestrekt pionier- en moeraslandschap

Van nationaal belang zijn de drassige en ruige oeverbegroeiingen aan de Friese kust met kenmerkende terrestrische habitattypen (o.a. ruigten en zomen, overgangs- en trilvenen) die hier kunnen voorkomen door het dynamische waterpeilverloop. Dit is ook het broedgebied van een belangrijk deel van de Nederlandse populaties van broedende moerasvogels, zoals de bruine kiekendief, roerdomp, porseleinhoen, snor en rietzanger en pionierbroedvogels, zoals sterns en plevieren. Tevens is dit gebied van belang voor kleine zoogdieren, zoals de noordse woelmuis.

Bijzondere relatie met de Waddenzee

De Waddenzee heeft invloed op de vispopulatie in het IJsselmeer en omgekeerd. Bij laagwater wordt het overtollige zoete water van het IJsselmeer onder vrij verval naar de Waddenzee gespuid. Hierbij spoelt zoetwater uit en mengt zoet water zich met water in de Waddenzee. Bij het begin en aan het eind van spuiperioden kan er ook optrek van diadrome vissoorten (trekvissen die tussen zoet en zout water

migreren) vanuit de Waddenzee naar het IJsselmeer plaatsvinden. Het gaat hier om o.a. dieldoornige stekelbaars, spiering, aal en bot, maar ook om zeldzamere trekvisen als zeeforel, houting, fint en prikken. De sluizen van het IJsselmeer (en Lauwersmeer) worden gezien als de belangrijkste doortrekroutes voor zeeprík, rivierprík en fint in het Waddengebied. Spiering is een zeer belangrijke prooi voor een groot aantal visetende watervogelsoorten, waarvoor een instandhoudingsdoelstelling geldt. Daarnaast maken veel watervogels zowel gebruik van de Waddenzee als van het IJsselmeer. Vogels die foerageren op het IJsselmeer, rusten bijvoorbeeld op het Balgzand in de Westelijke Waddenzee. En indien door vorst het IJsselmeer dichtvriest, zullen vogels uitwijken naar de Waddenzee.

2.2 Abiotische kenmerken

Abiotische kenmerken bepalen in belangrijke mate welke natuurwaarden waar aanwezig zijn. Onderstaande paragrafen beschrijven de abiotische kenmerken die van belang zijn voor de natuurwaarden in het IJsselmeer.

Ligging en geografie

Het IJsselmeer is een groot zoetwatermeer tussen Friesland, Noord-Holland en Flevoland (zie figuur 2.1). Voor de realisatie van de Afsluitdijk was het een zoute binnenzee met een open verbinding naar de Waddenzee. De Houtribdijk vormt de grens tussen het IJsselmeer en het Markermeer. De A6 vormt de grens met het Ketelmeer, waarmee het IJsselmeer een open verbinding heeft.

Figuur 2.1
Topografie en geografie van het
Natura 2000 gebied IJsselmeer

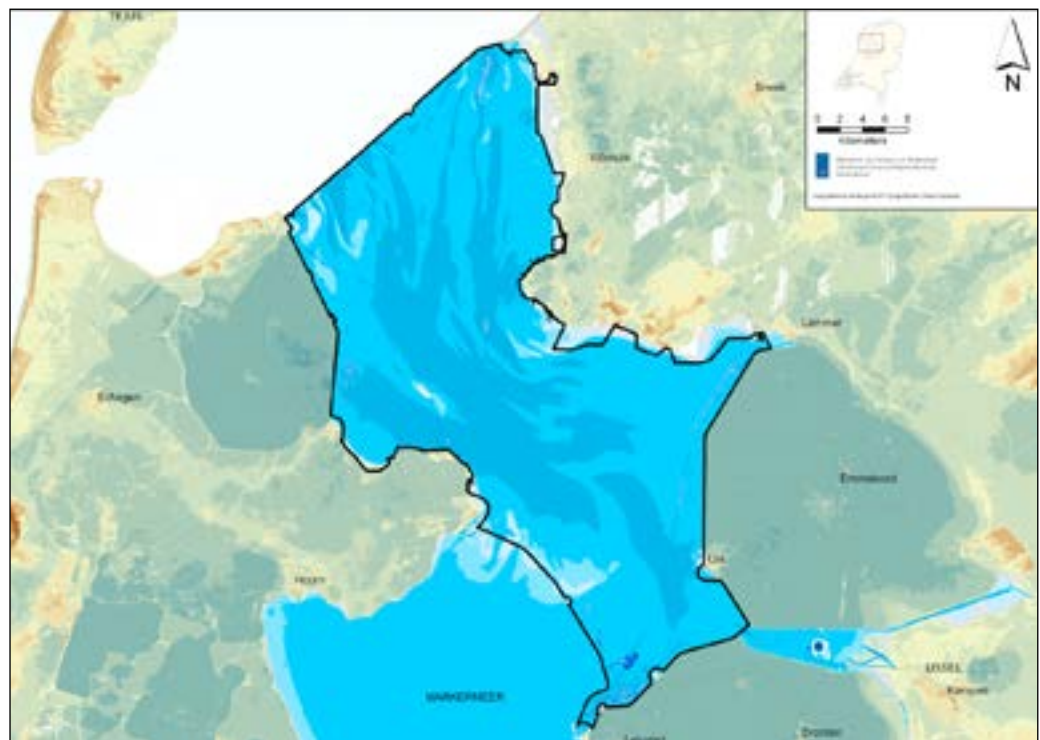
Legenda
Natura 2000-gebieden
— Vogelrichtlijn
— Vogelrichtlijn +
Habitatrichtlijn

Bodem en geomorfologie

Het IJsselmeer heeft een oppervlakte van 113.346 ha. Het heeft een gemiddelde diepte van 4,4 m en kan worden onderverdeeld in diep water (1 m tot ca 7 m), ondiep water (0,2 m tot 1 m) en oevergebieden. Figuur 2.2 geeft de bodemhoogte van het IJsselmeer weer. In de tijd van de Zuiderzee is er door de zeestroming een gedifferentieerd (onderwater)reliëf ontstaan. De huidige morfologie van het meer herinnert nog steeds aan deze tijd. Diepe slenken, vooral in het noordelijk deel van het IJsselmeer, zijn indertijd uitgesleten door de getijdenbeweging. Tijdens stormvloed in de Middeleeuwen heeft plaatselijk afslag van zandruggen en keileemkoppen plaatsgevonden waardoor klifkusten zijn ontstaan. Bekend zijn de klifkusten van Zuidwest-Friesland; het Rode Klif, het Mirnser Klif en het Oude Mirdumer Klif. Tegenwoordig vindt langs de Friese zuidwestkust spontane zandbankvorming plaats.

Figuur 2.2
IJsselmeer, bodemhoogte

Legenda

Hoogte t.o.v. NAP (water)

	< -40 m		-7,5 - -5 m
	-40 - -30 m		-5 - -3 m
	-30 - -20 m		-3 - -2 m
	-20 - -15 m		-2 - -1 m
	-15 - -10 m		-1 - -0,5 m
	-10 - -7,5 m		-0,5 - 0 m

Hoogte t.o.v. NAP (land)

	< -10 m		1 - 2,5 m
	-10 - -5 m		2,5 - 5 m
	-5 - -2,5 m		5 - 10 m
	-2,5 - -1 m		10 - 20 m
	-1 - 0 m		20 - 30 m
	0 - 1 m		> 30 m

N2000-grens

Vogelrichtlijngebied

De bodem van het IJsselmeer bestaat voornamelijk uit zand. In de diepere delen (voormalige stroomgeulen) komt daarnaast zavel en klei voor. Lokaal komt op enkele locaties keileem aan het bodemoppervlak. De voormalige stroomgeulen worden ondieper, omdat het fijnere slib er neerslaat, wat leidt tot afvlakking van de bodem. De IJssel is de voornaamste bron van sediment. Via het Ketelmeer wordt een deel van het sediment doorgevoerd naar het IJsselmeer. Menselijke activiteiten zoals zandwinning en aanleg en onderhoud van vaargeulen zijn ook van invloed op de geomorfologie en bodemsamenstelling. Diepe zandwinputten worden soms weer verondiept met baggerspecie.

Dijken en sluizen

De Afsluitdijk scheidt het IJsselmeer van de Waddenzee en de Houtribdijk scheidt het IJsselmeer van het Markermeer. In deze dijken liggen sluizen ten behoeve van scheepvaart en voor regulatie van het waterpeil. Er is een open verbinding met het Ketelmeer waarin de IJssel en, via het Zwarte Meer, ook het Zwarte Water en de Overijsselse Vecht uitmonden.

Waterkwantiteit

Het IJsselmeer staat in open verbinding met de Natura 2000 gebieden Ketelmeer & Vossemeer en Zwarte Meer. Het IJsselmeer vormt het afwateringsgebied van de IJssel, een groot deel van Noord-Nederland (Friesland, Groningen, Overijssel, Drenthe), delen van Noord-Holland, Gelderland en een deel van Duitsland. Dit betekent dat de waterschappen in deze gebieden hun overtollig water kunnen afdalen op het IJsselmeer. Verder ontvangt het IJsselmeer overtollig water uit het Markermeer en de Randmeren. Afvoer van wateroverschot van het IJsselmeer vindt plaats via de spuilsuizen in de Afsluitdijk. Verder ontvangt het IJsselmeer overtollig water uit het Markermeer en de Randmeren. Het IJsselmeer fungeert daarnaast als watervoorzieningsgebied voor een groot deel van Noord-Nederland. Deze gebieden laten 's zomers water in. Het water wordt gebruikt voor peilbeheersing, landbouw, verbetering van de waterkwaliteit (o.m. verlaging zoutgehalte) en drinkwater (drinkwaterinnamepunt bij Andijk).

In het IJsselmeer wordt, net als in de overige wateren van het peilgebied (Ketelmeer & Vossemeer en Zwarte Meer), een stabiel peil nagestreefd. In de winterperiode (streefpeil NAP -40 cm) is de veiligheid het belangrijkste criterium, in de zomerperiode (streefpeil NAP -20 cm) de zoetwatervoorziening. In de praktijk wordt het winterpeil van NAP -40cm bijna nooit gehaald; gemiddeld bedraagt het peil in de winter NAP -25cm. Met het oog op de verminderende spuumogelijkheden vanwege de zeespiegelstijging en het mogelijk maken van een flexibel peilbeheer in de toekomst is besloten tot de aanleg van extra afvoercapaciteit door het plaatsen van pompen in de Afsluitdijk in 2021.

Incidenteel kan in geval van extreme droogte binnen de bandbreedte van het peilbesluit het zomerpeil tijdelijk worden verhoogd in verband met droogtebestrijding. Door peilverschillen tussen de seizoenen, windwerking (scheefstanden tot meer dan één meter aan de Friese zijde van het IJsselmeer) én door pieken in de aanvoer van water naar het IJsselmeer (met name door de IJssel) is enige dynamiek in overstroming aanwezig.

Waterkwaliteit

Waterkwaliteit is een bepalende factor ten aanzien van de aanwezigheid van waterplanten, bodemfauna en vis en daarmee de voedselbeschikbaarheid van diverse watervogels. In het kader van de Europese Kaderrichtlijn Water (KRW) wordt in heel Nederland de toestand van het water bepaald en worden maatregelen genomen (zowel lokaal als landelijk) om het water ecologisch en chemisch te verbeteren. Hierdoor is de waterkwaliteit in beweging: de nutriëntenaanvoer uit de rivieren daalt en het doorzicht wordt groter. Het ecologische gevolg zal zijn dat er meer waterplanten (zoals kranswieren en fonteinkruiden) tot ontwikkeling komen, met een mogelijke verandering in het visbestand (kleinere vis) en het waterleven. De laatste jaren verbetert de waterkwaliteit van zowel de IJssel als het IJsselmeer. Voor de parameters doorzicht, fosfaat en stikstof is het met betrekking tot de KRW gewenst om deze verder te verbeteren. Fosfaat- en stikstofverbindingen zijn belangrijke voedingsstoffen.

Kitesurfen bij It Soal (Workum)
voor de Friese IJsselmeerkust

2.3

Activiteiten en beheer in het IJsselmeer

Activiteiten van mensen in het IJsselmeer kunnen van invloed zijn op de natuurwaarden in het gebied. In deze paragraaf wordt een samenvatting gegeven van die activiteiten en beheer in het gebied die relevant zijn voor de natuurwaarden en de toekomstige ontwikkelingen hierin. In het document Inventarisatie bestaand gebruik IJsselmeergebied (referentie 6) staan activiteiten in detail beschreven, kaarten met locaties van de activiteiten staan in de kaartenbijlage van dat document. In hoofdstuk 5 wordt een samenvatting gegeven van de resultaten van de toetsing van de activiteiten en de mitigatie van mogelijk negatieve effecten.

Activiteiten in het IJsselmeer

Het IJsselmeer wordt volop gebruikt door de mens. Van oorsprong is de visserij een belangrijke activiteit, al in de tijd van de Zuiderzee met vangst van zoutwatervis. Inmiddels is er visserij op commercieel interessante zoetwatervis, zoals paling, spiering, snoekbaars en baars, indien de visstand dat toelaat. Beroepsvaart vindt plaats via de diverse scheepvaartroutes en vaargeulen. Tussen Stavoren en Enkhuizen is een veerbootverbinding. Het IJsselmeer staat ook bekend om zijn uitstekende recreatiemogelijkheden. Zeilschepen en motorjachten kunnen vanuit de talrijke (jacht)havens langs de IJsselmeerkust vrijwel het gehele IJsselmeer bevaren en via diverse sluizen (sluizen in de Afsluitdijk, de Krabbersgatssluzen en Houtribsluizen) kunnen ze naastgelegen wateren bereiken. Ook voor de beroepsvaart zijn deze sluizen van essentieel belang. Langs de oevers van het gehele IJsselmeer bevinden zich dagrecreatieterreinen en vindt kleinschalige watersport plaats, zoals zwemmen en sportvissen. Populaire kite- en windsurflocaties zijn onder andere aanwezig bij Enkhuizen, Stavoren, Hindeloopen, Medemblik en Workum. Geregeld worden er watersportevenementen georganiseerd.

Andere activiteiten in het IJsselmeer zijn de opwekking van energie via windmolens (vooral langs de kust van Flevoland), nautisch onderhoud met zandwinning, berging van baggerspecie (nabij Lelystad en Lemmer), Schietbeproevingen Defensie Breezanddijk (noordwesthoek IJsselmeer) en het gebruik van IJsselmeerwater als koelwater. Ook wordt het IJsselmeerwater, zoals al eerder beschreven, gebruikt voor regionale watervoorziening en -afvoer (Noord-Holland, Flevoland en Friesland). Ter hoogte van Andijk wordt water ingelaten ten behoeve van drinkwatervoorziening.

Beheer in het IJsselmeer

Om natuurgebieden en dagrecreatieterreinen in stand te houden wordt door organisaties als Staatsbosbeheer, Natuurmonumenten, It Fryske Gea, Waterschappen en Recreatieschappen actief natuurbeheer uitgevoerd. Belangrijke gebieden waar beheer van natuur plaatsvindt, zijn de buitendijkse gronden bij Friesland en Noord-Holland. Waterschap Zuiderzeeland, Wetterskip Fryslân, Hoogheemraadschap Hollands Noorderkwartier en Rijkswaterstaat Midden-Nederland beheren de primaire waterkeringen. Om de veiligheid te waarborgen worden de dijken onderhouden en waar nodig versterkt. Rijkswaterstaat voert het nautisch beheer van het hoofdvaarwegennet uit, het waterkwantiteitsbeheer (via het peilbeheer) en het waterkwaliteitsbeheer.

Rijkswaterstaat monitort een aantal malen per jaar de aanwezigheid en verspreiding van (vogel)soorten en waterplanten (niet alleen Natura 2000 soorten). Daarnaast vindt monitoring plaats om de waterkwaliteit en staat van dijken te beoordelen. Deze monitoringsactiviteiten vinden plaats vanuit een vliegtuig, boot of vanaf land.

Afgesloten gebied ondieptes Friese kust

Voor de ondieptes voor de Friese kust geldt een Toegangsbeperkende Bepaling (TBB) in het kader van artikel 2.5 van de Wnb, om de benodigde rust te borgen. Op de ondieptes voor de Friese kust zijn jaarrond belangrijke rust- en foerageergebieden voor water- en moerasvogels gesitueerd. Het zich bevinden, het betreden of het bevaren binnen het ex artikel 20 aangewezen gebied langs de Friese IJsselmeerkust binnen de in dit besluit bepaalde gesloten periodes moet worden gezien als een verstorend effect heeft op de soorten waarvoor de beperking van de toegankelijkheid van het gebied heeft plaatsgevonden. Zie figuur 3.3 voor de begrenzing van het afgesloten gebied.

3. Instandhoudingsdoelstellingen

Doel van Natura 2000 is een wezenlijke bijdrage te leveren aan het behoud en herstel van de biodiversiteit. Om dat te bereiken zijn afspraken gemaakt om bepaalde habitattypen en soorten te beschermen binnen een netwerk van natuurgebieden. Hiervoor is het zaak de omstandigheden, die het vóórkomen van die habitattypen en soorten mogelijk maken, te behouden of waar nodig te verbeteren.

Op 23 december 2009 heeft de minister van Landbouw, Natuur en Visserij de zes Natura 2000 gebieden in het IJsselmeergebied definitief aangewezen op grond van artikel 10a van de Natuurbeschermingswet 1998 (Nbwet). In deze aanwijzingsbesluiten is vastgelegd welke natuurwaarden beschermd moeten worden. Er zijn instandhoudingsdoelstellingen opgenomen voor soorten en habitattypen. De instandhoudingsdoelstellingen zijn geformuleerd in termen van behoud of verbetering van omvang en/of kwaliteit van bepaalde habitattypen en behoud of uitbreiding van kwaliteit leefgebied en draagkracht voor bepaalde aantallen van met naam genoemde soorten. De instandhoudingsdoelstellingen per Natura 2000 gebied dienen voor het borgen van de bijdrage die dat gebied levert aan het op landelijk niveau realiseren van een gunstige staat van instandhouding. De instandhoudingsdoelstellingen voor het IJsselmeer zijn opgenomen in het besluit Natura 2000 gebied IJsselmeer (referentie 2). Daarnaast is in het Wijzigingsbesluit Natura 2000 gebied IJsselmeer van 30 juli 2012 een herstelopgave geformuleerd voor fuut, nonnetje, grote zaagbek, dwergmeeuw en zwarte stern (wijzigingsbesluit Natura 2000 gebied IJsselmeer (referentie 12)). In het wijzigingsbesluit van diverse Natura 2000 gebieden, waaronder Markermeer & IJmeer, 14 februari 2013, heeft een correctie plaatsgevonden met betrekking tot de complementaire doelen (referentie 13). Voor het IJsselmeer betekent dit dat de doelen voor de meervleermuis en de rivierdonderpad die zijn gekoppeld aan Vogelrichtlijngebied zijn vervallen. Dit heeft geen consequenties voor beschermingsniveau en/of te nemen maatregelen, omdat beide soorten nog wel in het Habitatrichtlijngebied aangewezen blijven.

3.1

Uitwerking van doelen in omvang, ruimte en tijd en huidige situatie

In de doeluitwerking (referentie 4) zijn de instandhoudingsdoelstellingen besproken in ruimte en tijd, dus waar en wanneer de soorten in het IJsselmeer voorkomen in de huidige en de beoogde situatie.

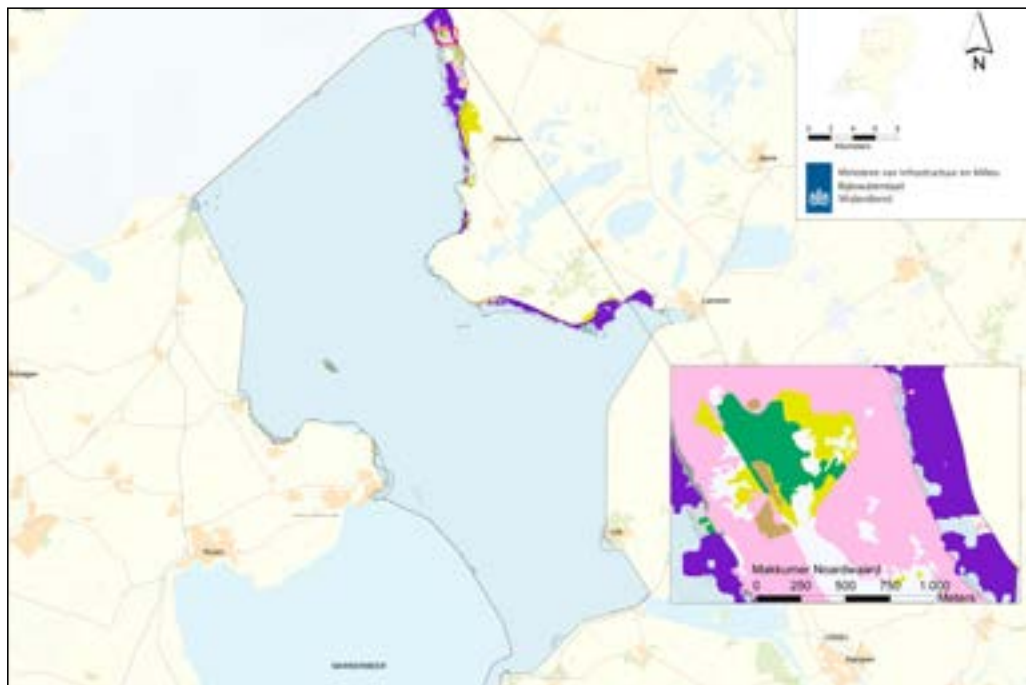
Deze paragraaf is een zeer beknopte weergave van de doeluitwerking. De doeluitwerking is opgesteld op basis van gegevens uit 1999-2004. Daarnaast is vanwege de lange duur van het beheerplanproces een actualisatieslag gedaan tot en met 2013 om na te gaan of aantallen en trends van de verschillende vogelsoorten in relatie tot de doelaantallen een duidelijk afwijkend beeld zijn gaan vertonen. Voor die soorten waar een dergelijk afwijkend beeld is vastgesteld, is nagegaan, of en in hoeverre, als gevolg hiervan instandhoudingsmaatregelen, vrijstellingsvoorwaarden voor gebruik of mitigerende maatregelen aanpassingen behoeften.

3.1.1 Ruimtelijke eenheden

In dit beheerplan worden de instandhoudingsdoelstellingen beschreven per ruimtelijke eenheid. Binnen het IJsselmeer gaat het om: open water, ondiep water, oeverzone, kale of schaars begroeide gronden, moeras en nat grasland.

Voor de verschillende ruimtelijke eenheden wordt beschreven wat de huidige situatie is van soorten en habitattypen (verspreiding, belang van de ruimtelijke eenheid, aantallen en trends). Daarnaast wordt benoemd wat de beoogde situatie is voor deze soorten en habitattypen om hun leefgebieden en het natuurlijke habitat in een gunstige staat van instandhouding te behouden of herstellen. Vervolgens worden de belangrijkste ecologische vereisten benoemd van de soorten en habitattypen en wordt aangegeven of er zich knelpunten voordoen ten aanzien van de ecologische vereisten. In figuur 3.1 is de ligging van de ruimtelijke eenheden en habitattypen in het IJsselmeer weergegeven. In tabel 3.1 zijn de habitattypen, habitatsorten en vogels ingedeeld bij de ruimtelijke eenheid waar deze voornamelijk van afhankelijk zijn. Indien een soort van meerdere eenheden gebruik maakt, wordt de soort of het habitatype in de ondergeschikte eenheid cursief weergegeven in de tabel. Een soort wordt alleen beschreven in de paragraaf over de bepalende ruimtelijke eenheid. Daar wordt ook het belang van ondergeschikte eenheden voor een soort en eventuele knelpunten beschreven.

Figuur 3.1
Overzichtskaart van ruimtelijke eenheden en habitattypen in het IJsselmeer gebied

Legenda

Habitattypen

- H3140 Kranswierwateren
- H3150 Meren met fonteinkruiden en krabbenscheer
- H6430A Ruigten en zomen (moerasspirea)
- H7140A Overgangs- en trilvenen (veenmosrietlanden)
- N2000 grens

Ruimtelijke eenheden

- Open water (dieper dan 100 cm)
- Ondiep water (20 - 100 cm)
- Oeverzone (0 - 20 cm diepte)
- Waterdiepte onbekend
- Kale/schaars begroeide gronden
- Grasland
- Moeras

Tabel 3.1
Overzichtstabel instandhoudings-
doelstellingen per ruimtelijke
eenheid voor het IJsselmeer

Ruimtelijke eenheid	Habitattypen	Habitatrichtlijnsoorten	Vogels
Open water	-	Meervleermuis (alleen voor Habitatricht- lijngebied Friese kust) Rivierdonderpad	Aalscholver (n) Bergeend (n) Brilduiker (n) Dwergmeeuw (n) Fuut (n) Grote zaagbek (n) Kuifeend (n) Meerkoet (n) Nonnetje (n) Reuzenster (n) Slobeend (n) Tafeleend (n) Topper (n) Visdief (b) Wilde eend (n) Zwarte stern (n)
Ondiep water	Meren met krabbenscheer en fonteinkruiden	Meervleermuis (alleen voor Habitatrichtlijngebied Friese kust)	Bergeend (n) Fuut (n) Kleine zwaan (n) Kluut (n) Kolgans (n) Krakeend (n) Kuifeend (n) Lepelaar (n) Meerkoet (n) Pijlstaart (n) Smient (n) Tafeleend (n) Toendrarietgans (n) Wilde eend (n) Wulp (n)
Oeverzone		Meervleermuis (alleen voor Habitatrichtlijngebied Friese kust)	Brandgans (n) Grauwe gans (n) Kleine rietgans (n) Kleine zwaan (n) Kolgans (n) Toendrarietgans (n) Wintertaling (n)
Kale of schaars begroeide gronden			Aalscholver (b) Bontbekplevier (b) Goudplevier (n) Kemphaan (n) Kluut (n) Reuzenster (n) Visdief (b) Wulp (n) Zwarte stern (n)
Moeras	Overgangs- en trilvenen Ruigten en zomen A Ruigten en zomen B	Groenknolorchis Noordse woelmuis	Aalscholver (b) Bruine kiekendief (b) Grauwe gans (n) Lepelaar (b) Porseleinhoen (b) Rietzanger (b) Roerdomp (b) Slobeend (n) Snor (b) Wintertaling (n)
Nat grasland		Noordse woelmuis	Brandgans (n) Goudplevier (n) Grauwe gans (n) Grutto (n) Kemphaan (b+n) Kleine zwaan (n) Kolgans (n) Krakeend (n) Reuzenster (n) Smient (n) Wulp (n) Wilde eend (n)

n = niet-broedvogel

b = broedvogel

Cursief = Soort maakt gebruik van meerdere eenheden, ondergeschikte eenheid is cursief en wordt behandeld bij de belangrijkste ruimtelijke eenheid.

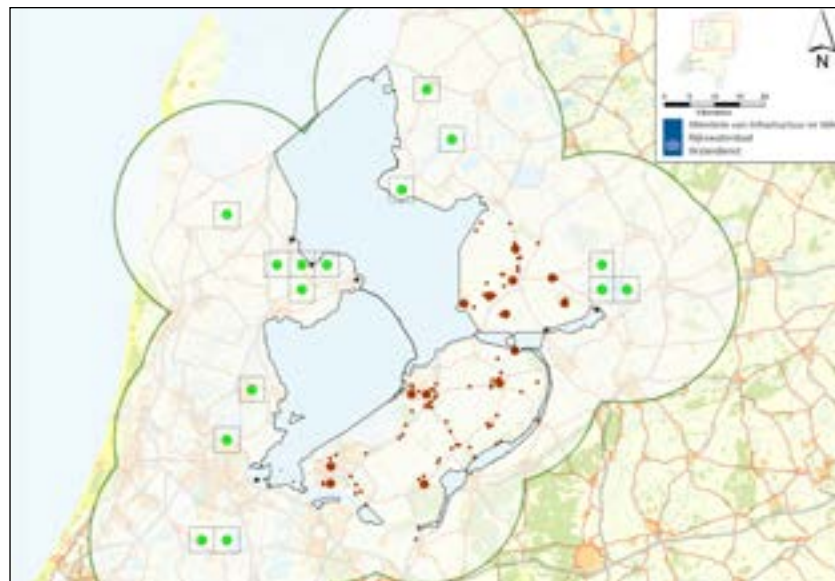
3.1.2 Open water

Huidige situatie en beoogde situatie

Het Natura 2000 gebied IJsselmeer bestaat voor het grootste deel uit open water (figuur 3.1). Er zijn twee habitatsoorten en 13 niet-broedvogelsoorten aangewezen die in sterke mate afhankelijk zijn van open water (zie tabel 3.1).

De rivieronderpad komt verspreid over de bodem van het hele IJsselmeer voor. De aantallen rivieronderpadden zijn toegenomen tot in de jaren '90 en daarna sterk afgenomen. De actuele stand is onbekend. De meervleermuis gebruikt het IJsselmeer om te foerageren op insecten. In de ochtend- en avondschemering vliegt de meervleermuis via lintvormige beplanting van binnendijkse gebieden naar het IJsselmeer. Voor de meervleermuis is het af- en aanvliegen tussen dagverblijfplaatsen en foerageergebied boven de meren onderdeel van de foerageerfunctie van het gebied. Meervleermuizen die gebruik maken van het IJsselmeer zijn afkomstig uit minimaal zeven locaties in Friesland, enkele plekken op Urk en in aangrenzende delen van Noordoostpolder en NW Overijssel op Urk en zeker vijf plaatsen in Noord-Holland. Per locatie komen 10-tallen tot 100-den individuen voor (zie figuur 3.2 voor het verspreidingsgebied) (referentie 11). De oevers van het IJsselmeer (en tevens die van het Markermeer-IJmeer) vormen ook een belangrijke migratieroute van en naar de winter- respectievelijk zomerverblijven.

Figuur 3.2
Verspreiding meervleermuis in
IJsselmeergebied en mogelijke
actieradius

Legenda

- ..... N2000 begrenzing
- Zicht- en/of geluidswaarneming buiten Flevoland (1 km hok)
- Kolonie locatie buiten Flevoland (5 km hok)
- Max. bereik jagende meervleermuis (20 km)
- Waarneming in Flevoland (foeragerend)
- Indicatie van verblijfplaats/kolonie in Flevoland

Het open water is van belang als foerageergebied voor bodemfauna- en visetende vogels. De bodemfaunaters concentreren zich in de winter vooral langs de Noord-Hollandse kust en de Houtribdijk nabij Enkhuisen. Viseters verspreiden zich over het gehele IJsselmeer. De slobeend foerageert langs de kusten op plankton en kleine bodemfauna.

Rustende en ruiende vogels zoeken vooral bij harde wind de luwe zones langs dijken en kusten op. De visdief broedt in het IJsselmeer op de eilandengroep de Kreupel, de zwarte stern heeft hier een slaapplek. De reuzenster rust vooral op Steile Bank en andere zandplaten voor de Friese IJsselmeerkust.

Van een groot aantal soorten van het open water nemen de aantallen in het IJsselmeer af. Dit betreft vooral vogelsoorten die gebonden zijn aan het watersysteem van het IJsselmeer en afhankelijk zijn van de sleutelsoorten spiering en driehoeksmossel of quaggamossel als voedselbron.

Als doel is voor al deze soorten behoud van omvang en kwaliteit leefgebied gesteld. Onderstaande tabel geeft een overzicht van de huidige situatie per Natura 2000 soort van de ruimtelijke eenheid open water (huidige aantallen, landelijke staat van instandhouding en trend in het IJsselmeer). Daarnaast is van iedere soort aangegeven wat de instandhoudingsdoelstelling is in omvang en kwaliteit en zijn doelaantallen gegeven. Voor fuut, dwergmeeuw, grote zaagbek, nonnetje en zwarte stern zijn uitbreiding- en verbeteringsdoelstellingen geformuleerd.

Tabel 3.2
Overzicht instandhoudingsdoelstellingen (IHD) en huidige situatie per soort van de ruimtelijke eenheid open water

Ruimtelijke eenheid	Soort/habitatype ¹	IHD omvang ²	IHD kwaliteit ³	Huidige aantal ⁷	Doel aantal ⁸	Svl ⁴	Trend ⁵	Functie gebied ⁶
Open water	Meervleermuis	=	=	100-den		-	?	F
	Rivierdonderpad	=	=	onbekend		-	?	FRV
	Aalscholver (n)	=	=	10322	8100	+	++	F
	Brilduiker (n)	=	=	504	310	+	??	FR
	Dwergmeeuw (n)	>	>	?	85	-	??	F
	Fuut (n)	>	>	1127	2200	-	??	FR
	Grote zaagbek (n)	>	>	1913	1850	--	??	FR
	Kuifeend (n)	=	=	10113	11300	-	0	FR
	Meerkoet (n)	=	=	5894	3600	-	??	FR
	Nonnetje (n)	>	>	235	180	-	??	FR
	Reuzenster (n)	=	=	61	40	+	?	F/S
	Slobeend (n)	=	=	86	60	+	??	FR
	Tafeleend (n)	=	=	824	310	--	--	FR
	Topper (n)	=	=	13444	15800	--	-	FR
	Zwarte stern (n)	>	>	16536	73200	--	??	F/S

Legenda

1) soort	2) instandhoudingsdoelstelling (IHD) omvang	3) instandhoudingsdoelstelling (IHD) kwaliteit
n = niet broedvogel	= behoud van omvang	= behoud van kwaliteit
4) landelijke staat van instandhouding (Svl)	5) trend in aantallen 1994-2003 (gebiedsspecifiek)	6) functie n2000 gebied
-- zeer ongunstig	? geen aantallen bekend	F = foerageergebied
- matig ongunstig	?? geen duidelijke trend	R = rustgebied
+ gunstig	-- sterke afname	S = slaapplek
	- matige afname	V = voortplantingsgebied
	o stabiel	
	++ sterke toename	
7) huidige aantal: periode 2008-2013		
8) aantallen voor niet-broedvogels betreffen het seizoensgemiddelde, behalve bij zwarte stern en reuzenster waar het om het gemiddeld seizoensmaximum gaat		

Ecologische vereisten

Voor behoud van de meervleermuis is het van belang dat het complete netwerk van vlieg- en migratieroutes, winterverblijfplaatsen, zomerverblijfplaatsen en foerageergebieden beschermd wordt. De meervleermuis mijdt lichtbronnen. Daarnaast dient voor de meervleermuis een goede waterkwaliteit behouden te blijven, zodat het voedselaanbod boven het water niet verstoord wordt. De rivierdonderpad heeft zijn leefgebied op hard substraat. Dit kan zowel natuurlijk substraat (driehoeksmosselen) als een kunstmatige oever (stenen beschoeiingen) zijn.

Voor de vogels die voorkomen in het open water van het IJsselmeer is voldoende voedsel nodig in de vorm van bodemfauna, zoals de driehoeksmossel (kuifeend, topper) en vis, zoals spiering (fuut, aalscholver, nonnetje, grote zaagbek, dwergmeeuw, visdief, reuzenster en zwarte stern). Bodemfauna is beschikbaar voor kuifeend en topper in de ondiepere gedeelten (tot ongeveer 4 m). Voor viseters is redelijk helder water van belang om hun prooien te kunnen vinden. Tafeleend en brilduiker eten waterplanten, bodemdieren en andere kleine dieren. De meerkoet eet in de nazomer ook waterplanten, hoewel driehoeksmosselen in het IJsselmeer de voorkeur hebben. De slobeend eet kleine waterdieren en plankton die hij uit het oppervlakte-water filtert. Alle vogelsoorten hebben behoefte aan een goede waterkwaliteit en rust.

Knelpunten

In tabel 3.3 is aangegeven voor welke soorten de ecologische vereisten niet op orde zijn, wat betekent dat er een knelpunt is. Onder andere de dwergmeeuw, fuut, zwarte stern, kuifeend en topper hebben te maken met een afname van voedselbeschikbaarheid in het IJsselmeer en naastgelegen Markermeer-IJmeer. Voor deze genoemde soorten is voedselbeschikbaarheid een knelpunt. Voor zwarte stern is naast voedselbeschikbaarheid de beschikbaarheid van rustige slaappleaatsen een probleem. Voor kuifeend en topper is eveneens de rust onvoldoende. Voor tafeleend, grote zaagbek en nonnetje zijn de aantallen momenteel goed, maar potentieel vormt ook voor deze soorten de beschikbaarheid van rust een knelpunt. In hoofdstuk 5 staan de resultaten van de Nadere Effectenanalyse, hier wordt ook een nadere toelichting gegeven over knelpunten die betrekking hebben op rust en de maatregelen die hiervoor worden getroffen.

Tabel 3.3
Knelpunten van habitasoorten en vogels van de ruimtelijke eenheid open water

Ruimtelijke eenheid	Soort/habitatype	Knelpunt en oorzaak
Open water	Meervleermuis	
	Rivieronderpad	
	Aalscholver (n)	
	Brilduiker (n)	
	Dwergmeeuw (n)	Onvoldoende voedsel (m.n. spiering)
	Fuut (n)	Onvoldoende voedsel (m.n. spiering)
	Grote zaagbek (n)	
	Kuifeend (n)	Onvoldoende voedsel (m.n. bodemfauna) in combinatie met onvoldoende rust
	Meerkoet (n)	
	Nonnetje (n)	
	Reuzenster (n)	
	Slobeend (n)	
	Tafeleend (n)	
	Topper (n)	Onvoldoende voedsel (m.n. bodemfauna) in combinatie met onvoldoende rust
	Zwarte stern (n)	Onvoldoende voedsel (m.n. spiering) in combinatie met onvoldoende rust, veiligheid en ruimte op slaappleaats

- = geen knelpunt
- = knelpunt
- n = niet-broedvogel

3.1.3 Ondiep water

Huidige situatie en beoogde situatie

In het IJsselmeer is de ruimtelijke eenheid ondiep water voornamelijk te vinden in een strook langs de noordoostzijde van het meer (figuur 3.1). Er zijn voor één habitatype en acht niet-broedvogels die afhankelijk zijn van ondiep water, instandhoudingsdoelstellingen geformuleerd (zie tabel 3.4).

Het habitatype 'meren met krabbenscheer en fonteinkruiden' wordt in het IJsselmeer vertegenwoordigd door een aantal soorten fonteinkruiden, waarvan alleen doorgroeid fonteinkruid als grootbladige soort karakteristiek is voor dit habitatype. Krabbenscheer komt niet in het IJsselmeer voor. In het relatief troebele water van het IJsselmeer staan de fonteinkruiden in de ondiepe zone van minder dan een meter diepte. Het habitatype concentreert zich met name langs de Friese IJsselmeerkust, maar lokaal komen kleinere arealen voor langs de kust van Noord-Holland. In het najaar foerageert de kleine zwaan op de fonteinkruiden en dan met name op de ondergrondse wortelknolletjes van schedefonteinkruid. De krakeend, bergeend, wilde eend, pijlstaart, lepelaar en kluut rusten en foerageren in het ondiepe water. Het ondiepe water bij de Makkumerwaarden, Workumerwaard, Bocht van Molkwerum, de Steile Bank, de baai van Lemmer en de Vooroever bij Onderdijk zijn belangrijke slaappleaatsen voor smient, kleine zwaan en kolgans. Een aantal hier genoemde soorten zijn trekvogels die het IJsselmeer in een bepaald jaargetijde aandoen. De kolgans en smient zijn wintergasten (oktober - maart aanwezig), de kleine zwaan is in de

vroege winter aanwezig (november, december) en de lepelaar en kluut komen juist in de zomerperiode voor (maart - september). De pijlstaart is een trekvogel die in het IJsselmeer van september tot en met november en in maart aanwezig is. De krakeend, wilde eend en bergeend zijn het gehele jaar present.

Het areaal habitatype 'meren met krabbenscheer en fonteinkruiden' beslaat momenteel 35 ha en bevat vier typische soorten (doorgroeid fonteinkruid, ruisvoorn, zeelt en snoek). Het areaal is in het IJsselmeer aan fluctuaties onderhevig en neemt zeer geleidelijk af ten gunste van 'kranswiervelden'¹. Deze ontwikkeling komt door de gestage verbetering van de waterkwaliteit en wordt niet als negatief beschouwd. De aantallen van de pijlstaart en kluut zijn laag en fluctueren sterk, een duidelijke trend is er niet. Voor de kleine zwaan is de trend ook onduidelijk maar er lijkt sprake te zijn van een afname die echter juist de laatste jaren weer wat lijkt te zijn bijgetrokken. De bergeend lijkt recent weer toe te nemen in aantallen na een afname sinds de eerste helft van de jaren negentig. De wilde eend is tussen 1999 en 2005 behoorlijk afgenomen, maar sindsdien blijven de aantallen redelijk constant. Recent is de populatie foeragerende lepelaars sterk toegenomen in het IJsselmeer, onder andere door toename van het aantal broedparen in de kolonie bij Onderdijk (de Vooroever) en de nieuwe kolonie op de strekdam bij Den Oever (buiten de begrenzing van het IJsselmeer). Voor de smient is de trend de laatste jaren niet heel duidelijk. In de beoogde situatie blijft voor alle soorten en het habitatype de omvang en kwaliteit van het (leef)gebied behouden. In de huidige situatie is dat nog niet voor alle soorten het geval.

Mannetje topper

¹ Kranswiervelden zijn ook een habitatype (H1340), maar het Natura 2000 gebied IJsselmeer is hier niet voor aangewezen.

Tabel 3.4
Overzicht instandhoudingsdoel-
stellingen (IHD) en huidige situatie
per soort en habitatype van de
ruimtelijke eenheid ondiep water

Ruimtelijke eenheid	Soort/habitatype ¹	IHD omvang ²	IHD kwaliteit ³	Huidige aantal ⁷	Doel aantal ⁸	Svl ⁴	Trend ⁵	Functie gebied ⁶
Ondiep water	Meren met krabbenscheer en fonteinkruiden	=	=	35 ha		-	??	
	Bergeend (n)	=	=	197	210	+	o	FR
	Kleine zwaan (n)	=	=	134 / ?	20 / 1600	-	??	FR / S
	Kluut (n)	=	=	43	20	-	??	FR
	Krakeend (n)	=	=	461	200	+	??	FR
	Lepelaar (n)	=	=	60	30	+	++	FR
	Pijlstaart (n)	=	=	64	60	-	??	R
	Smient (n)	=	=	6399	10300	+	+	FR
	Wilde eend (n)	=	=	1630	3800	+	-	FR

Legenda

1) soort	2) instandhoudingsdoelstelling (IHD) omvang	3) instandhoudingsdoelstelling (IHD) kwaliteit
n = niet broedvogel	= behoud van omvang	= behoud van kwaliteit
4) landelijke staat van instandhouding (Svl)	5) trend in aantallen 1994-2003 (gebiedsspecifiek)	6) functie n2000 gebied
- matig ongunstig	?? geen duidelijke trend	F = foerageergebied
+ gunstig	- matige afname	R = rustgebied
	o stabiel	S = slaapplek
	+ matige toename	
	++ sterke toename	

7) huidige aantal: periode 2008-2013

8) aantallen voor niet-broedvogels betreffen het seizoensgemiddelde

Ecologische vereisten

Vertroebeling van het water door slib en algen is ongunstig voor waterplanten en dus voor behoud van het habitatype 'meren met krabbenscheer en fonteinkruiden'. Voor de vogels die voorkomen in ondiep water is voldoende voedsel van goede kwaliteit noodzakelijk in de vorm van fonteinkruiden (kleine zwaan) of andere waterplanten (wilde eend), bodemdieren (bergeend, pijlstaart, kluut, wilde eend) en kleine vis (lepelaar). De kluut en lepelaar foerageren in ondiep water van maximaal 20 respectievelijk 40 cm diep. De pijlstaart en wilde eend zijn vooral op de ondiepste delen aangewezen voor hun voedsel, zij kunnen foerageren tot een waterdiepte van circa 0,5 m en de kleine zwaan foerageert tot een waterdiepte van 1 meter. Peilfluctuaties en de aanwezigheid van slijkgig sediment zijn belangrijk voor een goede kwaliteit van het foerageergebied. Alle vogelsoorten hebben voldoende rust nodig, zowel op de slaapplekken als in de foerageergebieden.

Knelpunten

De kleine zwaan heeft landelijk een ongunstige staat van instandhouding. De primaire oorzaak hiervan ligt in het broedgebied in Siberië. In het IJsselmeer is er mogelijk een knelpunt door gebrek aan rust in de foerageergebieden bij Medemblik, Andijk en langs de Friese IJsselmeerkust, maar de aantallen bereiken de laatste vijf jaar wel gemakkelijk het doelaantal. In hoofdstuk 5 staan de resultaten van de Nadere Effectenanalyse, hier wordt ook een nadere toelichting gegeven over knelpunten die betrekking hebben op rust en de maatregelen die hiervoor worden getroffen.

Een onzekere factor op korte termijn is de voedselbeschikbaarheid van fonteinkruidknolletjes in het najaar. Knobbelzwanen eten 's zomers namelijk van fonteinkruidknolletjes. Het is onduidelijk in hoeverre de graasdruk van knobbelzwaan van invloed is op het voedselaanbod van de kleine zwaan (zie Algemeen Deel paragraaf 4.6). Door de verwachte autonome ontwikkeling (een verder toenemende waterkwaliteit en daarmee samenhangende helderheid van het water) zal het areaal waterplanten toenemen, zodat op lange termijn de voedselbeschikbaarheid voor de kleine zwaan verzekerd is. Voor de doelstelling met betrekking tot de slaapfunctie van het gebied voor de kleine zwaan is inzicht gewenst in de huidige aantallen op de slaapplekken.

De aantallen van de smient komen niet tot de gewenste doelaantallen. Er zijn echter geen aanwijzingen dat er een knelpunt in het gebied is. Er zou voldoende rust en ruimte voor de smienten moeten zijn om 10300 individuen te herbergen. De aantallen overdag op het water rustende smienten worden vooral bepaald door de aanwezigheid van geschikt foerageergebied (nat grasland) in de omgeving (buiten de Natura 2000 begrenzing). In het Algemeen deel (paragraaf 4.6) is een nadere toelichting gegeven op de negatieve effecten van externe factoren (de zogenaamde externe werking). Ook de aantallen wilde eenden blijven na de daling tussen 2000 en 2005 achter bij het ten doel gestelde aantal (zie tabel 3.5). Onvoldoende rust en wellicht onvoldoende voedsel in de vorm van grondelend bereikbare ongewervelden en waterplanten kunnen aan de basis van dit knelpunt liggen. Het habitatype 'meren met krabbenscheer en fonteinkruiden' en de vogelsoorten kluut, lepelaar en pijlstaart hebben momenteel geen knelpunt.

Tabel 3.5
Knelpunten van habitatype en vogels van de ruimtelijke eenheid ondiep water

Ruimtelijke eenheid	Soort/habitatype	Knelpunt en oorzaak
Ondiep water	Meren met krabbenscheer en fonteinkruiden	
	Bergeend (n)	Aantallen licht onder doelaantal; mogelijk onvoldoende rust
	Kleine zwaan (n)	
	Kluut (n)	
	Krakeend (n)	
	Lepelaar (n)	
	Pijlstaart (n)	
	Smient (n)	Geen ecologisch knelpunt: de slaapfunctie van het gebied voldoet. Aantallen worden sterk gestuurd door externe factoren
	Wilde eend (n)	Onvoldoende rust in foerageer- en rustgebieden, mogelijk onvoldoende beschikbaar voedsel (ongewervelden)

- = geen knelpunt
- = knelpunt
- = doelaantallen worden niet gehaald door een knelpunt in/of afhankelijkheid van gebieden buiten de Natura 2000 begrenzing.
- n = niet-broedvogel

3.1.4 Oeverzone

Huidige situatie en beoogde situatie

De ruimtelijke eenheid oeverzone is te karakteriseren als een flauwe oever tot 20 cm waterdiepte. In het IJsselmeer is deze ruimtelijke eenheid te vinden langs de Friese westkust, Steile Bank, baai van Lemmer, de Kreupel en voor de kust bij Wieringen, Andijk en Enkhuizen (zie figuur 3.1). De oeverzone is de belangrijkste ruimtelijke eenheid voor kleine rietgans, toendrarietgans, grauwe gans en wintertaling (zie tabel 3.1). Deze soorten gebruiken de oever om te rusten en foerageren. Voor kleine rietgans en toendrarietgans is de oever essentieel als slaapplek. De wintertaling is met name in de trekperiode aanwezig, van augustus tot en met november en in maart. De ganzen zijn in de gehele winterperiode aanwezig in het IJsselmeer.

De ganzen hebben een gunstige landelijke staat van instandhouding. De grauwe gans heeft een zeer positieve trend in het IJsselmeer; het aantal neemt de afgelopen jaren sterk toe. Voor de kleine rietgans en toendrarietgans zijn er onvoldoende gegevens beschikbaar om een trend te bepalen. Aantallen van de wintertaling zijn recent afgenomen. Voor al deze soorten geldt een behouddoelstelling.

Tabel 3.6
Overzicht instandhoudingsdoel-
stellingen (IHD) en huidige situatie
per soort van de ruimtelijke eenheid
oeverzone

Ruimtelijke eenheid	Soort/habitatype ¹	IHD omvang ²	IHD kwaliteit ³	Huidige aantal ⁷	Doel aantal ⁸	Svl ⁴	Trend ⁵	Functie gebied ⁶
Oeverzone	Grauwe gans (n)	=	=	2945	580	+	++	FR
	Kleine rietgans (n)	=	=	0,2	30	+	?	R S
	Toendrarietgans (n)	=	=	?	geen	+	?	R S
	Wintertaling (n)	=	=	313	280	-	-	FR

Legenda

1) soort	2) instandhoudingsdoelstelling (IHD) omvang	3) instandhoudingsdoelstelling (IHD) kwaliteit
n = niet broedvogel	= behoud van omvang	= behoud van kwaliteit
4) landelijke staat van instandhouding (Svl)	5) trend in aantallen 1994-2003 (gebiedsspecifiek)	6) functie n2000 gebied
- matig ongunstig	? geen aantallen bekend	F = foerageergebied
+ gunstig	- matige afname	R = rustgebied
	++ sterke toename	S = slaapplek
7) huidige aantal: periode 2008-2013		
8) aantallen voor niet-broedvogels betreffen het seizoensgemiddelde		

Ecologische vereisten

Voor kleine rietgans en toendrarietgans die het IJsselmeer vooral als slaapplek gebruiken, zijn rust en veiligheid ten aanzien van grondpredatoren van belang. Daarnaast is behoud van binnendijkse graslanden die de soorten als foerageergebied gebruiken noodzakelijk.

In de ruiperiode is voldoende riet langs de oevers van belang voor grauwe gans. De wintertaling heeft dynamiek in de land-water overgang nodig voor een kwalitatief goed foerageergebied.

Knelpunten

Hoewel voor de wintertaling het benodigde dynamische leefgebied achteruit gaat, is er voorsnog geen sprake van het niet bereiken van het doelaantal. De kleine rietgans heeft geen knelpunten in het IJsselmeer. De bij deze soort toch achterblijvende aantallen zijn waarschijnlijk toe te schrijven aan onvoldoende kwaliteit of rust van de aangrenzende binnendijkse foerageergronden. Omdat de kleine rietgans naast de buitendijkse graslanden in het IJsselmeer ook op binnendijkse graslanden foerageert, is het belangrijk aandacht te hebben voor het landgebruik buiten de Natura 2000 begrenzing (zie Algemeen deel paragraaf 4.5). Voor de toendrarietgans en grauwe gans zijn geen knelpunten voorzien.

Tabel 3.7
Knelpunten van vogels van de
ruimtelijke eenheid oeverzone

Ruimtelijke eenheid	Soort/habitatype	Knelpunt en oorzaak
Oeverzone	Grauwe gans (n)	
	Kleine rietgans (n)	Doelaantal wordt niet gehaald, oorzaak ws. in onvoldoende kwaliteit en/of rust aangrenzend foerageergebied binnendijks
	Toendrarietgans (n)	
	Wintertaling (n)	

	= geen knelpunt
	= doelaantal niet gehaald, maar oorzaak extern
n	= niet-broedvogel

3.1.5 Kale of schaars begroeide gronden

Huidige situatie en beoogde situatie

Kale of schaars begroeide gronden zijn het broedgebied van de visdief en bontbekplevier (zie tabel 3.1). In het IJsselmeer zijn deze locaties momenteel te vinden op de eilanden van de Kreupel, de Workumerbuitenwaard, de Bocht van Molkwerum en hier en daar langs de Noord-Hollandse kust, zoals Onderdijk (zie figuur 3.1). Soms ontstaan (tijdelijk) geschikte nieuwe locaties, bijvoorbeeld bij de Makkumer Zuidwaard, Mokkebank en Steile Bank. Aantallen van de visdief en bontbekplevier schommelen sterk, afhankelijk van beschikbaar broedhabitat en voor de visdief ook voldoende voedsel (vis). In het IJsselmeer is de trend van de visdief positief door de aanleg van het broedvogeleiland de Kreupel. Dit eiland trok echter (waarschijnlijk) ook vogels uit andere gebieden aan, zoals van het Markermeer en de Waddenzee. Dit eiland wordt ook door de bontbekplevier gebruikt. Voor de bontbekplevier is uitbreiding van het broedgebied en verbetering van de kwaliteit van voormalige broedgebieden de beoogde situatie. Voor de visdief is in het IJsselmeer behoud van het huidige leefgebied de beoogde situatie (zie tabel 3.8).

Tabel 3.8
Overzicht instandhoudingsdoelstellingen (IHD) en huidige situatie per soort van de ruimtelijke eenheid kale of schaars begroeide gronden

Ruimtelijke eenheid	Soort/habitatype ¹	IHD omvang ²	IHD kwaliteit ³	Huidige aantal ⁷	Doel aantal ⁸	Svl ⁴	Trend ⁵	Functie gebied ⁶
Kale of schaars begroeide gronden	Bontbekplevier (b)	>	>	13	13	--	??	RV
	Visdief (b)	=	=	5330	3300	-	+	RV

Legenda

1) soort	2) instandhoudingsdoelstelling (IHD) omvang	3) instandhoudingsdoelstelling (IHD) kwaliteit
b = broedvogel	= behoud van omvang	= behoud van kwaliteit
	> uitbreiding van omvang	> verbetering van kwaliteit
4) landelijke staat van instandhouding (Svl)	5) trend in aantallen 1994-2003 (gebiedsspecifiek)	6) functie n2000 gebied
-- zeer ongunstig	?? geen duidelijke trend	R = rustgebied
- matig ongunstig	++ sterke toename	V = voortplantingsgebied
7) huidig aantal: periode 2009-2013		
8) aantallen voor niet-broedvogels betreffen het seizoensgemiddelde		

Ecologische vereisten

De aanwezigheid van kale gronden (zoals natuurontwikkelingsterreinen, zandplaten en schelpenbanken) is een vereiste voor het broedhabitat van visdief en bontbekplevier. De bontbekplevier heeft vooral een voorkeur voor schelpenbanken en zand zonder vegetatie, terwijl de visdief ook op korte grazige terreinen kan broeden. Daarnaast dient het broedgebied voldoende geïsoleerd te zijn om rust en veiligheid (tegen predatie door grondpredatoren) te waarborgen (eilandsituaties). Het broedsucces van de visdief is mede afhankelijk van beschikbaarheid van vis in de nabijheid van het broedgebied.

Knelpunten

Voor de bontbekplevier is nog maar weinig broedhabitat beschikbaar. Op de kale schelpen- en zandbanken die aanwezig zijn, is onvoldoende rust en/of er kan gemakkelijk predatie door grondpredatoren plaatsvinden. In 2009-2013 werd gemiddeld het doelaantal weliswaar gehaald, maar de sterke binding die deze soort heeft met de allerjongste pioniersstadia vraagt om continue aandacht. In hoofdstuk 5 staan de resultaten van de Nadere Effectenanalyse, hier wordt ook een nadere toelichting gegeven over knelpunten die betrekking hebben op rust en de maatregelen die hiervoor worden getroffen.

Voor de visdief is op dit moment het aantal broedparen hoger dan het doelaantal. Het broedsucces van de afgelopen jaren is echter ernstig verslechterd, door afname van de beschikbaarheid van voedsel (met name spiering in de bovenste waterlaag). Pioniersituaties ontstonden voorheen dankzij de dynamische omstandigheden in het IJsselmeergebied (zoet-zout en peildynamiek). Met het verminderen van die dynamische omstandigheden (verzoeting, starre peilen) werd het steeds moeilijker om pioniersomstandigheden te behouden. Tegenwoordig wordt geprobeerd deze kunstmatig in stand te houden door de natuurlijke vegetatiesuccessie tegen te gaan of met regelmaat te verwijderen (maaien, zagen) of terug te zetten door middel van afgraven.

Tabel 3.9
Knelpunten van vogels van de
ruimtelijke eenheid kale of schaars
begroeide gronden

Ruimtelijke eenheid	Soort/habitatype	Knelpunt en oorzaak
Kale of schaars begroeide gronden	Bontbekplevier (b)	Afname kwaliteit broedhabitat door: natuurlijke vegetatiesuccessie, gebrek aan rust en kans op predatie
	Visdief (b)	Binnen de eerste beheerplanperiode wordt knelpunt verwacht tgv afname voedselbeschikbaarheid en afname kwaliteit broedhabitat door natuurlijke vegetatiesuccessie

■ = knelpunt
b = broedvogel

3.1.6 Moeras

Huidige situatie en beoogde situatie

Op een aantal natte water-landovergangen treedt moerasvorming op met biezenstroken en rietland (zie figuur 3.1). Voor drie habitattypen, twee habitatoorten en zeven broedvogels is moeras de belangrijkste ruimtelijke eenheid van het IJsselmeer (zie tabel 3.1). Het merendeel van de moerasbegroeiingen in het IJsselmeer bestaat uit rietland dat jaarlijks gesneden wordt. Bij verdere successie verruigt het rietland met moerasspirea (habitatype 'ruigten en zomen', A, te vinden in Kooiwaard) en harig wilgenroosje (habitatype 'ruigten en zomen' B, te vinden in de Makkumer Zuidwaard en Workumerwaard) en uiteindelijk vormen zich struwelen en bos. In het IJsselmeer heeft 'ruigte en zomen met moerasspirea' slechts een zeer klein oppervlak (<1 ha met vier typische soorten: moerasspirea, poelruit, bosrietzanger en waterspitsmuis). De omvang van 'ruigten en zomen met harig wilgenroosje' is onbekend, wel is bekend dat er twee typische soorten in voorkomen: bosrietzanger en moerasmelkdistel.

Op een enkele plek wordt het moeras langs de Friese IJsselmeerkust afgewisseld met restanten van trilvenen (habitatype 'overgangs- en trilvenen', type A). Het habitatype heeft een omvang van 4 ha met één typische soort (ronde zegge). Tot in recente jaren was hier ook een relictpopulatie van groenknolorchis te vinden, maar deze plantensoort is sinds 2005 niet meer aangetroffen.

Ook de noordse woelmuis leeft in de rietmoerassen langs de Friese IJsselmeerkust. In de Makkumer Noordwaard en -Zuidwaard komen populaties voor, al is de omvang van de populatie niet exact bekend. De noordse woelmuis is een prioritaire soort.

De Friese en Noord-Hollandse moeraszones zijn een belangrijk broedgebied in Europa volgens de Habitatrichtlijn voor (riet)moerasvogels, zoals bruine kiekendief, roerdomp, porseleinhoen, snor en rietzanger. De roerdomp en bruine kiekendief broeden verspreid in rietmoerassen en brede (riet)moerasoevers langs de Noord-Hollandse kust (De Ven en Onderdijk) en Friese kust (Friese waarden, Bocht van Molkwerum en Mirnserklif). De porseleinhoen broedt van oudsher in open moerassen en natte graslanden op de Makkumerwaarden langs de Friese IJsselmeerkust. De meeste paren van de snor broeden op de Makkumerwaarden. Elders langs de Friese en Noord-Hollandse kust is slechts een enkel paartje te vinden. Voor de broedvogels roerdomp en porseleinhoen is het de doelstelling om de kwaliteit en omvang van het leefgebied te verbeteren dan wel te vergroten om de populatie te behouden en laten groeien. Voor de noordse woelmuis geldt een uitbreiding van het leefgebied voor uitbreiding van de populatie. Voor de overige soorten geldt een behoudsdoelstelling.

Tabel 3.10
Overzicht instandhoudingsdoelstellingen (IHD) en huidige situatie per soort en habitattypen van de ruimtelijke eenheid moeras

Ruimtelijke eenheid	Soort/habitattypen ¹	IHD omvang ²	IHD kwaliteit ³	Huidige aantal ⁷	Doel aantal ⁸	Svl ⁴	Trend ⁵	Functie gebied ⁶
Moeras	Ruigten en zomen A	=	=	< 1 ha		+	?	
	Ruigten en zomen B	=	=	onbekend		-	?	
	Overgangs- en trilvenen A	=	=	4 ha ²		--	?	
	Groenknolorchis	=	=	verdwenen		--	?	
	Noordse woelmuis*	>	=	onbekend		--	?	FV
	Aalscholver (b)	=	=	ca 7000	8000	+	++	RV
	Bruine kiekendief (b)	=	=	10	25	+	??	FV
	Lepelaar (b)	=	=	84	25	+	+	FRV
	Porseleinhoen (b)	>	>	0	18	--	??	FV
	Rietzanger (b)	=	=	?	990	-	0	FV
	Roerdomp (b)	>	>	5	7	--	??	FRV
	Snor (b)	=	=	?	40	--	??	FV

Legenda

1) soort	2) instandhoudingsdoelstelling (IHD) omvang	3) instandhoudingsdoelstelling (IHD) kwaliteit
b = broedvogel	= behoud van omvang	= behoud van kwaliteit
n = niet broedvogel	> uitbreiding van omvang	> verbetering van kwaliteit
4) landelijke staat van instandhouding (Svl)	5) trend in aantallen 1994-2003 (gebiedsspecifiek)	6) functie n2000 gebied
-- zeer ongunstig	? geen aantallen bekend	F = foerageergebied
- matig ongunstig	?? geen duidelijke trend	R = rustgebied
+ gunstig	o stabiel	V = voortplantingsgebied
	+ matige toename	
	++ sterke toename	
7) huidige aantal: periode 2009-2013		
8) aantallen voor niet-broedvogels betreffen het seizoensgemiddelde; aantallen voor broedvogels betreffen gem. aantal paren		

Jagende bruine kiekendief boven rietland

² Deze 4 ha betrof in feite verruigd rietland met daarin fragmenten van het plantensociologisch verbond 'trilveen', nl. rode zegge en bepaalde mossen; het is tamelijk voedselrijk en basisch en er kwamen geen veenmossen voor.

Ecologische vereisten

Het habitatype 'ruigten en zomen' komt voor op voedselrijke locaties waarbij overstromingen van belang zijn voor de verspreiding van zaden en aanvoer van voedingsstoffen. Gefaseerd maaibeheer met afvoer van het maaisel is een voorwaarde voor behoud van het habitatype om successie naar bos tegen te gaan. Het type met moerasspirea (subtype A) komt voor op de armere, zandige plekken, het type met harig wilgenroosje (subtype B) is te vinden in drassige situaties met beperkt beheer en binnen overstromingsbereik. Het habitatype 'overgangs- en trilvenen' is afhankelijk van matig voedselrijke omstandigheden en een constante wateraanvoer van basisch kwelwater.

De noordse woelmuis is ook gebonden aan een goede kwaliteit nat rietland, zodat het habitat ongeschikt is voor zijn concurrenten aardmuis en veldmuis.

Voor de broedvogels is behoud van voldoende oppervlakte van een goede kwaliteit moerasvegetatie van groot belang. Bij een goede kwaliteit van het rietmoeras kan de grootste variatie en rijkdom aan broedende rietvogels gebruik maken van het rietmoeras. Kwaliteit betekent in dit geval: diversiteit.

Een rietmoeras moet voldoende groot zijn, om ook alle benodigde diversiteit te kunnen herbergen. Er moet vooral diversiteit zijn in de leeftijd van de vegetatie (van het riet) en het lokale waterpeil ten opzichte van de vegetatie. Beide hangen sterk samen met het successiestadium. Naarmate een rietvegetatie ouder wordt, wordt het riet dikker, zal er verlanding optreden tussen de rietstengels en zal het minder nat worden. Dit proces vindt versneld plaats wanneer er geen natuurlijk peil (met hoge winterpeilen) wordt gehandhaafd.

Sommige vogels hebben wat ouder riet nodig, om hun nesten in te bouwen (bruine kiekendief). Voor de roerdomp en snor dient dit overjarige riet een beetje nat te zijn. De rietzanger broedt juist eerder in de wat drogere en meer verruigde rietlanden. Andere soorten maken hun nest juist in heel jong, pas gesneden riet (porseleinhoen). Veel soorten hebben water op het maaiveld nodig, in het rietmoeras zelf, om succesvol te foerageren. Uit een analyse van terreinkenmerken en de verspreiding van broedvogels blijkt dat de belangrijkste terreinkenmerken voor broedsucces bestaan uit de breedte van de waterrietzone, het rietareaal met water op het maaiveld en het aanbod aan overjarig riet (referentie 1). De lepelaar en snor hebben onder water staand riet nodig als leefgebied. Voor de lepelaar is ontoegankelijkheid voor grondpredatoren eveneens een randvoorwaarde. Het ideale broedgebied voor aalscholvers is ofwel op kale grond of rietland ontoegankelijk voor grondpredatoren, ofwel in moerasbos waar in bomen wordt genesteld. In het kort: om zo veel mogelijk broedende rietvogels in een gebied te kunnen herbergen dient er voldoende areaal rietmoeras aanwezig te zijn, en dit areaal dient voldoende afwisseling te herbergen in termen van waterpeil ten opzichte van het maaiveld en de leeftijd van het riet. Broedvogels zijn zeer gevoelig voor verstoring, zodat rust in de moerasgebieden gewaarborgd moet zijn.

Knelpunten

De buitendijkse gelegen Makkumer Noord- en -Zuidwaard zijn structureel te voedselrijk voor het habitatype 'overgangs- en trilvenen'. Noch de huidige, noch de historische waterkwaliteit van het IJsselmeer is passend voor de ontwikkeling van dit habitatype. Door een teveel aan voedingsstoffen in de bodem vindt versnelde successie plaats van 'overgangs- en trilvenen' naar minder waardevolle ruigtevegetaties. Modelberekeningen laten zien dat stikstofdepositie geen probleem is in dit gebied (referentie 3). De achtergronddepositie is lager dan de kritische depositie van het habitatype 'Overgangs- en trilvenen'. De groenknolorchis, een soort die in het habitatype voorkomt, is recent niet meer aangetroffen. Het habitatype 'ruigten en zomen' gaat achteruit wanneer er geen dynamisch gefaseerd en ruimtelijk gedifferentieerd maaibeheer plaatsvindt.

De combinatie van het huidige peilbeheer (dat resulteert in onvoldoende overstromingsdynamiek) en inadequaat maaibeheer resulteert in verdroging van rietmoeras en een versnelde vegetatiesuccessie naar ruigtes en struwelen. Bij een natuurlijk peilverloop zijn de waterstanden het hoogst in de winter, terwijl in de zomer het waterpeil zakt en sommige gebieden tijdelijk droog komen te staan. Door overstroming (in de winter) kunnen voedingsstoffen en zaden worden aangevoerd. Daarnaast zorgen hoge winterpeilen voor het schoonspoelen van strooisellagen in waterrietzones. Wanneer gronden droogvallen tijdens het groeiseizoen, kunnen zaden van riet tot ontwikkeling komen, waardoor nieuwe rietkragen zich kunnen vormen. Het huidige tegennatuurlijke peil resulteert in een weinig dynamisch rietmoeras, met weinig tot geen vernieuwing van riet en verruiging, verlanding en verbossing van waterriet. Daarnaast heeft het commerciële snijden van riet negatieve effecten op de kwaliteit van het rietmoeras, omdat er te weinig overjarig riet blijft staan: al het rietareaal heeft dezelfde leeftijd. Een rietmoeras dat divers is qua leeftijdsopbouw van het riet, divers qua maaiveldhoogte (of relatieve waterhoogte) en met veel overgangen tussen riet en water (een grote randlengte) biedt de meeste kansen voor een rijke en diverse populatie rietvogels.

Als gevolg van het peilbeheer en het commerciële rietsnijden in de afgelopen jaren, nam het broedgebied van bruine kiekendief, roerdomp en porseleinhoen in omvang en/of kwaliteit af.

Tabel 3.11
Knelpunten van habitattypen en vogels van de ruimtelijke eenheid moeras

Ruimtelijke eenheid	Soort/habitattypen	Knelpunt en oorzaak
Moeras	Ruigten en zomen A	Kwaliteit gaat achteruit door successie, o.a. veroorzaakt door tegennatuurlijk en vrijwel stagnant meerpeil
	Ruigten en zomen B	Kwaliteit gaat achteruit door successie, o.a. veroorzaakt door tegennatuurlijk en vrijwel stagnant meerpeil
	Overgangs- en trilvenen A	Verder gaande successie, o.a. veroorzaakt door tegennatuurlijk en vrijwel stagnant meerpeil, zorgt voor afname het habitattypen
	Groenknolorchis	Verder gaande successie, o.a. veroorzaakt door tegennatuurlijk en vrijwel stagnant meerpeil, zorgt voor afname van de soort
	Noordse woelmuis	
	Aalscholver (b)	Doelaantal wordt net niet meer gehaald, condities waarschijnlijk nog op orde qua broedgebied, visbeschikbaarheid in de toekomst onzeker
	Bruine kiekendief (b)	Onvoldoende leefgebied
	Lepelaar (b)	
	Porseleinhoen (b)	Onvoldoende omvang en kwaliteit rietmoeras
	Rietzanger (b)	
Roerdomp (b)	Onvoldoende leefgebied	
Snor (b)		

- = geen knelpunt
- = knelpunt
- b = broedvogel

3.1.7 Nat grasland

Huidige situatie en beoogde situatie

Op de hogere buitendijkse landdelen, vooral aan de westkust van Friesland, komt grasland voor dat in de winter met enige regelmaat onder water staat. Daarnaast ligt een groot deel van het natte grasland binnendijks en dus buiten de begrenzing van Natura 2000 gebied. Er komen zes niet-broedvogels en één broedvogelsoort voor in deze ruimtelijke eenheid nat grasland (zie tabel 3.1).

Het natte grasland heeft een belangrijke foerageerfunctie voor steltlopers, ganzen en smient, die rusten en slapen op het ondiepe water of in de oeverzone van het IJsselmeer. Daarnaast is het een belangrijk foerageergebied voor de krakeend die vooral in het ondiepe water voorkomt. Voor al deze soorten geldt in het IJsselmeer een behoudsopgave. De kemphaan gebruikt het gebied ook als broedgebied, hoewel de laatste jaren nog maar weinig broedgevallen worden vastgesteld. Voor de broedfunctie van deze soort is dan ook een uitbreiding van leefgebied en een verbetering van de kwaliteit ervan ten doel gesteld om het gebied voor kemphaan weer aantrekkelijker te maken.

Tabel 3.12
Overzicht instandhoudingsdoel-
stellingen (IHD) en huidige situatie
per soort van de ruimtelijke eenheid
nat grasland

Ruimtelijke eenheid	Soort/habitatype ¹	IHD omvang ²	IHD kwaliteit ³	Huidige aantal ⁷	Doel aantal ⁸	Svl ⁴	Trend ⁵	Functie gebied ⁶
Nat grasland	Brandgans (n)	=	=	1723/ 70375	1500 / 26200	+	++	FR/S
	Goudplevier (n)	=	=	507	9700	--	?	FR
	Grutto (n)	=	=	160/2132	290 / 2200	--	?	FR/S
	Kemphaan (b)	>	>	1	20	--	--	FRV
	Kemphaan (n)	=	=	198/3353	2100 / 17300	-	?	FR/S
	Kolgans (n)	=	=	896/?	4400 / 19000	+	+	R/S
	Wulp (n)	=	=	898/4398	310 / 3500	+	++	FR/S

Legenda

1) soort b = broedvogel n = niet broedvogel	2) Instandhoudingsdoelstelling (IHD) omvang = behoud van omvang > uitbreiding van omvang	3) Instandhoudingsdoelstelling (IHD) kwaliteit = behoud van kwaliteit > verbetering van kwaliteit
4) Landelijke staat van instandhouding (Svl) -- zeer ongunstig + gunstig	5) Trend in aantallen 1994-2003 (gebiedsspecifiek) ? geen aantallen bekend + matige toename ++ sterke toename	6) Functie N2000 gebied F = Foerageergebied R = Rustgebied S = Slaapplek V = Voortplantingsgebied

7) Huidige aantal: periode 2002-2007

8) Aantallen voor niet-broedvogels betreffen het seizoensgemiddelde; Aantallen voor broedvogels betreffen gem. aantal paren

Ecologische vereisten

Voor brandgans, kolgans en de steltlopers (goudplevier, grutto, kemphaan en wulp) is naast de beschikbaarheid van nat grasland, ook behoud van openheid en rust essentieel. Niet alleen in de winterperiode, maar voor kemphaan en grutto ook in de zomer. De ganzen foerageren overdag zowel op buitendijks gelegen grasland als op binnendijks agrarisch gebied. Deze gebieden moeten binnen een straal van ongeveer 5 km van het Natura 2000 gebied IJsselmeer bereikbaar en geschikt als foerageergebied blijven. De kemphaan heeft als broedvogel tot in het voorjaar hoge waterstanden nodig.

De ganzen hebben vooral baat bij graslandbeheer gericht op voedselrijk en eiwitrijk gras. Daarbij hoort een passende mate van bemesting en het gras moet redelijk kort gehouden worden. Kemphanen stellen andere vereisten aan grasland als broedgebied, het gras dient een beetje verschaald te worden, in de winter lang onder water te staan en er dient pas laat in het voorjaar gemaaid te worden. De buitendijkse natte graslanden kunnen dus niet voor beide soorten optimaal beheerd worden.

Knelpunten

De natte graslanden aan de randen van het IJsselmeer bieden voldoende draagkracht om de instandhoudingsdoelstellingen te bereiken, maar de aantallen getelde vogels liggen onder het doelaantal. De aantallen worden waarschijnlijk sterk gestuurd door factoren buiten het Natura 2000 gebied. Hieronder worden de externe factoren kort beschreven. Paragraaf 4.6 van het Algemeen Deel gaat in meer detail op deze externe factoren in (externe werking).

De ganzen verblijven merendeels net buiten de Natura 2000 begrenzing, doordat ze de voorkeur geven aan voedselrijkere agrarische graslanden. Op de graslanden binnen de Natura 2000 begrenzing vindt verschalingsbeheer plaats ten behoeve van de kemphaan. De doelaantallen van ganzen zijn opgesteld toen de ganzen nog wel buitendijks voorkwamen, ook toen was sprake van verschalingsbeheer. Op grond hiervan is het reëel om aan te nemen dat de draagkracht van graslanden binnen de Natura 2000 begrenzing voor foeragerende kol- en brandgans op orde is, zodat er geen sprake is van een knelpunt.

De kwaliteit en draagkracht van broedgebied van de kempfaan zijn voldoende. Door populatieontwikkelingen of klimaatverandering komen echter steeds minder kempfaan in ons land broeden, waardoor de gewenste aantallen niet bereikt worden. Hier is dus tevens sprake van externe werking.

De niet-broedvogels grutto, kempfaan en goudplevier hebben een knelpunt in de graslanden in de omgeving van het Natura 2000 gebied. Deze graslanden hebben namelijk een afname van kwaliteit van het bodemleven waardoor het zowel voor broedvogels (grutto en kempfaan) als voor doortrekkers (goudplevier en kempfaan) niet gunstig is om in dit gebied of de directe omgeving te verblijven. De kwaliteit en draagkracht van de graslanden binnen de Natura 2000 begrenzing zijn op orde.

Voor de wulp zijn de ecologische vereisten op orde en is er geen knelpunt om de behoudsopgave te realiseren.

Tabel 3.13
Knelpunten van vogels van de
ruimtelijke eenheid nat grasland

Ruimtelijke eenheid	Soort/habitatype	Knelpunt en oorzaak
Nat grasland	Brandgans (n)	
	Goudplevier (n)	Niet halen doelaantallen vooral samenhangend met draagkracht buiten Natura 2000 begrenzing
	Grutto (n)	Niet halen doelaantallen vooral samenhangend met draagkracht buiten Natura 2000 begrenzing
	Kempfaan (b)	Niet halen doelaantallen vooral samenhangend met draagkracht buiten Natura 2000 begrenzing
	Kempfaan (n)	Niet halen doelaantallen vooral samenhangend met draagkracht buiten Natura 2000 begrenzing
	Kolgans (n)	Niet halen doelaantallen vooral samenhangend met draagkracht buiten Natura 2000 begrenzing
	Wulp (n)	

= geen knelpunt

= doelaantallen worden niet gehaald door een knelpunt in/of afhankelijkheid van gebieden buiten de Natura 2000 begrenzing.

n = niet-broedvogel

b = broedvogel

3.2 Opgave voor het IJsselmeer

Knelpunten ontstaan door het niet op orde zijn van de ecologische vereisten van soorten en habitattypen. De meeste knelpunten hebben te maken met voedselbeschikbaarheid, aanwezigheid van broedgebieden en rust. In bovenstaande paragraaf zijn de knelpunten per ruimtelijke eenheid behandeld. Hieronder volgt een overzicht van de belangrijkste knelpunten het IJsselmeer. Er ligt een opgave om deze knelpunten aan te pakken om de instandhoudingsdoelstellingen te bereiken en verdere verslechtering in deze beheerplanperiode te voorkomen.

Daarnaast geldt voor een aantal vogelsoorten dat de aantallen te laag zijn, terwijl de kwaliteit van het IJsselmeer zelf goed op orde is. Hoofdstuk 4.6 van het Algemeen Deel behandelt het begrip externe werking en beschrijft waarom voor bepaalde soorten de doelaantallen in het IJsselmeergebied niet bereikt worden.

Verbetering van de voedselbeschikbaarheid voor watervogels

De slechte spieringstand heeft gezorgd voor een afname van visetende watervogels, zoals dwergmeeuw, fuut, grote zaagbek, nonnetje en sterns (waaronder broedende visdieven, ruiende zwarte sterns en pleisterende reuzensterms). Voor grote zaagbek, zwarte stern en nonnetje is de landelijke staat van instandhouding slecht en de relatieve bijdrage van het IJsselmeer zeer groot. Voor bodemfauna-eters die met name leven van driehoeksmosselen (zoals meerkoet en topser) geldt dat de afname (biomassa en voedingswaarde) van driehoeksmosselen knelpunt vormt. De opgave is een verbetering van voedselbeschikbaarheid voor visetende en bodemfauna-etende watervogels te bereiken.

Aanwezigheid van geschikte broedgebieden garanderen

Voor pionierbroedvogels (visdief en bontbekplevier) en moerasbroedvogels (roerdomp, bruine kiekendief, porseleinhoen) is de verwachting dat in de komende beheerplanperiode onvoldoende broedgebied van geschikte kwaliteit in het IJsselmeer aanwezig zal blijven zonder voortdurende beheerinspanning. Bepaalde gebieden (Friese buitenwaarden) zijn toegankelijk voor grondpredatoren. Door successie en verruiging zijn nog nauwelijks kale gronden aanwezig. De moerassen langs de Friese IJsselmeerkust en bij Andijk gaan onder andere in kwaliteit achteruit door verruiging. Ook de schrale natte graslanden hebben zonder beheer te maken met verruiging, waardoor broedgebied van kemphaan in potentie achteruit kan gaan. Voor de pionierbroedvogels is er een opgave om zandige, predatorvrije en rustige plekken te behouden en/of te creëren. Voor de moerasbroedvogels is er een opgave voor uitbreiding van een goede kwaliteit overjarig nat rietland. Voor kemphaan als broedvogel is er een opgave voor behoud van schrale natte graslanden.

Rust en ruimte garanderen

Rust is een belangrijke randvoorwaarde voor de slaappleaatsen van reuzenster en zwarte stern, broedgebied van pionierbroedvogels, moerasbroedvogels, aalscholver en lepelaar en rustende, foeragerende en ruiende eenden. De volgende gebieden zijn verstoringsgevoelig: de Afsluitdijk, Houtribdijk en dijken langs Noord-Holland en Flevoland, De Kreupel, Steile Bank, de Friese waarden en de kust nabij Andijk. In deze gebieden ligt er een opgave om rust te garanderen (zie figuur 3.3).

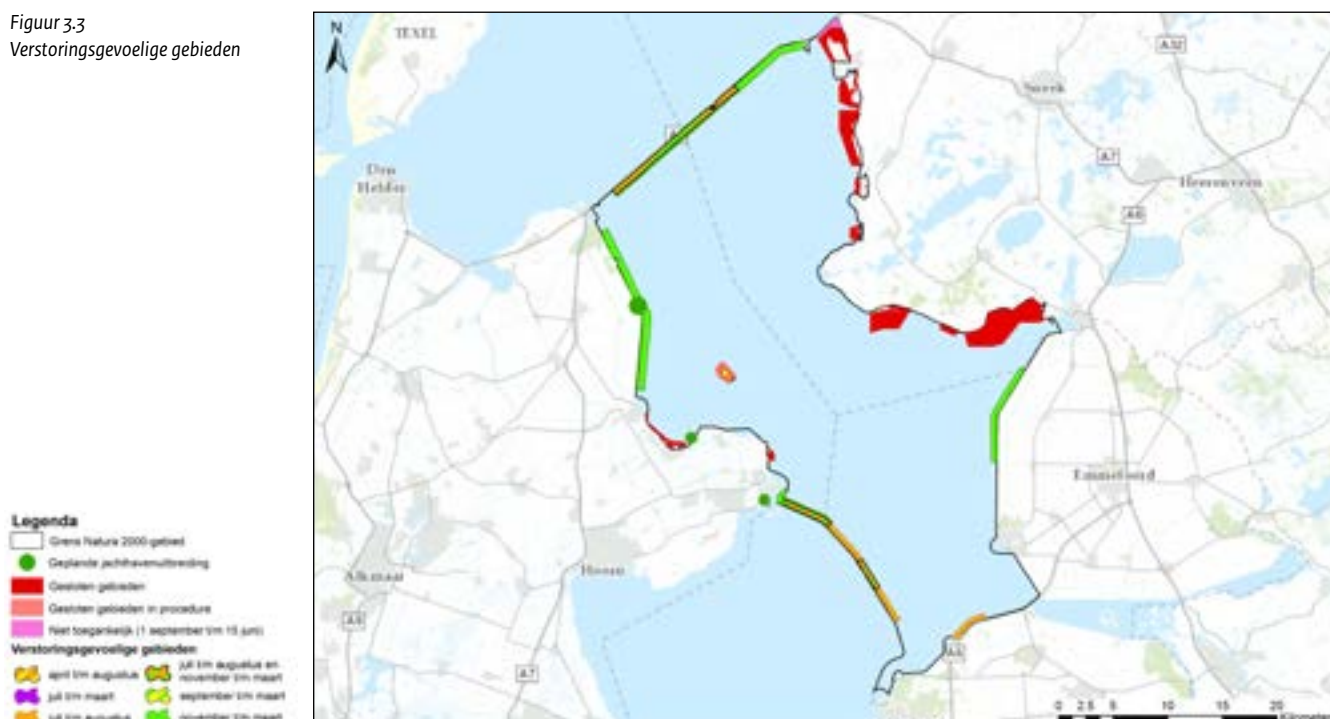
Vliegende grote zaagbekken

Behoud ruigten en zomen, overgangs- en trilvenen en groenknolorchis

Zonder dynamisch en gedifferentieerd maaibeheer vindt successie plaats van 'ruigten en zomen' en 'overgangs- en trilvenen', waardoor de kwaliteit achteruitgaat. De opgave is om door middel van maaibeheer te voorkomen dat successie optreedt. De groenknolorchis is niet meer aanwezig in het gebied. De opgave is om de omstandigheden voor de soort te verbeteren, waardoor herkolonisatie kan plaatsvinden. Voor de wintertaling is er een afname van dynamisch leefgebied, waardoor foerageergebied voor deze soort aan de kleine kant is. Opgave is om de dynamiek in het foerageergebied te herstellen. Dit kan door dynamisch en gedifferentieerd maaibeheer.

Figuur 3.3
Verstoringsgevoelige gebieden

Programmatische Aanpak Stikstof (PAS)

In het kader van de Programmatische Aanpak Stikstof (PAS) zijn door de voormalige Dienst Landelijk Gebied (DLG) knelpunten als gevolg van stikstofdepositie onderzocht en zo nodig herstelstrategieën uitgewerkt voor Natura 2000 gebieden met stikstofgevoelige habitattypen of met stikstofgevoelige leefgebieden voor soorten. In het IJsselmeer is dat gedaan voor het habitattypetype 'overgangs en trilvenen' en voor de soorten groenknolorchis, bruine kiekendief, bontbekplevier, kemphaan, visdief en grutto. Voor het IJsselmeer is op grond daarvan geconcludeerd dat er geen sprake is van een knelpunt als gevolg van (externe) stikstofdepositie en dat er dus geen herstelstrategieën nodig zijn (referentie 3).

4. Instandhoudingsmaatregelen

Instandhoudingsmaatregelen zijn nodig om de instandhoudingsdoelstellingen te behalen en tussentijdse verslechtering van de kwaliteit van habitattypen en significante verstoring van soorten te voorkomen. In het IJsselmeer zijn er knelpunten met betrekking tot voedselbeschikbaarheid voor watervogels, aanwezigheid van geschikte broedgebieden en de aanwezigheid van rust en ruimte. Naast maatregelen om deze knelpunten op te lossen, zijn eventuele aanpassingen van activiteiten in het gebied nodig. Deze worden in het volgende hoofdstuk beschreven. Het totale pakket instandhoudingsmaatregelen voor het IJsselmeer is een combinatie van maatregelen uit reeds vastgesteld beleid en aanvullende Natura 2000 maatregelen.

4.1 Maatregelen uit reeds vastgesteld beleid

Instandhoudingsmaatregelen uit reeds vastgesteld beleid betreffen in het IJsselmeer met name KRW maatregelen die bijdragen aan Natura 2000 doelstellingen.

KRW-maatregelen die bijdragen aan Natura 2000 doelstellingen

Voor de Kaderrichtlijn Water (KRW) worden in de periode 2010-2021 maatregelen genomen die bijdragen aan het realiseren van de Natura 2000 doelen. In het IJsselmeer gaat het hoofdzakelijk om:

- Vistrekbevorderende maatregelen gericht op het verbeteren van vistrekmogelijkheden tussen IJsselmeer en Markermeer, IJsselmeer en Waddenzee en IJsselmeer en regionale wateren.
- Inzetten op duurzame visserij (zie ook hoofdstuk 8 in Algemeen deel).

De maatregelen voor de verbetering van de vistrek en de inzet op duurzame visserij dragen bij aan het bereiken van de Natura 2000 doelen, omdat dit de voedselbeschikbaarheid voor visetende vogels enigszins vergroot en de bijvangsten aan duikende vogels in belangrijke mate reduceert. In dit licht moet ook de vismigratierivier bij de Afsluitdijk worden gezien. De vismigratierivier is een project dat buiten het beheerplan valt en waarvoor binnen het project zelf een Wnb-vergunning wordt aangevraagd. Op dit moment is er nog geen sprake van een duurzame visserij. Voor de KRW zou deze in 2021 moeten zijn

gerealiseerd. In 2014 is een masterplan visserij IJsselmeer en Markermeer opgesteld, dat moet resulteren in een ecologisch en economisch duurzame visserij. Op basis van dit masterplan is nu het volgende besloten.

Er bestaan twee visserijvormen in IJsselmeer en Markermeer-IJmeer waarvan bij voorbaat niet is uit te sluiten dat ze significant negatieve invloed kunnen hebben op één of meer Natura 2000 instandhoudingsdoelstellingen voor (water)vogels. Het gaat hierbij om de staand want visserij op baars en snoekbaars in herfst en winter en de schietfuisvisserij op paaiende spiering in het vroege voorjaar. De staand want visserij kan via de soms grote bijvangsten aan duikende soorten watervogels met instandhoudingsdoelstellingen significante schade berokkenen aan die doelstellingen, terwijl via de schietfuisvisserij op spiering significante schade aan vooral van spiering afhankelijke visetende watervogels als gevolg van voedselgebrek niet kan worden uitgesloten. Daarom is voor deze visserijen een Wnb-vergunningsprocedure van toepassing.

Staan want visserij op baars en snoekbaars

Via de Kamerbrief van 10 april 2015 van de Staatssecretaris van EZ betreffende de schubvisvisserij IJsselmeer is de weg ingezet naar herstel van de bestanden. Een reductie van 85% in het gebruik van staande netten wordt voor het visseizoen 2015/2016 gecontinueerd. Als ook voor de verdere toekomst een dergelijke omvang vastgehouden kan worden, dan luidt de verwachting dat de omvang van mogelijke bijvangsten aan duikende watervogels niet tot significant negatieve gevolgen voor de instandhoudingsdoelstellingen kan leiden. Mocht echter nog binnen de 1e beheerplanperiode de staan want visserij weer in intensiteit toe gaan nemen, dan zal opnieuw moeten worden bezien via een Passende Beoordeling of een dergelijk herstel van de visserij-inspanning met staan want wel een Wnb-vergunning kan krijgen.

Fuikvisserij op paaiende spiering

Met de huidige instandhoudingsdoelstellingen voor visetende watervogels (met name visdief, zwarte stern, fuut, grote zaagbek, nonnetje) en de huidige aantallen in IJsselmeer en Markermeer-IJmeer voorkomende exemplaren van betreffende soorten zal het waarschijnlijk niet mogelijk zijn om fuikvisserij op paaiende spiering uit te oefenen zonder significante effecten. Voor deze activiteit dient daarom een passende beoordeling te worden opgesteld, waarbij voor het verkrijgen van een vergunning dient te worden onderbouwd dat deze vorm van visserij geen significant negatieve invloed heeft op de voedselbeschikbaarheid voor de aangewezen vogelsoorten. Mede met het oog hierop heeft het Ministerie van EZ aan Wageningen Marine Research (voorheen Imares) verzocht om het huidige spieringprotocol onder de Visserijwet te actualiseren.

Overige maatregelen

Momenteel vindt er maai- en verschralingsbeheer van de Workumerbuitenwaard plaats ten behoeve van de kempfaan als broedvogel.

Op de Kreupel worden door vrijwilligers na het broedseizoen onder begeleiding van Staatsbosbeheer wilgen getrokken, in een aantal sessies per jaar. Hierdoor wordt broedgebied geschikt gehouden voor kale grondbroeders.

In de net buiten de Natura 2000 begrenzing en binnendijks gelegen Koopmanspolder, nabij Andijk, wordt door de provincie Noord-Holland in een samenwerkingsverband met nog vijf andere partijen gewerkt aan de realisatie van een water- en moerasrijk stukje binnendijkse natuur van 16 ha groot, waarmee eveneens een bijdrage wordt geleverd aan de versterking van Natura 2000 in het IJsselmeer. De meerwaarde van Koopmanspolder voor Natura 2000 is gelegen in verbetering van de voedselbeschikbaarheid door middel van vispasseerbaarheid en paai- en opgroeigebied voor vis.

4.2

Aanvullende instandhoudingsmaatregelen voor Natura 2000

De staat van instandhouding van een aantal riet- en oevergebonden vogelsoorten is bij aanvang van de eerste beheerplanperiode niet op orde en verdere verslechtering tijdens de eerste beheerplanperiode kan niet uitgesloten worden. Daarom moet in aanvulling op de KRW-maatregelen ingezet worden op aangepast terreinbeheer van de oeverzone en moerasgebieden. De terreinbeheerders (Natuurmonumenten, Staatsbosbeheer en It Fryske Gea) zullen de hieronder beschreven benodigde maatregelen in concrete terreinbeheerplannen verder uitwerken.

Studie naar voedselbeschikbaarheid in het IJsselmeer en het Markermeer & IJmeer

Zoals in hoofdstuk 3 is aangegeven, neemt een groot aantal watervogels in aantallen af. Rijkswaterstaat heeft een studie uitgevoerd naar deze Autonome Neerwaartse Trends (ANT-studie) van mosseleTERS en viseters in het IJsselmeer en het Markermeer & IJmeer (zie paragrafen 2.4, 3.5 en 5.4 van het Algemeen Deel). Kernvragen hierbij waren:

- Welke mechanismen liggen ten grondslag aan de neerwaartse trends?
- Zijn de huidige instandhoudingsdoelstellingen haalbaar zonder aanvullende maatregelen?
- Met welke maatregelen kunnen de neerwaartse trends worden gestopt of zo mogelijk worden gekeerd?
- Welk doelbereik is mogelijk tegen welke financiële inspanning?

De ANT-studie heeft begin 2014 geresulteerd in een beoordeling van de haalbaarheid en betaalbaarheid van de instandhoudingsdoelstellingen en - maatregelen voor de betreffende soorten. Uit deze beoordeling is af te leiden dat de doelstelling voor de 1e beheerplanperiode, het voorkómen van verdere verslechtering, met de in dit beheerplan ingezette en/of genoemde andere bestaande maatregelen (o.a. aanpassingen beroepsvisserij en aanleg vismigratierivier), gehaald zal worden. Op basis van de in deze periode uit te voeren monitoring zal dan voor de volgende beheerplannen worden bezien of er nog intensivering of aanvullingen op die maatregelen nodig zijn voor het doelbereik.

Gedragscode recreatie IJsselmeergebied

Voldoende rust is van cruciaal belang om de Natura 2000 instandhoudingsdoelstellingen van vogelsoorten te behalen. Voor een aantal vogelsoorten vormt gebrek aan rust op dit moment een knelpunt (zie hoofdstukken 3 en 5). Door klimaatverandering en technische innovaties kan het recreatieseizoen langer worden. De kans bestaat dat hierdoor de rust voor (met name overwinterende) vogels binnen enkele jaren verder in het geding komt. De recreatiesector en natuursector hebben in samenwerking een gedragscode opgesteld (zie Algemeen deel, paragraaf 4.4 voor de volledige tekst van de gedragscode) met als doel verstoring in het gehele IJsselmeergebied te voorkómen door vergroting van het bewustzijn van de watersporter en het hanteren van enkele eenvoudige regels. Als deze gedragscode wordt nageleefd kan eveneens worden voorkómen dat in de komende beheerplanperiodes striktere voorwaarden aan recreatie moeten worden opgelegd, om het behalen van de instandhoudingsdoelstellingen te garanderen.

Broedlocaties voor kale grondbroeders behouden

Voor het blijvend realiseren van de doelstelling voor kale grondbroeders zoals visdief en bontbekplevier is het nodig om voorheen geschikte broedgebieden weer geschikt te maken en deze ook actief geschikt te houden. Dit zijn deels tevens geschikte slaapplekken voor zwarte stern en reuzenster. In de komende beheerplanperiode zullen de volgende maatregelen worden uitgevoerd:

- Kaal en geïsoleerd houden van bestaande en potentiële broedlocaties door middel van beweiden en (waarbij nesten tijdens het broedseizoen worden uitgerasterd) en/of maaien en afvoeren, o.a. op de Workumerbuitenwaard en de Bocht van Molkwerum (min. 5 ha);
- Eens per 5 jaar – of anders, afhankelijk van de ontwikkelingen – plaggen of afgraven van eilandjes in de Workumerbuitenwaard en de Bocht van Molkwerum (1 ha);

- Kaal houden van bestaande broedlocaties op de Kreupel en het voorkomen van kolonisatie door grondpredatoren (door zo veel mogelijk eilandsituaties te stimuleren en in stand te houden (70 ha)).

De grotere kolonies visdieven in het IJsselmeergebied hebben de laatste jaren steeds zeer slechte broedresultaten behaald, wat wordt toegeschreven aan de slechte beschikbaarheid van spiering van de juiste grootte in voorjaar en zomer. Om deze reden wordt er voor gekozen om voorlopig alleen potentieel geschikt broedgebied kaal te maken, wanneer er concrete aanwijzingen zijn dat het spieringbestand weer hersteld is. Dit betekent concreet dat voor het IJsselmeer voorlopig alleen ingezet zal worden op het kaal houden van bestaande broedgebieden (Kreupel en stukken langs de Friese kust) en pas zal worden overgegaan tot het kaal maken van nieuw, potentieel broedgebied wanneer er sprake is van aantoonbaar herstel van de spieringstand. Zodra monitoringgegevens laten zien dat visdieven in bestaande kolonies in een periode van ten minste drie opeenvolgende jaren weer betere broedresultaten vertonen (van één of meer vliegvlugge jongen per paar), worden naar aard en omvang van het stijgende broedsucces weer nieuwe broedlocaties geschikt gemaakt om deze trend verder te stimuleren.

Afplaggen en rietbeheer voor groenknolorchis en trilvenen

Om de omstandigheden te verbeteren voor groenknolorchis en 'overgangs- en trilvenen' wordt één hectare verruigd rietland eenmalig geplagd en wordt het gebied vervolgens beheerd door middel van maaien en afvoeren. Het gaat om een gebied rondom de oorspronkelijke groeiplaats van de groenknolorchis in de Makkumer Noordwaard. Door middel van monitoring wordt in de gaten gehouden of de maatregel aanslaat, de resultaten worden geëvalueerd (zie hoofdstuk 6 van het Algemeen deel). Omdat deze maatregel in het sterk verruigende gebied lastig te realiseren is, zal gedurende de eerste twee jaar van de eerste beheerplanperiode onderzoek worden uitgevoerd naar waar er op de Makkumer Noordwaard goede potenties zijn om deze doelen (weer) tot ontwikkeling te laten komen. Hierbij wordt o.a. gedacht aan plekken op en rondom schelpenbanken.

Aangepast beheer van rietmoeras

Om de kwaliteit van rietmoeras te verbeteren voor moerasvogels en 'ruigten en zomen' wordt de volgende maatregel uitgevoerd:

- Dynamisch gefaseerd en ruimtelijk gedifferentieerd maaibeheer: tijdens de rietmaaiwerkzaamheden blijven elk jaar wisselende stroken (5-10 m breed, ca. 10% van de oppervlakte) staan. Verder wordt geprobeerd daar waar de beheerder het peil kan sturen om de waterstand in het voorjaar zo snel mogelijk na het maaien (vanaf maart) tot ver in het broedseizoen (mei) zo hoog mogelijk te houden (water tot 10 cm op het maaiveld) (10 ha Noordwaard, 20 ha Zuidwaard, 20 ha Kooiwaard, Bocht Molkwerum en Mokkebank, 100 ha Onderdijk en de Ven).

Zoals bij de ecologische vereisten van broedvogels van rietmoeras is aangegeven, dient een rietmoeras voldoende gevarieerd te zijn om aan meerdere soorten geschikt leefgebied te bieden. Een goede en verantwoorde voortzetting van het huidige maaibeheer zal leiden tot meer variatie, met zowel oud als jong riet. Omdat eens in de zoveel jaren iedere plek minimaal één keer wordt gemaaid, wordt verruiging, verdroging en verbossing ook voorkomen. Het gevolg is dat het leefgebied voor rietvogels in kwaliteit sterk toeneemt. In hoofdstuk 5 worden de inrichtingsmaatregelen beschreven waarmee het negatieve effect van het huidige peilbeheer wordt gemitigeerd.

Ook noordse woelmuis en meervleermuis en zullen meeprofitieren van deze maatregel. De noordse woelmuis ondervindt in nattere omstandigheden minder last van concurrentie door andere soorten woelmuizen. Voor de meervleermuis zal daarnaast nog actieve aandacht nodig zijn voor een betere bescherming van kraamkolonies in het achterland, voor behoud van de meervleermuis is het van belang dat het complete netwerk van aanvliegroutes, winterverblijfplaatsen, zomerverblijfplaatsen en foerageergebieden beschermd wordt.

5. Activiteiten en mitigatie

Menselijke activiteiten en natuur zijn van oudsher verweven in het IJsselmeer. Menselijke activiteiten kunnen in principe doorgang vinden en worden op grond van dit beheerplan alleen beperkt of de negatieve effecten ervan gemitigeerd, indien zij de Natura 2000 instandhoudingsdoelstellingen kunnen aantasten. De effecten van menselijke activiteiten zijn getoetst in de Nadere Effect Analyse (NEA, zie referentie 9 en bijlage A). In de meeste gevallen vormen deze activiteiten geen probleem voor de instandhoudingsdoelstellingen. Van bepaalde activiteiten in het IJsselmeer is het echter niet uit te sluiten dat er negatieve effecten zijn. Een aantal van deze activiteiten blijft vergunningplichtig, waarbij voorschriften aan de vergunning zijn verbonden. Andere activiteiten worden onder voorwaarden in dit beheerplan vrijgesteld van de vergunningplicht. Voor weer andere gevallen zijn mitigerende maatregelen nodig om te voorkómen dat activiteiten het bereiken van de instandhoudingsdoelstellingen in de weg staan. Als voldaan wordt aan de vergunningvoorschriften, respectievelijk aan de voorwaarden, en de mitigerende maatregelen worden uitgevoerd, kunnen de betreffende activiteiten doorgang vinden. Voor alle activiteiten geldt de generieke of algemene voorwaarde dat zij in aard, omvang, intensiteit en tijd niet in betekenende mate mogen wijzigen ten opzichte van de getoetste situatie. Van veranderingen in betekenende mate is sprake indien op voorhand niet met zekerheid kan worden gesteld dat negatieve effecten op instandhoudingsdoelen zijn uitgesloten.

In onderstaande paragrafen zijn de huidige activiteiten ingedeeld in de volgende vier categorieën:

1. Vrijgestelde vergunningplichtige activiteiten, zonder specifieke voorwaarden.
2. Vrijgestelde vergunningplichtige activiteiten, mét specifieke voorwaarden.
3. Vergunningplichtige activiteiten die (afzonderlijk) vergunningplichtig blijven.
4. Niet-vergunningplichtige activiteiten, wel mitigatie vereist.

Een algemene toelichting op de vrijstelling van vergunningplicht en bovengenoemde indeling staat in paragraaf 4.2 van het Algemeen deel. Of een activiteit al dan niet vergunningplichtig is, is bepaald door het daartoe bevoegde gezag in de zin van de Wnb. Dit oordeel vormt het uitgangspunt voor het beheerplan. De voorwaarden voor Wnb-vergunningvrijstelling bij de 2e categorie activiteiten en de mitigerende maatregelen voor de 4e categorie activiteiten zijn in dit hoofdstuk opgenomen in paragraaf 5.2 en 5.4. Een gebiedsspecifieke samenvatting van de toetsingskaders voor toekomstige vergunningverlening is opgenomen in paragraaf 5.5, de volledige tekst staat in het deel Toetsingskaders

5.1 Vrijgestelde vergunningplichtige activiteiten zonder specifieke voorwaarden

Voor bepaalde activiteiten geldt het beheerplan als vrijstelling van de vergunningplicht zonder dat specifieke voorwaarden nodig zijn. Voor deze activiteiten geldt de generieke voorwaarde dat de activiteiten niet in betekenende mate mogen wijzigen. Aard en omvang, locatie en tijdstip, frequentie en duur van de activiteiten moeten blijven voldoen aan de getoetste situatie (referentie 9).

Het gaat hierbij om:

- Baggeren (havens, sluizen, vaargeul en toegangseuilen jachthavens)
- Evenementen (visserijdagen, zeilwedstrijden, roeiwedstrijden en stranden)
- Kitesurfen op de locaties Lemmer, Stavoren, Hindeloopen, Kornwerderzand, Makkum en Mirnserklif
- Waterski gebied (zie figuur 5.1)
- Zeilwedstrijd gebied (zie figuur 5.1)
- Aalvisserij (schietfuiiken, grote fuik, kisten en hoekwant)
- Aaskuilvisserij
- Terreinbeheer stranden en recreatiegebieden ten behoeve van recreanten
- Traditionele visserij (evenementen)
- Zegenvisserij
- Wolhandkrabvisserij (met fuiken).

Generieke voorwaarde

De betreffende activiteit mag niet in aard, omvang, intensiteit en tijd in betekenende mate wijzigen ten opzichte van de getoetste situatie. Voor een (meer uitgebreide) omschrijving van de getoetste situatie per activiteit wordt verwezen naar de voortoets (referentie 7).

Wolhandkrabvisserij, uitgevoerd met alle vormen van staand want, is vergunningplichtig. Wolhandkrab kan mogelijk ook gevangen worden met korven/kubben, of andere tuigaanpassingen. Deze visserijvormen zijn in een pilotstudie onderzocht. Nog onduidelijk is of dit zal leiden tot toepassing van deze mogelijk nieuwe visserijvormen. Indien hierbij sprake is van nieuwe vistuigen, anders dan staand want, dan zal hiervoor een Passende Beoordeling opgesteld moeten worden.

Skutjesilen op IJsselmeer bij
Lemmer

Figuur 5.1
Waterski gebied en zeilwedstrijd-
gebieden op en rond het IJsselmeer
(van links naar rechts) Medemblik
met zeilwedstrijdgebieden,
Enkhuizen met waterski gebied, Urk
met zeilwedstrijd gebied en Lemmer
met zeilwedstrijd gebied.

Legenda

- Waterski (meer dan 20 km per uur)
- Zeilwedstrijd gebied
- Natura 2000 grens Markermeer en IJmeer
- Kitesurflocaties voorlopig zonder ontheffing
- jaarrond toegestaan

- Waterdiepte in cm (zomerpeil)
- > 200
  - 150 - 200
  - 100 - 150
  - 50 - 100
  - 0 - 50

5.2 Vrijgestelde vergunningplichtige activiteiten mét specifieke voorwaarden

Er zijn vergunningplichtige activiteiten die alleen onder specifieke voorwaarden geen significante effecten op de Natura 2000 instandhoudingsdoelstellingen hebben. Deze activiteiten zijn met inachtneming van de specifieke voorwaarden, genoemd in dit beheerplan, vrijgesteld van de vergunningplicht. Het beheerplan vervangt in dit geval de vergunning.

In het IJsselmeer gaat het om:

- Terreinbeheer (riet snijden voor commerciële doeleinden en maaibeheer graslanden, niet primair gericht op natuurbehoud- of herstel).
- Huidig peilbeheer.
- Kitesurfen op de locaties It Soal (Workum), Enkhuizen en Medemblik.
- Schietterrein Breezanddijk.
- Professioneel dronegebruik
- Bestaande lozingen.

Hierna worden de activiteiten en de voorwaarden beschreven.

Terreinbeheer

Er zijn typen terreinbeheer die effecten hebben op een deel van de instandhoudingsdoelstellingen. Beheer van verpachte rietlanden (o.a. rietsnijden) heeft een negatief effect op de doelstelling voor broedende roerdompen (herstelopgave) en bruine kiekendieven (behoudsopgave met onzekere doelrealisatie). Door het jaarlijkse maaien blijft er onvoldoende overjarig riet over. Daarnaast wordt het riet tot 1 april gesneden, de periode dat de broedvogels gaan nestelen, waardoor verstoring kan optreden.

Het huidige beheer (o.a. begrazing en verschalingsbeheer) van buitendijks verpacht grasland in de gebieden Polder Geele Strand (Workumerwaard), de Bocht van Molkwerum en Stoencckherne langs de Friese IJsselmeerkust is gericht op behoud van habitat voor kempfaan.

Voorwaarden voor vrijstelling van vergunningplicht

Om de negatieve effecten van het huidige rietlandbeheer op moerasbroedvogels te voorkomen zijn er voorwaarden verbonden aan het rietsnijden. Op een drietal locaties (Makkumer Noordwaard, Makkumer Zuidwaard, en Kooiwaard, Bocht van Molkwerum en Mokkebank) dient voor tenminste 10 hectare van het oppervlak een dynamisch gefaseerd en ruimtelijk gedifferentieerd maai-beheer plaats te vinden waarbij wordt tegemoetgekomen aan de hierboven beschreven negatieve effecten van het huidige beheer. Dit komt overeen met de instandhoudingsmaatregel zoals genoemd in paragraaf 4.2. De beheerder van het gebied, die voorheen zorgde voor het verkrijgen van de benodigde Wnb-vergunning(en), moet kunnen aantonen dat aan de gestelde voorwaarde(n) wordt voldaan. Voor verdere verbetering van de moerasgebieden worden daarnaast mitigerende maatregelen peilbeheer genomen (zie paragraaf 5.4).

Locaties	Voorwaarde voor vergunning vrijstelling rietsnijden
Makkumer Noordwaard	tenminste 10 ha aangepast beheer van rietmoeras
Makkumer Zuidwaard	tenminste 20 ha aangepast beheer van rietmoeras
Kooiwaard, Bocht van Molkwerum en Mokkebank	tenminste 20 ha aangepast beheer van rietmoeras

Ten aanzien van negatieve effecten van graslandbeheer op kolgans en brandgans zijn geen voorwaarden voorgesteld, omdat geschikte maatregelen negatieve effecten hebben op de broedfunctie van het gebied voor de kempfaan. Bovendien zijn er duidelijke aanwijzingen dat de foerageerfunctie voor kol- en brandgans bij het reeds sinds jaar en dag op kempfaan gerichte beheer nog altijd voldoende is voor de in het aanwijzingsbesluit geformuleerde foerageerfunctie (referentie 9). In de praktijk foerageren de meeste ganzen overigens op eiwitrijkere agrarisch beheerde graslanden buiten de begrenzing. Voor deze soorten treedt dus op de schaal van het leefgebied van de populatie geen knelpunt op. Voor het beheer van de buitendijkse graslanden in de Workumerbuitenwaard blijft daarom het op kempfaan gerichte verschalingsbeheer intact.

Huidig peilbeheer

Het huidige peilbeheer is mede oorzaak geweest van een achteruitgang van het oppervlak en de kwaliteit van rietmoerassen en rietzones (zie Algemeen deel, paragraaf 2.2 en 4.3). Hierdoor wordt voor een aantal specifieke moerasbroedvogelsoorten de instandhoudingsdoelstelling niet gehaald.

Voorwaarde voor vrijstelling van vergunningplicht

In het Algemeen deel is toegelicht dat het huidige peilbeheer wordt gemitigeerd door oevers af te vlakken en te herinrichten. RWS houdt zich aan onderstaande vrijstellingsvoorwaarden van vergunningplicht en voert de daaruit voortvloeiende maatregelen uit.

Locatie	Voorwaarden voor vergunningverlening
Onderdijk en de Ven (Noord-Holland), alle rietmoerassen (Noord-Holland en Friese IJsselmeerkust)	Afvlakken oevers en herinrichting rietland over 50 ha Friese waarden en over 100 ha bij Onderdijk en de Ven (Noord-Holland)
Algemeen	Incidentele peilopzetting in droge zomers mag niet vaker dan eens in de 12 jaar plaatsvinden

Kitesurfen

In beginsel is kitesurfen op grond van veiligheidsoverwegingen alleen toegestaan met een ontheffing op de Binnenvaart Politie Regeling. Deze dient dus voor alle locaties op aanvraag van gemeente en/of kitesurfers door RWS verstrekt te worden of te zijn. Op drie locaties in het IJsselmeer (It Soal te Workum, bij Enkhuizen en bij Medemblik) zijn significant negatieve effecten van kitesurfen niet uit te sluiten (zie figuur 5.2). Bij It Soal liggen belangrijke rui-, rust- en foerageergebieden voor lepelaar, ganzen, eenden, steltlopers en sterns binnen de verstoringszone (700 m) van kitesurfers en bij Medemblik gaat het om belangrijke rust- en ruigebieden voor fuut, kleine zwaan, meerkoet, smient, wilde eend en wintertaling. Van verschillende van deze soorten liggen de aantallen op dit moment onder de instandhoudingsdoelstelling en is rust en ruimte een belangrijke factor voor het op orde krijgen of houden van de draagkracht van het gebied.

Voorwaarden voor vrijstelling van vergunningplicht

Voorwaarde voor het voorkómen van verstoring van lepelaar, ganzen, eenden, steltlopers en sterns voor de kitesurflocatie It Soal (Workum), is de aanleg van een fysieke afscheiding ter begrenzing van de noordkant van de huidige kitesurfzone. Deze activiteit kan uitsluitend onder deze voorwaarde worden vrijgesteld van de vergunningplicht. De fysieke afscheiding moet een voldoende begrenzing van het kitesurfgebied vormen. De aanleg van de fysieke afscheiding is een verantwoordelijkheid van de gemeente Súdwest Fryslân. Afspraken over de termijn waarbinnen de aanleg van de fysieke afscheiding gerealiseerd moet worden, zullen nader worden gespecificeerd in de uitvoeringsorganisatie van voortouwnemer en bevoegde gezagen.

In Medemblik zowel als in Enkhuizen dient de bestaande kitesurfzone duidelijk op het water te worden gemarkeerd met boeien. In Medemblik dient de zuidgrens en in Enkhuizen de noordgrens te worden afgezet met een fysieke afscheiding in het water. Bij de opstapplaats wordt een informatiepaneel met spelregels geplaatst. Op de bestaande locaties kan kitesurfen alleen worden toegestaan in het zomerhalfjaar (april tot en met september). Buiten deze periode zijn de locaties gesloten (gemeentelijke verordening) om significante effecten op instandhoudingsdoelstellingen uit te sluiten. Het verstoringsgevoelige gebied wordt in voldoende mate ontzien, indien men bij het kiten binnen de fysieke begrenzing en de toegestane periode blijft. De activiteit kan uitsluitend onder deze voorwaarden worden vrijgesteld van de vergunningplicht. De uitvoering van de maatregelen en het toezicht op de naleving daarvan valt onder de verantwoordelijkheid van respectievelijk de gemeente Medemblik en de gemeente Enkhuizen.

Figuur 5.2
Locaties vergunning vrijstelling
kitesurfen onder voorwaarden

Locatie	Voorwaarde voor vergunning vrijstelling kitesurfen op onderstaande locaties
It Soal (Workum)	Kitesurfen is, jaarrond, alleen toegestaan nadat de fysieke afscheiding ter begrenzing van de noordkant van de huidige kitesurfzone is aangelegd.
Medemblik	Kitesurfen is alleen toegestaan vanaf april tot en met september en onder de voorwaarde dat de maatregelen tot begrenzing van de zuidzijde en markering van de kitezone op het water zijn uitgevoerd.
Enkhuizen	Kitesurfen is alleen toegestaan vanaf april tot en met september en onder de voorwaarde dat de maatregelen tot begrenzing van de noordzijde, te weten op minimaal 1000 m afstand van de aalscholverkolonie bij De Ven, en markering van de kitezone op het water zijn uitgevoerd.

Het beheerplan staat kitesurfen op deze locaties alleen toe onder de hiervoor genoemde specifieke voorwaarden. Kitesurfen is daarnaast zonder specifieke voorwaarden toegestaan op de locaties aangegeven in paragraaf 5.1. Het beheerplan voorziet niet in de vrijstelling van vergunningplicht van kitesurfen op andere locaties in het IJsselmeer³.

Schietterrein Breezanddijk

In de getoetste situatie zijn er op het schietterrein Breezanddijk van Defensie gemiddeld 24 schietdagen per jaar. De milieuvergunning laat 80 schietdagen per jaar toe. Binnen de verstoringzone van het schietterrein ligt geschikt leefgebied van de fuut, bergeend, smient, krakeend, wilde eend, tafeleend, kuifeend, topper, brilduiker, nonnetje en grote zaagbek. Bij een gelijke spreiding van 24 schietdagen over een jaar (2 dagen per maand) zijn significante effecten uitgesloten (zie referentie 5). Bij het maximale aantal schietdagen (80 schietdagen) zijn in de maanden december, januari en februari significante effecten door geluidsverstoring niet uit te sluiten voor tafeleend, kuifeend, topper, nonnetje en grote zaagbek. Om deze effecten te mitigeren zijn voorwaarden voor vrijstelling van vergunningplicht geformuleerd.

Voorwaarden voor vrijstelling van vergunningplicht

Bij het maximale aantal schietdagen conform de Wm-vergunning (80 schietdagen) zijn significante effecten niet uit te sluiten (referentie 5). Om verstoring van de topper, nonnetje en grote zaagbek te voorkómen zijn voorwaarden gesteld aan de vrijstelling van de Wnb-vergunningplicht. Indien men zich aan deze voorwaarden houdt, zijn significante effecten wel uit te sluiten.

Locatie	Voorwaarde voor vergunning vrijstelling schietterrein Breezanddijk
Schietterrein Breezanddijk	Maximaal 60 schietdagen per jaar; In de periode van december tot en met februari worden geen schietdagen ingepland, tenzij dit noodzakelijk is. In dat geval ten hoogste 5 schietdagen per maand in de periode december tot en met februari.

Professioneel dronegebruik

Vliegen met drones (RPAS; 'Remotely Piloted Aircraft Systems', alle gewichtsklassen) in het Natura 2000 gebied biedt kansen en risico's. Kansen voor beheerders om te monitoren met behulp van drones en kansen voor toezichthouders om snel inzicht te krijgen in illegale- en noodsituaties. Inzet van drones kan belangrijke voordelen hebben ten opzichte van helikopters, andere voertuigen en/of menselijke betreding.

Inzet van drones brengt ook risico's met zich mee, wanneer drones zonder kennis van aanwezige natuurdoelen worden ingezet en mogelijk verstoring van deze doelen veroorzaken. Het professioneel gebruik van drones kan onder voorwaarden worden vrijgesteld van de vergunningplicht. Toegangsbeperkende Besluiten geldend voor het IJsselmeergebied, gelden ook voor het gebruik van drones in het luchtruim boven deze gebieden, dit met inachtneming van de mogelijkheid van vrijstelling voor professioneel gebruik.

Professioneel gebruik van drones is een betrekkelijk nieuwe activiteit, die in het kader van de Nadere Effecten Analyse (NEA) niet is getoetst op mogelijke significante effecten op de Natura 2000-doelen (peildatum 31 maart 2010). Uit aanvullende toetsing is gebleken dat professioneel dronegebruik in Natura 2000-gebied onder voorwaarden kan worden vrijgesteld van de vergunningplicht Wnb.

³ In het beheerplanproces is gesproken over mogelijke vrijstelling onder voorwaarden voor het kitesurfen bij Andijk. Er is echter geen overeenstemming bereikt over de voorwaarden. Hierdoor blijft het kitesurfen bij Andijk vergunningplichtig.

Voorwaarden voor vrijstelling van vergunningplicht

Professioneel gebruik van drones (RPAS; 'Remotely Piloted Aircraft Systems', alle gewichtsklassen) kan worden vrijgesteld van de vergunningplicht in het kader van artikel 2.7 lid 2 van de Wet Natuurbescherming, als het dronegebruik voldoet aan elk van de volgende vier voorwaarden.

Voorwaarde voor vergunning vrijstelling professioneel dronegebruik

1. De vluchten worden uitgevoerd voor de uitvoering van noodzakelijk beheer en onderhoud, noodzakelijke monitorings-, reddings-, inspectie-, toezicht-, opsporings- en defensietaken (waaronder HEMS-, SAR-, politie, brandweer- of kustwachtvluchten), alsmede voor de uitvoering van calamiteitenbeheer. In algemene zin geldt in daadwerkelijke calamiteitsituaties het adagium 'nood breekt wet'.
2. De vluchten voor onder 1 genoemde publieke taken worden in opdracht van de overheid, dan wel door of in opdracht van een terreinbeherende natuurbeschermingsorganisatie uitgevoerd.
3. De vluchten worden door een gecertificeerde dronemaatschappij uitgevoerd.
4. De piloot van de drone is aantoonbaar op de hoogte van de lokale en actuele situatie ten aanzien van de beschermde natuurwaarden en de verstoringsgevoeligheid van die waarden, en handelt conform artikel 1.11 (zorgplicht) van de Wet Natuurbescherming.

De aanvullende toetsing op het gebruik van drones en een toelichting op de zorgplicht is opgenomen in Bijlage C van dit gebiedsdeel.

Bestaande lozingen

Onder een 'bestaande lozing' wordt verstaan een lozing die sinds de toetsing in het kader van dit beheerplan niet wijzigt wat betreft omvang en geloosde stoffen. Bij het verlenen van watervergunningen voor lozingen toetst de waterbeheerder aan het bestaande waterkwaliteitsbeleid. Belangrijk onderdeel hierbij is toetsing van activiteiten aan milieukwaliteitsnormen. Aan deze normen ligt een grondige ecotoxicologische analyse ten grondslag, waarbij gebruik wordt gemaakt van de best beschikbare kennis van de effecten van de stoffen op het ecosysteem en de daarin voorkomende organismen. In zijn algemeenheid biedt deze toetsing op basis van het waterkwaliteitsbeleid al een afdoende bescherming van Natura 2000 soorten en -habitattypen.

In de Nadere Effectenanalyse (NEA II, referentie 8) wordt geconcludeerd dat er geen aanleiding is om te veronderstellen dat bestaande lozingen er de oorzaak van zijn dat instandhoudingsdoelstellingen niet worden bereikt. Op basis van de beschikbare kennis is beoordeeld dat in de huidige situatie geen negatieve effecten van milieuvreemde stoffen kunnen optreden op de instandhoudingsdoelstellingen van het Natura 2000 gebied IJsselmeer.

Voorwaarden voor vrijstelling van vergunningplicht

Bestaande lozingen kunnen worden vrijgesteld van de vergunningplicht onder de voorwaarde dat degene die loost aantoonbaar dat de lozingen voldoen aan de bepalingen bij of krachtens de Waterwet.

Locatie	Voorwaarde voor vergunning vrijstelling bestaande lozingen
IJsselmeer	De lozer leeft de voorwaarden na die bij of krachtens de Waterwet gelden (vergunning en/of algemene regels).

5.3 Vergunningplichtige activiteiten die (afzonderlijk) vergunningplichtig blijven

Voor de volgende activiteiten vormt het beheerplan geen vrijstelling van de vergunningplicht. Deze activiteiten zijn door het daartoe bevoegd gezag al goetst in het kader van een vergunningaanvraag. Hieruit is naar voren gekomen dat deze activiteiten afzonderlijk geen negatieve effecten hebben, mits de vergunningvoorschriften worden nageleefd, maar door jaarlijkse cumulatie van dezelfde activiteiten en cumulatie met andere activiteiten wellicht wel negatieve effecten kunnen hebben. Wanneer de vergunningen aflopen, dient daarom een nieuwe vergunning aangevraagd te worden (of een verlenging van de vergunning) bij het bevoegde gezag. Het bevoegd gezag gebruikt onder andere het beheerplan (Algemeen

Deel, Toetsingskaders en gebiedsdelen) en de daarin opgenomen toetsingskaders om vergunningaanvragen te beoordelen. Deze documenten zijn bedoeld als hulpmiddel en richtlijn. Het bevoegd gezag dient elk project op zichzelf te beoordelen (maatwerk). Het gaat om de volgende activiteiten:

- Zandwinning.
- Spieringvisserij.
- Staand want visserij.
- Militair laagvlieggebied en -corridor (hiervoor zijn landelijke vergunningaanvragen in voorbereiding).

In paragraaf 5.5 staan de toetsingskaders die specifiek voor het IJsselmeer gelden.

5.4 Niet vergunningplichtige activiteiten, wel mitigatie vereist

Er zijn ook activiteiten die niet vergunningplichtig zijn, maar die wél mogelijke effecten hebben. Voor deze activiteiten geldt dat er mitigerende maatregelen vereist zijn. Voor IJsselmeer gaat het om:

- Vaarweg de Kreupel.

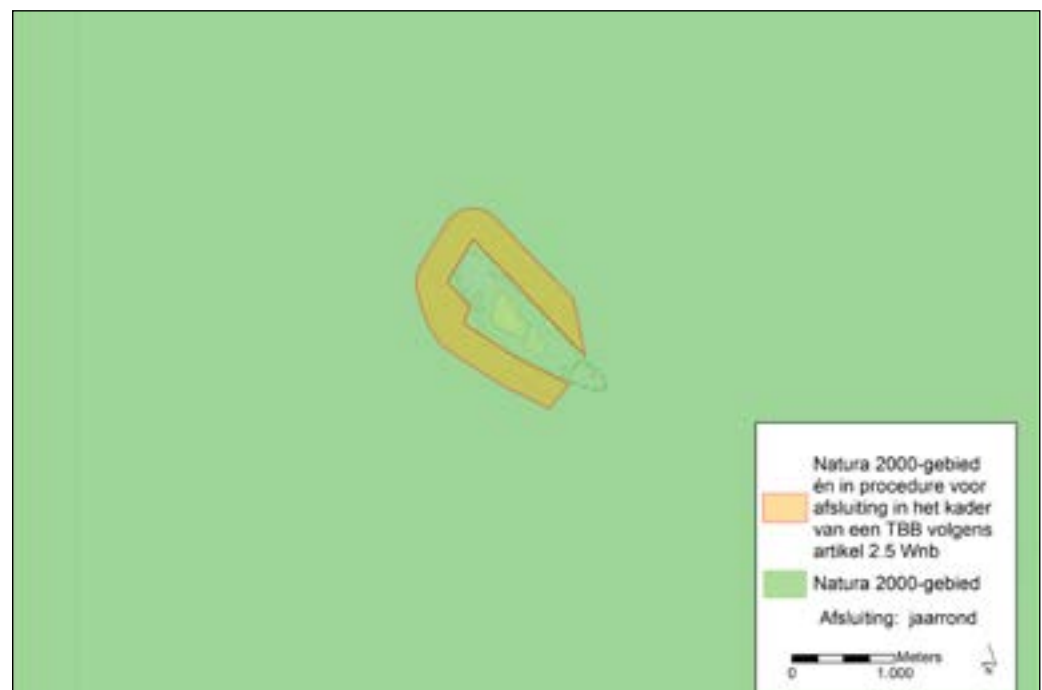
Vaarweg bij De Kreupel

Op het eilandcomplex De Kreupel treedt in het broedseizoen en de nazomer in de huidige situatie regelmatig verstoring op van broedende kolonievogels (onder andere aalscholver, lepelaar en visdief) en ruiende futen en kuifeenden. Dit komt doordat de vaarroute dichterbij De Kreupel ligt (150m) dan de verstoringsafstand van de vogels (referentie 14, 15).

Mitigatie

Naast de naleving van de 'gedragscode recreatie' wordt meer specifiek de verstoring van vogels in de oeverzone van De Kreupel voorkomen door de huidige zonering aan te passen. Een toegangsbeperkingsbesluit in de zin van artikel 2.5 Wnb is hiervoor in voorbereiding, waarbij de zone rond het broedeiland, waarbinnen niet gevaren mag worden, wordt uitgebreid van 150 m naar 300 m (zie figuur 5.3).

Figuur 5.3
Indicatieve begrenzing afgesloten gebied De Kreupel via ex artikel 2.5 besluit Wnb, een Toegangsbeperkingsbesluit (TBB).

Aalscholver

Locatie	Mitigatie vaarweg bij De Kreupel
De Kreupel	Huidige zonerings aanpassen: aan de noordoostelijke zijde (de zijde tussen de meest noordelijke punt en de meest oostelijke punt) en aan de noordwestelijke zijde (tussen de meest noordelijke punt en de westelijke punt) verboden zone uitbreiden van 150 naar 300 meter. Het eiland zal in zijn geheel (inclusief de bufferzone van 300 m op het water) via een Toegangsbeperkend Besluit (TBB) volgens artikel 2.5 van de Wnb, dat momenteel in voorbereiding is, worden afgesloten.

Building with nature: de zachte zandmotor

Binnen het Deltaprogramma IJsselmeergebied is voor de korte en middenlange termijn inmiddels besloten dat zo veel mogelijk de huidige peilverlopen moeten kunnen worden gehandhaafd. Om bij een voortschrijdende zeespiegelstijging, als lozen onder vrij verval op de Waddenzee niet meer mogelijk zal zijn, dan peilverhoging tegen te gaan, zullen twee grote pompen worden ingezet. Wellicht zal dit op langere termijn toch niet voldoende zijn en is peilverhoging in de verre toekomst niet helemaal te voorkómen en dat zal wellicht ook gewenst zijn voor de verzekering van de toekomstige zoetwatervoorziening

Een hoger waterpeil kan een grote druk op de kustverdediging leggen en bestaande buitendijkse natuurwaarden bedreigen. Buitendijkse gebieden komen onder water te staan, nesten van visdieren en andere beschermde vogelsoorten spoelen weg bij hoog water en waterplanten in ondiepe vooroevers ontvangen minder zonlicht.

Om de schade in de toekomst te kunnen beperken, vinden tot 2012 langs de Friese IJsselmeerkust experimenten plaats met een innovatieve en natuurlijke aanpak. In plaats van te vechten tegen het water -door bijvoorbeeld dijken te verhogen - maakt deze aanpak juist gebruik van natuurlijke processen, zoals zandtransport en golfbeweging. De experimenten bestaan uit een combinatie van zandsuppletie voor de kust en de inzet van zogenaamde biobouwers, zoals rietmoeras. Met deze aanpak wordt onderzocht of gebieden mee kunnen groeien met de mogelijke peilverhoging, waardoor de bestaande buitendijkse kwaliteiten behouden zouden kunnen blijven.

Vanwege de grote hoeveelheden zand die worden gesuppleerd wordt het project 'de zachte zandmotor' genoemd. Een eerste experiment is inmiddels gestart bij de Workumerwaard. De experimenten vinden plaats onder regie van It Fryske Gea, waarbij nauw wordt samengewerkt met de partners in het gebied. Of de stijging van de bodem afdoende is en wat de exacte gevolgen zijn gaan de pilots uitwijzen.

5.5 Kaders voor vergunningverlening

Het beheerplan dient, behalve als vrijstelling van de Wnb-vergunningplicht voor bepaalde activiteiten, ook als toetsingskader voor vergunningverlening voor toekomstige activiteiten. De toetsingskaders geven aan hoe toekomstige activiteiten kunnen voldoen aan de randvoorwaarden die vanuit Natura 2000 worden gesteld. De toetsingskaders vormen een richtlijn en hulpmiddel voor de vergunningverlening voor nieuwe activiteiten die gedurende de beheerplanperiode worden opgestart of voor wijziging/uitbreiding van vrijgestelde bestaande (vergunningplichtige) activiteiten, of voor verlenging of uitbreidingen van reeds vergunde activiteiten. De toetsingskaders mogen dus niet worden beschouwd als (aanzet tot) vrijstellingsvoorwaarden, het bevoegd gezag dient elk project op zichzelf te beoordelen (maatwerk). In het deel Toetsingskaders zijn alle toetsingskaders voor het gehele IJsselmeergebied opgenomen. Hieronder worden de relevante toetsingskaders voor het IJsselmeer genoemd. Indien het kader gebiedsspecifieke informatie bevat voor het IJsselmeer wordt deze kort beschreven.

- Toetsingskader voor zandwinning en het nuttig toepassen van sediment
- Toetsingskader doorsnijding ecologische trekroutes
- Toetsingskader beroepsvisserij IJsselmeer en Markermeer
- Toetsingskader jachthavenuitbreidingen
- Toetsingskader voor jacht, wildbeheer en schadebestrijding
- Toetsingskader maaien van waterplanten

Toetsingskader voor zandwinning en het nuttig toepassen van sediment

Bij de toetsing van de huidige activiteiten is gebleken dat zandwinning onder de geldende vergunningvoorwaarden geen significant negatief effect heeft. Om er voor te zorgen dat dit ook voor toekomstige zandwinnings het geval is, is het toetsingskader voor zandwinning en het nuttig toepassen van sediment opgesteld. In dit kader wordt alleen gekeken naar het aspect van voedselbeschikbaarheid voor watervogels die hetzij van planten, hetzij van bodemfauna leven. Voor andere mogelijke effecten (o.a. wegzijging/kwel, optredende vertroebeling tijdens de werkzaamheden, verstoring, effecten bij transport, de aanleg van werkeilanden of het vergroten van de kans op stratificatie) van de activiteiten op Natura 2000 waarden binnen of buiten het IJsselmeer is een aanvullende toetsing nodig in het kader van de vergunningprocedure.

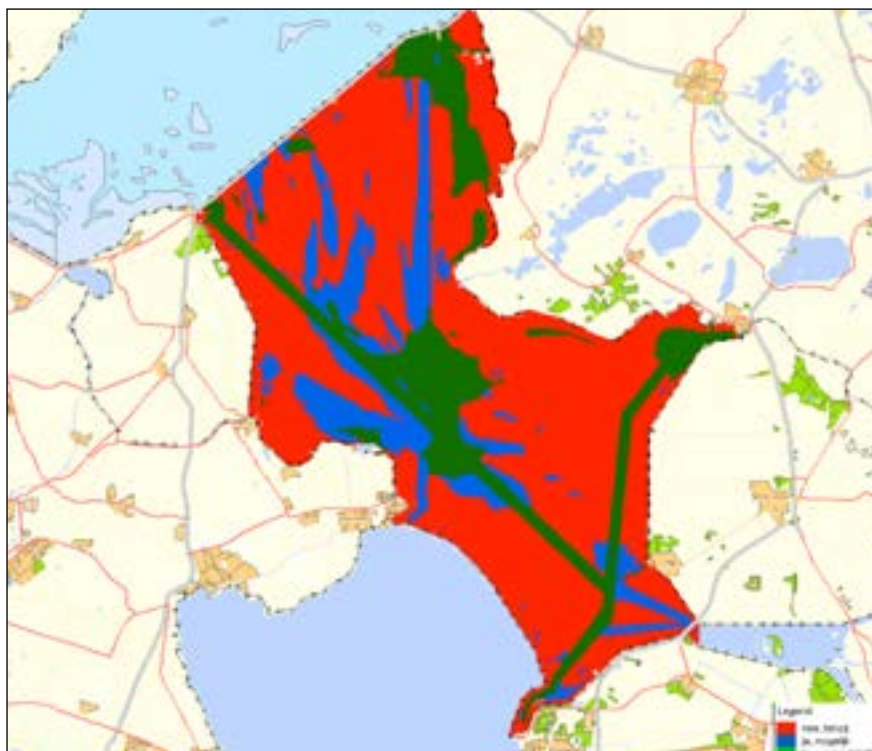
Het toetsingskader voor zandwinning en het nuttig toepassen van sediment (zie deel Toetsingskaders voor de volledige tekst) gaat in op:

- de kans op negatieve effecten van zandwinning op (zandwin)locaties in het IJsselmeer;
- aandachtspunten bij het nuttig toepassen van schoon sediment.

Op basis van de nu beschikbare informatie is een kaart opgenomen (figuur 5.4) waarin aan de hand van een indeling van categorieën de kansrijkheid ruimtelijk wordt weergegeven. De kaarten zijn gebaseerd op potentiële voedsellocaties voor duikeenden in het IJsselmeer die tot een maximumdiepte van 5 meter kunnen foerageren. Zoals hierboven is toegelicht, is er geen rekening gehouden met de nabijheid van rustgebieden. Voor de beoordeling van de effecten van zandwinning op een locatie wordt onderscheid gemaakt in 3 categorieën van kansrijkheid in relatie tot Natura 2000:

- *nee, tenzij (rood)*: locaties waar zandwinning in principe niet is toegestaan, tenzij een Passende Beoordeling aantoonde dat significant negatieve effecten van een specifiek voorgenomen activiteit kunnen worden uitgesloten, gemitigeerd of gecompenseerd na het succesvol doorlopen van de ADC-toets;
- *ja, mogelijk (blauw)*: locaties waar zandwinning mogelijk kan worden toegestaan, maar waar de effecten van deze zandwinning op Natura 2000 doelen nader dienen te worden getoetst omdat significant negatieve effecten niet bij voorbaat kunnen worden uitgesloten. In deze toets kan ook mitigatie van eventueel optredende effecten aan de orde komen;
- *ja, waarschijnlijk (groen)*: locaties waar zandwinning waarschijnlijk kan worden toegestaan, omdat significant negatieve effecten op voedselbeschikbaarheid voor kwalificerende watervogels bij voorbaat kunnen worden uitgesloten.

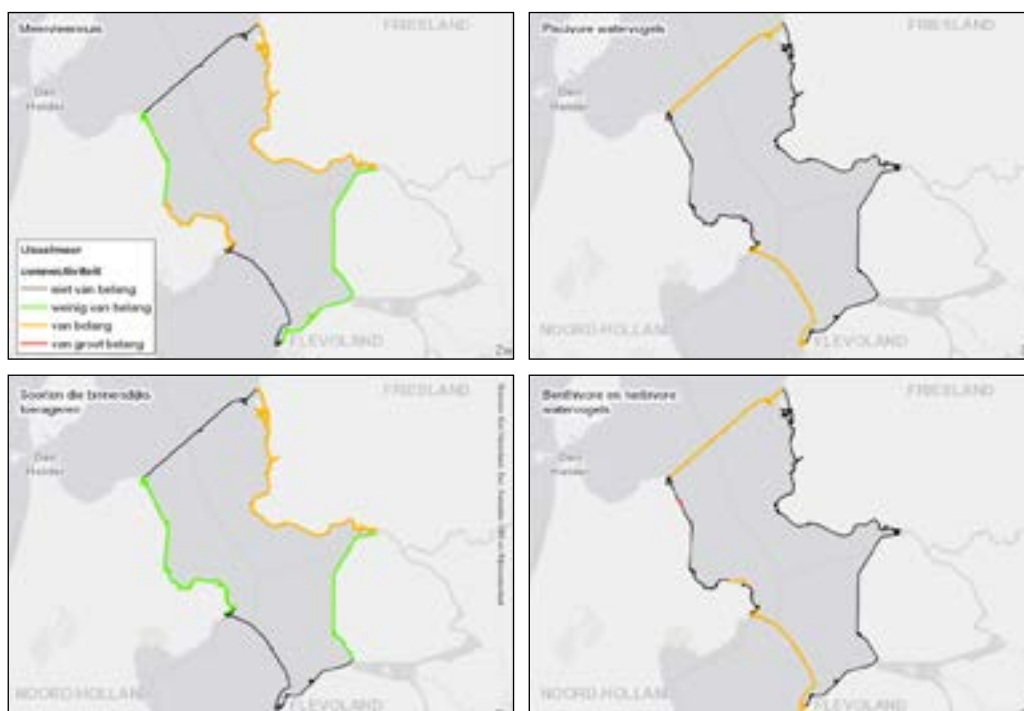
Figuur 5.4
Kansrijkheid voor toestaan van
zandwinning in het IJsselmeer

Toetsingskader doorsnijden ecologische trekroutes

Dit toetsingskader biedt initiatiefnemers van nieuwe windparken, hoogspanningslijnen en andere hoge obstakels in en grenzend aan het IJsselmeergebied handvatten in het kader van de Wnb-vergunningverlening. In dit toetsingskader wordt aangegeven waar gebiedsdelen liggen waar instandhoudingsdoelstellingen knelpunten kunnen ondervinden van nieuwe obstakels en extra aandacht behoeven van het bevoegd gezag wanneer een vergunningaanvraag voor 'obstakels' wordt ingediend. Figuur 5.5 laat zien welke dijktrajecten/ kustzones van belang zijn als ecologische trekroute voor verschillende soortgroepen (connectiviteit).

Figuur 5.5
Belang van connectiviteit van
verschillende dijktrajecten/
kustzones voor relevante
instandhoudingsdoelstellingen in
IJsselmeer weergegeven voor de
functionele groepen meervleermuis,
piscivore vogelsoorten, vogel-
soorten die binnendijks op akkers
en graslanden foerageren en
benthivore en/of herbivore
watervogels.

Toetsingskader voor beroepsvisserij IJsselmeer en Markermeer

De beroepsvisserij op het IJsselmeer en Markermeer is in de huidige situatie vergund in het kader van de Natuurbeschermingswet 1998 en zal gedurende de komende beheerplanperiode ook via het vergunningenspoor worden gereguleerd, met uitzondering van aalvisserij, aaskuilvisserij, en zegenvisserij en wolhandkrabvisserij met (aangepaste) aalvistuigen, die in het kader van dit beheerplan vrijgesteld zijn van vergunningplicht onder de algemene voorwaarde dat deze visserijvormen niet wezenlijk veranderen (zie paragraaf 5.1). In het toetsingskader staan voor de overige visserijvormen de voorwaarden opgenomen waaraan de voorgenomen visserij kan worden getoetst met het oog op een nieuwe Wet Natuurbescherming-vergunning (zie deel Toetsingskaders voor volledige tekst). Het toetsingskader zal door de provincies worden toegepast bij de jaarlijkse afweging tot het verlenen van een vergunning voor de beroepsvisserij op het IJsselmeer en Markermeer.

Er bestaan drie visserijvormen in IJsselmeer en Markermeer-IJmeer waarvan bij voorbaat niet is uit te sluiten dat ze significant negatieve invloed kunnen hebben op één of meer Natura 2000 instandhoudingsdoelstellingen voor (water)vogels. Het gaat hierbij om 1) de staand want visserij in het nettenseizoen van 1 juli- 15 maart op schubvis, 2) de verschillende vormen van staand want visserij in het nettenseizoen van 1 juli- 15 maart op wolhandkrab, en 3) de fuikvisserij op paaiende spiering in het vroege voorjaar. De staand want visserij kan via de soms significante bijvangsten aan duikende soorten watervogels met instandhoudingsdoelstellingen belangrijke schade berokkenen aan die doelstellingen, terwijl via de fuikvisserij op spiering significante schade aan vooral van spiering afhankelijke visetende watervogels als gevolg van voedselgebrek niet kan worden uitgesloten. Daarom is voor deze visserijen een Wet Natuurbescherming-vergunningsprocedure van toepassing.

Voor de spieringvisserij bleek het niet mogelijk voorwaarden te schetsen, waarbij significant negatieve effecten kunnen worden uitgesloten. Met de huidige instandhoudingsdoelstellingen voor visetende watervogels (met name visdief, zwarte stern, fuut, grote zaagbek, nonnetje) en de huidige aantallen in IJsselmeer en Markermeer-IJmeer voorkomende exemplaren van betreffende soorten zal het waarschijnlijk niet mogelijk zijn om fuikvisserij op paaiende spiering uit te oefenen zonder significante effecten. Voor deze activiteit dient daarom een passende beoordeling te worden opgesteld, waarbij voor het verkrijgen van een vergunning dient te worden onderbouwd dat deze vorm van visserij geen significant negatieve invloed heeft op de voedselbeschikbaarheid voor de aangewezen vogelsoorten. Mede met het oog hierop heeft het Ministerie van EZ aan Wageningen Marine Research (voorheen Imares) verzocht om het huidige spieringprotocol onder de Visserijwet te actualiseren.

Om voldoende rust te garanderen voor kwetsbare vogelsoorten is een beperking ingesteld van de toegankelijkheid van de Friese IJsselmeerkust via een Toegangsbeperkingsbesluit (TBB) ex artikel 2.5 van de Wet Natuurbescherming (zie figuur 3.3). Door beperking van de toegankelijkheid wordt gewaarborgd dat op rui-, rust- en foerageergebieden voor vogels een wezenlijke bijdrage wordt geleverd aan de gunstige staat van instandhouding van beschermde soorten. Het zich bevinden, het betreden of het bevaren binnen het ex artikel 20 aangewezen gebied langs de Friese IJsselmeerkust binnen de in dit besluit bepaalde gesloten periodes moet worden gezien als een handeling die een verstrend effect heeft op de soorten waarvoor de beperking van de toegankelijkheid van het gebied heeft plaatsgevonden. Om beroepsvisserij te kunnen blijven toestaan dient de sector in een aanvulling op de passende beoordeling aan te tonen dat het te vergunnen beroepsmatige medegebruik van de gesloten gebieden geen afbreuk doet aan de benodigde extra rust die door het instellen van deze gebieden gewaarborgd moet worden.

Staan want visserij op baars en snoekbaars

Via de Kamerbrief van 10 april 2015 van de Staatssecretaris van EZ betreffende de schubvisvisserij IJsselmeer is de weg ingezet naar herstel van de bestanden. Een reductie van 85% in het gebruik van staande netten wordt voor het visseizoen 2015/2016 gecontinueerd. Als ook voor de verdere toekomst een dergelijke omvang vastgehouden kan worden, dan luidt de verwachting dat de omvang van mogelijke bijvangsten aan duikende watervogels niet tot significant negatieve gevolgen voor de instandhoudingsdoelstellingen kan leiden. Mocht echter nog binnen de 1e beheerplanperiode de staand want visserij weer in intensiteit toe gaan nemen, dan zal opnieuw moeten worden bezien via een Passende Beoordeling of een dergelijk herstel van de visserij-inspanning met staand want wel een Wnb-vergunning kan krijgen.

Fuikvisserij op paaiende spiering

Met de huidige instandhoudingsdoelstellingen voor visetende watervogels (met name visdief, zwarte stern, fuut, grote zaagbek, nonnetje) en de huidige aantallen in IJsselmeer en Markermeer-IJmeer voorkomende exemplaren van betreffende soorten zal het waarschijnlijk niet mogelijk zijn om fuikvisserij op paaiende spiering uit te oefenen zonder significante effecten. Voor deze activiteit dient daarom een passende beoordeling te worden opgesteld, waarbij voor het verkrijgen van een vergunning dient te worden onderbouwd dat deze vorm van visserij geen significant negatieve invloed heeft op de voedselbeschikbaarheid voor de aangewezen vogelsoorten. Mede met het oog hierop heeft het Ministerie van EZ aan Wageningen Marine Research (voorheen Imares) verzocht om het huidige spieringprotocol onder de Visserijwet te actualiseren.

Het toetsingskader voor beroepsvisserij in het IJsselmeer en Markermeer gaat in op de volgende onderwerpen:

- De totale visserij-inspanning.
- Voorkómen van verstoring en bijvangst van vogels.

Toetsingskader jachthavenuitbreidingen

Uitbreiding van het aantal ligplaatsen kan leiden tot een toename van het aantal boten in het IJsselmeergebied en daarmee van de drukte op het water. De toename van recreatievaart kan leiden tot een grotere druk op beschermde natuurwaarden, met name verstoring van rust- en foerageergebieden van de grote aantallen watervogels die jaarrond gebruik maken van het IJsselmeergebied. Het doel van dit toetsingskader is te beschrijven welke informatie nodig is, met welke aspecten rekening moet worden gehouden en aan welke voorwaarden jachthavenuitbreidingen moeten voldoen om in aanmerking te kunnen komen voor een vergunning. Dit toetsingskader benoemt alleen aspecten van rust en mogelijke verstoring op het (open) water in de (nabije) omgeving van de geplande uitbreiding; er wordt niet ingegaan op eventuele andere (lokale) aspecten die in het kader van een vergunningprocedure van belang kunnen zijn. In tabel 5.1 en figuur 5.6 is aangegeven welke uitbreidingen van jachthavens gepland zijn en op welke verstoringsgevoelige gebieden zij mogelijk een effect hebben.

Tabel 5.1
Jachthavens langs het IJsselmeer met plannen voor uitbreiding van het aantal ligplaatsen binnen de eerste beheerplanperiode (gegevens provincies).

Gemeente/Plaats	Jachthaven	Mogelijk overlap met verstoringsgevoelige gebieden									
		Kust Wieringermeer (nov-mrt)	Vooroever Onderdijk (jul-mrt)	De Kreupel (apr t/m aug)	De Ven Enkhuizen (jul-mrt)	Houtribdijk (jul-mrt)	Kust Flevopolder (jul t/m aug)	Kust Noordoostpolder (nov t/m mrt)	Kust Zuid-Friesland (jaarrond)	Kust Friesland (jaarrond)	Afsluitdijk (jul-mrt)
Wieringerwerf	Oude Zeug	●		●							●
Onderdijk	Onderdijk (binnendijks)	●	●	●							
Andijk	Andijk		●	●							
Sudwest Fryslân	Lemmer (3 locaties)							●	●		

Toelichting: Voor iedere jachthaven is met ● aangegeven welke verstoringsgevoelige gebieden effect kunnen ondervinden van de uitbreiding. Voor ieder verstoringsgevoelig gebied is aangegeven in welke periode van het jaar het gebied met name van belang is voor vogels. Zie figuur 5.6 voor ligging van verstoringsgevoelige gebieden en genoemde jachthavens.

Toetsingskader jacht, wildbeheer en schadebestrijding

In het toetsingskader voor het omgaan met jacht, wildbeheer en schadebestrijding (het doden van dieren) in en rond de Natura 2000 gebieden in het IJsselmeer is uitgegaan van de mogelijke effecten van verschillende vormen van doden en vangen van dieren op de soorten en habitattypen, waarvoor in het IJsselmeer instandhoudingsdoelstellingen zijn geformuleerd. Op basis van een limitatieve lijst van in het veld voorkomende methoden van 'doden van dieren' is op basis van een toetsing (referentie 1) onderzocht welke vormen van jacht, wildbeheer of schadebestrijding in het IJsselmeer mogelijk leiden tot schade aan Natura 2000 instandhoudingsdoelstellingen en om welke soorten en habitattypen het dan gaat. Het is dus niet noodzakelijkerwijs zo dat deze activiteiten ook daadwerkelijk binnen het IJsselmeer worden uitgeoefend. Deze werkwijze (zowel de methode als de op deze wijze verkregen resultaten) wordt gedragen door het bevoegd gezag (EZ, provincies) en

Figuur 5.6
 Jachthavens langs het IJsselmeer met plannen voor uitbreiding van het aantal ligplaatsen binnen de eerste beheerplanperiode (gegevens provincies) en locaties van verstoringsgevoelige gebieden en periode van het jaar dat deze gebieden met name van belang zijn voor vogels.

RWS en is besproken met de Koninklijke Nederlandse Jagers Vereniging en Land- en Tuinbouworganisatie Noord. De resultaten van het onderzoek staan weergegeven in het deel ‘Toetsingskaders’.

Toetsingskader maaien van waterplanten

Waterrecreanten kunnen last hebben van overmatige groei van waterplanten. Het maaien van waterplanten kan echter negatieve effecten hebben op de waterkwaliteit en op de Natura 2000 instandhoudingsdoelstellingen. Om negatieve effecten door onkundig maaibeheer te voorkomen zijn er maairegels opgesteld voor gebruikers die zelf waterplanten willen maaien. Deze maairegels zijn in samenspraak tussen gebruikers en Rijkswaterstaat opgesteld en verwerkt in de Handreiking Waterplanten Maaibeheer (referentie 10). Voor het maaien van waterplanten in Natura 2000 gebieden is een vergunning nodig. De criteria voor vergunningverlening zijn in het toetsingskader maaien van waterplanten opgenomen en zijn gebaseerd op de maairegels in de Handreiking. Hieronder staan de maairegels voor het maaien van waterplanten samengevat.

1. **Er mag maximaal 10% van het waterplantenareaal in het eigen gebruiksgebied worden gemaaid.**
  - a. Een uitzondering wordt gemaakt voor woekerende exoten: maximaal 50% maaien van het begroeide areaal.
2. **Het maaien vindt plaats op een diepte van minimaal 60 cm boven de waterbodem.**
  - a. Een uitzondering wordt gemaakt voor woekerende exoten.
3. **De gemaaide plantenresten worden verzameld en afgevoerd.**
4. **Het maaien van waterplanten vindt plaats in de maand juli.**
  - a. Een uitzondering wordt gemaakt indien er na een warm en zonnig voorjaar in juni al veel waterplantenoverlast is. De gebruiker zal wel vooraf toestemming moeten hebben van het bevoegd gezag om eerder dan juli te maaien. Hierbij dient men inzicht te geven in de mate waarin bijvoorbeeld broedvogels worden verstoord.
5. **Er wordt in beginsel maximaal één keer per jaar gemaaid.**
  - a. Een uitzondering wordt gemaakt voor woekerende exoten.
6. **Maai geen beschermde soorten.**
7. **De gebruiker meldt aan Rijkswaterstaat en betrokken provincie of Ministerie van EZ waar, wanneer, hoeveel en hoe hij van plan is te gaan maaien.**

De uitwerking en toelichting van de maairegels en een stappenplan ‘hoe te handelen bij waterplanten overlast’ staan in de Handreiking Waterplanten Maaibeheer vermeld (referentie 10).

6. Doelbereik

Dit hoofdstuk geeft aan in hoeverre de instandhoudingsdoelstellingen voor het Natura 2000 gebied IJsselmeer bereikt worden in de eerste beheerplanperiode. Per ruimtelijke eenheid worden de instandhoudingsdoelstellingen benoemd en wordt aangegeven op welke manier het eventuele knelpunt wordt opgelost en in hoeverre daarmee de instandhoudingsdoelstelling gerealiseerd wordt. Dit kan door:

1. het uitvoeren van reeds geplande maatregelen en/of
2. het uitvoeren van (aanvullende) Natura 2000 instandhoudingsmaatregelen en/of
3. het voldoen aan de in dit beheerplan gestelde voorwaarden aan activiteiten die vrijgesteld worden van een Wnb-vergunning en/of
4. het uitvoeren van mitigerende maatregelen

Bij het bepalen van het doelbereik is er vanuit gegaan dat de maatregelen daadwerkelijk worden uitgevoerd en aan de gestelde voorwaarden wordt voldaan. Soorten uit dezelfde ruimtelijke eenheid met hetzelfde knelpunt die door dezelfde maatregelen worden opgelost zijn zoveel mogelijk geclusterd.

Bij de inschatting van het toekomstig doelbereik voor elk van de aangewezen habitattypen en soorten is ervan uitgegaan dat de oorspronkelijke rustgebieden die aangewezen waren in het kader van Art. 17 Nbwet via nieuw in te stellen TBB-besluiten volgens de nieuwe Wet Natuurbescherming geconsolideerd worden. Voor het Zwarte Meer en Eemmeer & Gooimeer zijn de knelpunten met betrekking tot rust daarmee opgelost.

In vier gebieden blijken na consolidatie van de afsluitingen alsnog knelpunten met betrekking tot rust te bestaan (Zie H. 6 Doelbereik van de gebiedsdelen en tabel 2.5 van het Algemeen deel), waarvoor andere of aanvullende maatregelen worden ingezet. In de Veluwerandmeren zijn geheel nieuwe afsluitingen voorzien (Harderwijk-noord en -zuid); in IJsselmeer en Ketelmeer & Vossemeer zijn uitbreidingen van een eerdere afsluiting onder art. 17 Nbwet aan de orde (De Kreupel resp. IJsselmonding). En in het Markermeer & IJmeer wordt ingezet op de toepassing van de Gedragscode, met name in de drie kwetsbare gebieden. Daarmee zouden alle actuele knelpunten met betrekking tot rust opgelost moeten zijn.

Voor alle gebieden geldt omgekeerd dat bij niet uitvoeren van de voorgenomen te consolideren, nieuwe en/of uit te breiden afsluitingen knelpunten met betrekking tot rust weer zullen ontstaan resp. niet worden opgelost. Toekomstige doelen voor de aangewezen soorten en habitattypen worden dan niet gehaald.

Open water

Door de afname van voedselbeschikbaarheid in het IJsselmeer staat het doelbereik voor met name visetende en mosseletende watervogels onder druk. Maatregelen die voortvloeien uit de KRW zullen slechts een beperkt positief effect hebben op de voedselvoorziening. In het onderzoeksprogramma ANT is onderzocht waarom de voedselbeschikbaarheid afneemt, en wat de mogelijkheden zijn de draagkracht te verhogen. De ANT-studie heeft begin 2014 geresulteerd in een beoordeling van de haalbaarheid en kosten van de Natura 2000 doelen voor de betreffende soorten. Tegen het einde van de 1e beheerplanperiode wordt door middel van monitoring bekeken of er voor ANT-soorten, naast de reeds op stapel staande maatregelen, nog intensivering van maatregelen of aanvullende maatregelen nodig zullen zijn in latere beheerplanperiodes. Bovendien geldt voor de zwarte stern, dat er mogelijk externe effecten van buiten Nederland negatieve invloed hebben op het halen van het doelaantal (zie paragraaf 4.6 van het Algemeen deel).

Voor een aantal soorten is het gebrek aan rust een knelpunt. Dit wordt voor alle soorten in de eerste beheerplanperiode opgelost door middel van het nemen van maatregelen en (toezien op de) naleving van de vrijstellingsvoorwaarden.

Voor de reuzenster wordt het doel bereikt door maatregelen uit te voeren om eilandjes met geen of schaarse begroeiing geschikt te maken en te houden. De zwarte stern heeft hier ook baat bij, maar zoals hierboven vermeld, worden de aantallen zwarte sterns vooral gestuurd door de afgenomen voedselbeschikbaarheid en externe factoren (verminderd broedsucces in broedgebieden Oost-Europa en West-Rusland).

Tabel 6.1
Inschatting doelbereik voor
soorten van de ruimtelijke eenheid
'open water'

Soort/habitatype	Knelpunt en oorzaak	Maatregelen	Doelbereik
Meervleermuis Rivierdonderpad Aalscholver (n) Brilduiker (n) Slobeend (n) Tafeleend (n) Grote zaagbek (n) Nonnetje (n) Meerkoet, (n) Reuzenster (n)			Ja, beheerplanperiode 1
Dwergmeeuw (n) Fuut (n)	Onvoldoende voedsel (m.n. spiering)	KRW: vistrekbevorderende maatregelen en duurzame visserij ISM: ANT-studie	Twijfelachtig in beheerplanperiode 1; later mogelijk meeliftend op uit ANT voortvloeiende maatregelen voor viseters
Topper (n) Kuifeend (n)	Onvoldoende voedsel (m.n. bodemfauna) in combinatie met onvoldoende rust	ISM: ANT-studie Voorwaarde: kitesurfen en schietgebied Breezanddijk, Mitigatie: vaarweg de Kreupel	Twijfelachtig in beheerplanperiode 1; later mogelijk meeliftend op uit ANT voortvloeiende maatregelen voor schelpdiereters
Zwarte stern (n)	Onvoldoende voedsel (m.n. spiering) in combinatie met onvoldoende rust, veiligheid en ruimte op slaappleats	KRW: vistrekbevorderende maatregelen en duurzame visserij, ISM: ANT-studie, Voorwaarde: kitesurfen, Mitigatie: vaarweg de Kreupel	Twijfelachtig in beheerplanperiode 1; later mogelijk meeliftend op uit ANT voortvloeiende maatregelen voor viseters; mogelijk ook externe effecten van buiten NL van invloed op halen doelaantal

 = geen knelpunt

 = knelpunt

 = doelaantallen worden niet gehaald door een knelpunt in/of afhankelijkheid van gebieden buiten de Natura 2000 begrenzing

n = niet-broedvogel

ISM = Instandhoudingsmaatregel

Ondiep water

De instandhoudingsdoelstellingen voor de habitattypen en soorten van ondiep water worden naar verwachting gerealiseerd met de voortzetting van het huidige beheer, aangevuld met instandhoudingsmaatregelen en voorwaarden en mitigerende maatregelen, zie tabel 6.2.

Voor kleine zwaan zal het knelpunt ten aanzien van rust worden opgelost door naleving van de vrijstellingsvoorwaarden voor de kitesurflocaties. Hiermee wordt de draagkracht van het IJsselmeer voldoende op orde gebracht, maar is niet gegarandeerd dat de gewenste doelaantallen behaald worden. Dit is sterk afhankelijk van factoren in de arctische en Scandinavische broedgebieden. Voor de smient is geen ecologisch knelpunt binnen het Natura 2000 gebied IJsselmeer aanwezig, maar het is twijfelachtig of de gewenste doelaantallen behaald worden vanwege externe effecten, te weten de borging van de aanwezigheid van geschikte voedselgebieden op nat grasland binnendijks. Het knelpunt ten aanzien van rust voor wilde eend zal in de eerste beheerplanperiode dankzij de maatregelen worden opgelost.

Tabel 6.2
Inschatting doelbereik voor soorten en habitattypen van de ruimtelijke eenheid 'ondiep water'

Soort/habitatype	Knelpunt en oorzaak	Maatregelen	Doelbereik
Meren met krabben-scheer en fontein-kruiden, Kluut (n) Lepelaar (n) Pijlstaart (n) Kraakeend (n) Kleine zwaan (n)			Ja, beheerplanperiode 1
Smient (n)	Geen ecologisch knelpunt: de slaapfunctie van het gebied voldoet. Aantallen worden sterk gestuurd door externe factoren	Geen maatregel binnen IJsselmeer mogelijk	Twijfelachtig, het behalen van de doelaantallen is afhankelijk van factoren buiten het Natura 2000 gebied
Wilde eend (n)	Knelpunt door onvoldoende rust in foerageer- en rustgebieden, mogelijk onvoldoende beschikbaar voedsel (ongewervelden)	Gedragscode waterrecreatie; Voorwaarden: Kitesurfen, beproevingen munitie Breezanddijk	Ja, beheerplanperiode 1
Bergeend (n)	mogelijk onvoldoende rust		Ja, beheerplanperiode 1

= geen knelpunt
 = knelpunt
 = doelaantallen worden niet gehaald door een knelpunt in/of afhankelijkheid van gebieden buiten de Natura 2000 begrenzing
n = niet-broedvogel

Oeverzone

De instandhoudingsdoelstellingen voor de ganzen van de oeverzone worden naar verwachting gerealiseerd met de voortzetting van het huidige beheer, zie tabel 6.3.

Het doelbereik van de wintertaling zal behaald worden door het aangepaste beheer van het rietmoeras. Dit is weliswaar primair gericht op het herstel van broedgebied voor rietvogels, maar de wintertaling zal profiteren van een betere voedselvoorziening in de oeverzone.

Tabel 6.3
Inschatting doelbereik soorten van de ruimtelijke eenheid 'oeverzone'

Soort/habitatype	Knelpunt en oorzaak	Maatregelen	Doelbereik
Grauwe gans (n)			Ja, beheerplanperiode 1
Toendrarietgans (n)			Ja, beheerplanperiode 1; NB rustfunctie vrij gemakkelijk op gewenst niveau in stand te houden, maar of doelaantal wordt gehaald is twijfelachtig
Wintertaling (n)	Dynamisch leefgebied (overgangen van natte naar droge gebieden) gaat achteruit		Ja, beheerplanperiode 1
Kleine rietgans (n)	Oorzaak ws. in onvoldoende kwaliteit en/of rust aangrenzend foerageergebied binnendijks		Twijfelachtig, het behalen van de doelaantallen is afhankelijk van factoren buiten het Natura 2000 gebied

= geen knelpunt
 = doelaantal wordt niet gehaald, maar oorzaak ligt buiten N2000 begrenzing
n = niet-broedvogel, ISM = Instandhoudingsmaatregel

Moeras

Het is twijfelachtig of de doelstelling voor groenknolorchis gehaald kan worden in de eerste beheerplanperiode (tabel 6.4). De soort is verdwenen in de moerasgebieden van het IJsselmeer, maar zou wellicht dankzij afplagmaatregelen op termijn (beheerplanperiode 2 of later) kunnen terugkeren. Ook het halen van de doelstelling voor het habitatype 'overgangs- en trilvenen' is twijfelachtig omdat dit habitatype nog slechts rudimentair en kwijnend, aanwezig is. Mogelijk kan dit habitatype dankzij de voorgestelde herstel- en inrichtingsmaatregelen op termijn (beheerplanperiode 2 of later) in stand blijven. Wanneer aangepast beheer van het rietmoeras en herinrichting van het rietmoeras (als mitigerende maatregel voor het peilbeheer) wordt uitgevoerd, zullen de doelen voor broedvogels van rietmoeras behaald worden. Ook uitbreiding en verbetering van het habitatype 'ruigten en zomen' en het leefgebied van de noordse woelmuis zal plaatsvinden door het aangepaste rietbeheer.

Tabel 6.4
Inschatting doelbereik voor soorten en habitattypen van de ruimtelijke eenheid 'moeras'

Soort/habitatype	Knelpunt en oorzaak	Maatregelen	Doelbereik
Ruigten en zomen A Ruigten en zomen B	Kwaliteit gaat achteruit door successie	ISM: aangepast beheer van rietmoeras	Ja, beheerplanperiode 1
Overgangs- en trilvenen	Verder gaande successie zorgt voor afname het habitatype	ISM: afplaggen en aangepast rietbeheer voor groenknolorchis en trilvenen	Twijfelachtig; habitatype nog rudimentair aanwezig maar kwijnend, zou wellicht dankzij maatregel op termijn (beheerplanperiode 2 of later) in stand kunnen blijven
Groenknolorchis	Verder gaande successie zorgt voor afname van de soort	ISM: afplaggen voor groenknolorchis en trilvenen	Twijfelachtig; soort is verdwenen, maar zou wellicht dankzij maatregel op termijn (beheerplanperiode 2 of later) kunnen terugkeren
Noordse woelmuis Lepelaar (b) Rietzanger (b) Snor (b)			Ja, beheerplanperiode 1
Bruine kiekendief (b) Porseleinhoen (b)	Onvoldoende broedgebied	ISM: aangepast beheer van rietmoeras Voorwaarde: terreinbeheer, mitigatie peilbeheer	Ja, beheerplanperiode 1
Roerdomp (b)	Onvoldoende leefgebied	ISM: aangepast beheer van rietmoeras, Voorwaarde: terreinbeheer, mitigatie peilbeheer	Ja, beheerplanperiode 1
Aalscholver (b)	Onvoldoende visaanbod in toekomst		Twijfelachtig in beheerplanperiode 1; later mogelijk meeliftend op uit ANT voortvloeiende maatregelen voor viseters

 = geen knelpunt

 = knelpunt

 = doelaantallen worden niet gehaald door een knelpunt in/of afhankelijkheid van gebieden buiten de Natura 2000 begrenzing

b = broedvogel, n = niet-broedvogel

ISM = Instandhoudingsmaatregel

Kale of schaars begroeide gronden

Door gerichte maatregelen om broedlocaties voor kale grondbroeders geschikt te maken en te behouden zal het doel naar verwachting gehaald worden, mede omdat de mogelijk significante gevolgen van verstoring door de te dichtbij gelegen vaarroutes gemitigeerd zullen worden (tabel 6.5).

Tabel 6.5
Inschatting doelbereik voor kale of schaars begroeide grond soorten

Soort/habitatype	Knelpunt en oorzaak	Maatregelen	Doelbereik
Bontbekplevier (b)	Afname kwaliteit broed-habitat door natuurlijke vegetatiesuccessie, onvoldoende rust en kans op predatie	ISM: broedlocaties voor kale grondbroeders kaalhouden en ANT-studie	Ja, beheerplanperiode 1
Visdief (b)	Onvoldoende voedsel en afname kwaliteit broedhabitat door natuurlijke vegetatiesuccessie	ISM: broedlocaties voor kale grondbroeders kaalhouden en ANT-studie Mitigatie: toegangsbeperking ex artikel 20 rondom noordkant Kreupel (in voorbereiding)	Ja, beheerplanperiode 1

- = geen knelpunt
- = knelpunt
- b = broedvogel
- ISM = Instandhoudingsmaatregel

Nat grasland

Voor het realiseren van de doelstellingen van kolgans en brandgans zijn geen maatregelen opgenomen in het beheerplan (tabel 6.6). Vooral nog is dit ook niet gewenst, omdat geschikte maatregelen negatieve effecten hebben op kempgaan. Het huidige graslandbeheer is gericht op broedsucces voor de kempgaan, en daarvoor wordt naar verwachting de draagkracht van het gebied voldoende op peil gehouden. Het is niet zeker of een goede draagkracht ook daadwerkelijk zal resulteren in herstel van de aantallen kempganen, omdat deze aantallen sterk afhankelijk zijn van de algehele trend in Nederland, die sterk negatief is.

Tabel 6.6
Inschatting doelbereik voor nat grasland soorten

Soort/habitatype	Knelpunt en oorzaak	Maatregelen	Doelbereik
Wulp (n) Brandgans (n)			Ja, beheerplanperiode 1
Kolgans (n) Goudplevier (n) Kempgaan (n)	Niet halen doelaantallen vooral samenhangend met draagkracht buiten Natura 2000 begrenzing	Geen maatregel binnen IJsselmeer mogelijk	Ja, beheerplanperiode 1; NB draagkracht is op peil te houden, maar aantalherstel afhankelijk van factoren buiten het Natura 2000 gebied
Grutto (n) Kempgaan (b)	Niet halen doelaantallen vooral samenhangend met draagkracht buiten Natura 2000 begrenzing	Geen maatregel binnen IJsselmeer mogelijk	Ja, beheerplanperiode 1; NB draagkracht is op peil te houden met het huidige beheer, maar aantalherstel afhankelijk van trends in broedvogelpopulatie NL die vooral nog sterk negatief is

- = geen knelpunt
- = doelaantallen worden niet gehaald door een knelpunt in/of afhankelijkheid van gebieden buiten de Natura 2000 begrenzing
- n = niet-broedvogel
- b = broedvogel

7. Literatuurlijst

1. Hut, R.M.G. van der, R. Foppen, N. Beemster, M. Roodbergen en S. Deuzeman 2008. Ruimte voor riet en moerasvogels in de noordelijke randmeren. Sturende factoren en beheersmaatregelen voor kwalificerende moerasvogels. A&W-rapport 1108. Altenburg & Wymenga ecologisch onderzoek, Veenwouden. SOVON, Beek-Ubbergen.
2. Ministerie van LNV, 2009. Besluit Natura-2000 gebied IJsselmeer. PDN/2009-072.
3. DLG, 2013. Document PAS-analyse Herstelstrategieën voor IJsselmeer. Dienst voor het Landelijk Gebied, Utrecht.
4. Rijn van S., M. Menken en M. Platteeuw, 2010. Doeluitwerking Natura 2000 IJsselmeergebied. Waterdienst Rijkswaterstaat, Lelystad.
5. Tauw, 2010. Aanvulling bestaand gebruik Breezanddijk, Amsterdam.
6. Verbeek R.G., D.J. ten Brink, L.G. Turlings, H.A.M. Prinsen, L.S.A. Anema, april 2011. Inventarisatie bestaand gebruik IJsselmeergebied, Geactualiseerd overzicht ten behoeve van het beheerplan Natura 2000 voor het IJsselmeergebied. Bureau Waardenburg B.V., Culemborg.
7. Winden van der J., L.G. Turlings en S. Dirksen, 2008. Voortoets bestaand gebruik Natura 2000-gebieden IJsselmeergebied. Bureau Waardenburg B.V., Culemborg.
8. Witteveen+Bos en Bureau Waardenburg B.V., 2009. Nadere effectenanalyse bestaand gebruik IJsselmeergebied.
9. Witteveen+Bos, 2011. Nadere effectenanalyse bestaand gebruik IJsselmeergebied, Fase II.
10. Rijkswaterstaat, 2012. Handreiking Waterplanten Maaibeheer.
11. Haarsma, A-J., 2012. De meervleermuis en Natura2000 in Nederland.
12. Ministerie van Economische Zaken, 2012. Wijzigingsbesluit Natura 2000 gebied IJsselmeer strekkende tot wijziging van het besluit van 23 december 2009 (PDN/2009-072; Staatscourant 2010, nr. 2212). PDN/2012-072.

13. Ministerie van Economische Zaken, 2013. Wijzigingsbesluit Natura 2000-gebieden Witte en Zwarte Brekken, Sneekermeergebied, Deelen, Leekstermeergebied, Zuidlaardermeergebied, Elperstroomgebied, Arkemheen, IJsselmeer, Markermeer & IJmeer, Polder Zeevang, Boezems, Kinderdijk, Donkse Laagten en Veerse Meer. PDN/2013-0111
14. Verbeek R.G. & C. Heunks, 2014. Actuele vogelwaarden in 11 rustgebieden in het IJsselmeergebied. Ecologische onderbouwing voor het instellen van een toegangsbeperking. Rapport nr. 14-327, Bureau Waardenburg B.V., Culemborg.
15. Verbeek R.G. & C. Heunks, 2015. Actuele vogelwaarden in 12 rustgebieden in het IJsselmeergebied. Ecologische onderbouwing voor het instellen van een toegangsbeperking. Bureau Waardenburg, Culemborg.

Bijlagen

Bijlage A

Huidige activiteiten

Deze bijlage (bij hoofdstuk 5) geeft een overzicht van de huidige activiteiten in het IJsselmeer, die zijn getoetst in de Nadere Effect Analyse (NEA, referentiejaar 2010). De activiteiten zijn opgedeeld in vijf categorieën en opgenomen in vijf bijbehorende tabellen:

0. niet-vergunningplichtige activiteiten, zonder significant effect;
1. vrijgestelde vergunningplichtige activiteiten, zonder specifieke voorwaarden;
2. vrijgestelde vergunningplichtige activiteiten, mét specifieke voorwaarden;
3. vergunningplichtige activiteiten die (afzonderlijk) vergunningplichtig blijven;
4. niet-vergunningplichtige activiteiten, wel mitigatie vereist.

Algemene of generieke voorwaarde

Voor alle activiteiten geldt dat ze op een bepaald moment zijn getoetst (zie voortoets en NEA's). Wijzigen de feitelijke omstandigheden waaronder die toetsing heeft plaats gevonden, dan dient de activiteit opnieuw te worden getoetst en zijn de in dit beheerplan opgenomen vrijstellingsvoorwaarden, mitigerende maatregelen en overige conclusies niet meer van toepassing op de betreffende activiteit. Het bevoegd gezag voor de vergunningverlening Wnb zal zich dan opnieuw een oordeel moeten vormen. Een (uitgebreide) omschrijving van de betreffende activiteiten is opgenomen in de voortoets (referentie 7). Voor nieuwe activiteiten of projecten zal altijd een Wnb toets moeten worden uitgevoerd.

Tabel 1.0

Uit de Voortoets (referentie 7) blijkt dat onderstaande activiteiten geen significante effecten op de instandhoudingsdoelstellingen kunnen hebben, mits ze niet in betekenende mate wijzigen ten opzichte van de getoetste situatie (= voldoen aan de generieke voorwaarde).

Aanleginrichtingen veerdiensten
Bevoorrading en onderhoud eilanden
Dijkbeheer
Havenhoofden en steigers
Herstel stort/zetstenenoevers
Herzetten van steenglooingen
Inspectievluchten RWS handhaving
Kunstwerken (betonning, dukdalven, remmingswerken, lichtopstanden, steiger, meerpalen, oevers, bodems, waterkeringen, kribbakens)
Monitoringsactiviteiten
Oeverbeheer
Onderhoud kabels en leidingen
Onderwaterstenen oeververdediging
Opruimen zwerfvuil, incl. Klein onderhoud
Regulier onderhoud (wbr + bouwstoffenbesluit)
Rijks- en provinciale wegen
Bedrijventerrein
Betonning (incl. Recreatiebetonning)
Dammen
Gemalen
Hoogspanningsleiding
Lichtopstanden
Meetpaal rws
Op- en overslag
Rijks- en provinciale wegen
Vaarwegen (vaarwegvakken)
Veerverbindingen
Wachtvoorzieningen:palen en steigers voor afmeren schepen
Windmolens
Afwatering
Gemalen
Bergingsbedrijven
Rampenbestrijding en incidentenaanpak
Reddingsbrigade
Aanlegplaats
Boot vissen
Boten te water laten bij trailerhelling
Camping
Dagrecreatief terrein
Gebruik bestaande jachthavens
Snelle motorboten
Kajuit, zeil- en motorjachten
Kanoën
Oever vissen
Roeien
Schaatsen
Trailerhelling
Vaarwegen (vaarwegvakken)
Verblijfsrecreatie
Verblijfsrecreatie terrein
Windsurfen
Recreatief vliegverkeer (bv ballonvaart))
Wadend vissen
Waterskigebied

Activiteit
Zeilen
Zwemmen, vliegeren, wandelen, sporten op strand
Bunkeren (olie inname)
Havens (laden, lossen en risico's van spills)
Inspectievaart
Onderzoek en monitoring
Transport gevaarlijke stoffen
Vrij ankeren
Sportvisserij

Activiteit
Aalvisserij (schietfuiken, grote fuik, kisten, hoekwant)
Aaskuilvisserij
Baggeren (havens, sluizen, vaargeul en toegangseu len jachthavens)
Evenementen (visserijdagen, zeilwedstrijden, roeiwedstrijden, stranden)
Kitesurfen op locaties Lemmer, Stavoren, Hindeloopen, Kornwerderzand, Makkum en Mirnserklif
Muskusrattenbestrijding ivm dijken
Nautisch baggeren
Terreinbeheer: stranden en recreatiegebieden tbv recreanten
Traditionele visserij (evenementen)
Waterskigebied
Wolhandkrabvisserij (met fuien)
Zeilwedstrijdgebied
Zegenvisserij

Activiteit	Mogelijk significant effect N2000 (j/n), vóór (eventuele) voorwaarden of mitigatie
Terreinbeheer (niet primair gericht op natuurbehoud of -herstel)	Ja
Huidig peilbeheer	Ja
Kitesurfen op locaties It Soal (Workum) en Medemblik	Ja
Militair schietterrein Breezanddijk	Ja
Professioneel dronegebruik	Ja
Bestaande lozingen	Nee

Activiteit
Militair laagvlieggebied en corridor
Spieringvisserij
Staan d want visserij
Zandwinning

Activiteit
Autonome ontwikkeling kleine recreatie
Gebruik vaarweg de Kreupel

Tabel 1.1
Wnb-vergunningplichtige activiteiten in het IJsselmeer die via beheerplan vrijgesteld worden van vergunningplicht zonder specifieke voorwaarden, maar met de generieke voorwaarde dat ze in vorm, omvang, ruimte en tijd niet in betekenende mate wijzigen ten opzichte van de (in Voortoets en NEA I) getoetste situatie. Geen van deze activiteiten heeft volgens de NEA in de huidige vorm, omvang, duur en timing een significant effect op een of meer instandhoudingsdoelstellingen.

Tabel 1.2
Activiteiten die Wnb-vergunningplichtig zijn in het IJsselmeer, maar onder aanvullende specifieke voorwaarden in dit beheerplan vrijgesteld worden van vergunningplicht.

Tabel 1.3
Activiteiten die Wnb-vergunningplichtig zijn in het IJsselmeer en niet in dit beheerplan vrijgesteld worden van vergunningplicht.

Tabel 1.4
Niet Wnb-vergunningplichtige activiteiten in het IJsselmeer waarvan significante gevolgen voor Natura 2000 instandhoudingsdoelstellingen niet kunnen worden uitgesloten en waarvoor dan ook mitigerende maatregelen noodzakelijk zijn om dit te voorkomen.

Bijlage B

Synopsistabel

IJsselmeer	Svl ¹	Doelen aanwijzingsbesluit en huidige toestand ²				
		Doel oppervlakte habitat / leefgebied	Huidige oppervlakte (ha) / huidig aantal	Doel kwaliteit	Huidige kwaliteit	
Habitattypen						
H3150 - Meren met krabbenscheer en fonteinkruiden		=	35	=		
H6430A - Ruigten en zomen (moerasspirea)		=	<1	=		
H6430B - Ruigten en zomen (harig wilgenroosje)		=	?	=		
H7140A - Trilvenen		=	4	=		
Habitatrichtlijnsoorten						
Meervleermuis		=	100-den	=		
Noordse woelmuis		>	?	=		
Rivieronderpad		=	?	=		
Groenknolorchis		=	weg	=		
Vogelrichtlijnsoorten						
Broedvogels						
Aalscholver		=	7000	=		
Roerdomp		>	5	>		
Lepelaar		=	84	=		
Bruine kiekendief		=	10	=		
Porseleinhoen		>	0	>		
Bontbekplevier		>	13	>		
Kemphaan		>	1	>		
Visdief		=	5330	=		
Snor		=	?	=		
Rietzanger		=	?	=		
Niet-broedvogels						
Fuut		>	1127	>		
Aalscholver		=	10322	=		
Lepelaar		=	60	=		
Kleine zwaan		=	134	=		
Toendrarietgans		=	?	=		
Kleine rietgans		=	0,2	=		

		Doel oppervlakte habitat / leefgebied	Huidige oppervlakte (ha) / huidig aantal	Doel kwaliteit	Huidige kwaliteit
Kolgans		=	900	=	
Grauwe gans		=	2945	=	
Brandgans		=	1723 / 70375	=	
Bergeend		=	197	=	
Smient		=	6400	=	
Krakeend		=	460	=	
Wintertaling		=	313	=	
Wilde eend		=	1630	=	
Pijlstaart		=	64	=	
Slobeend		=	86	=	
Tafeleend		=	824	=	
Kuifeend		=	10113	=	
Topper		=	13444	=	
Brilduiker		=	504	=	
Nonnetje		>	235	>	
Grote zaagbek		>	1913	>	
Meerkoet		=	5894	=	
Kluut		=	43	=	
Goudplevier		=	507	=	
Kemphaan		=	198/3353	=	
Grutto		=	160/2132	=	
Wulp		=	898/4398	=	
Dwergmeeuw		>	?	>	
Reuzenster		=	61	=	
Zwarte stern		>	16636	>	

1. Landelijke staat van instandhouding; groen = gunstig; oranje = matig ongunstig; rood = zeer ongunstig
2. Doelen in aanwijzingsbesluit en huidige oppervlakte (ha), huidige aantallen (broedparen of maandgemiddelden) en/of huidige kwaliteit in het gebied; = behoud huidige stand; > toename omvang of kwaliteit; groen = goed; oranje = matig; rood = slecht
3. Instandhoudingsmaatregelen (specifiek t.b.v. soorten of habitats; artikel 6.1 Habitatrichtlijn)
4. Mitigerende maatregelen (ter voorkoming van toekomstige verslechtering/verstoring; artikel 6.2 Habitatrichtlijn)
5. Studie naar voedselbeschikbaarheid mossel- en visetende watervogels IJsselmeer en Matkermeer-IJmeer (ANT)
6. Fysieke afscheiding tussen kitesurflocaties en rustgebieden vogels (Medemblik en Workum)
7. Slootoevers verbreden en afvlakken buitendijkse gronden Fryslân en Noord-Holland
8. Realisatie doelstelling op korte termijn (< 6 jaar; 1^e beheerplanperiode)
9. Realisatie doelstelling op langere termijn (> 6 jaar; 2^e beheerplanperiode of later)

Samenvatting geplande maatregelen

Doelrealisatie

Instandhoudingsmaatregelen³

Mitigerende maatregelen⁴

	Vistrekbevorderende maatregelen KRW	Inzet op duurzame visserij (KRW)	Maaien en verschravingsbeheer Workumerbuitenwaard	ANT ⁵	Broedlocaties voor kale grond broeders behouden	Afplaggen en rietbeheer voor groenknolorchis en trilvenen	Aangepast beheer van rietmoeras	Fysieke afscheiding ⁶	Mitigatie munitieproeven Breezanddijk	Gedragscode recreatie	Verruiming verstoringsvrije zone Kreupel	Slootoevers verbreden ⁷	< 6 jaar ⁸	> 6 jaar ⁹
								●		●				
								●		●				
								●		●				
								●		●		●		
							●	●		●		●		
							●	●		●		●		
							●	●		●		●		
							●	●		●		●		
				●				●	●	●				
				●				●	●	●				
				●					●					
				●					●					
●	●			●					●					
●	●			●					●					
				●	●					●				
								●			●			
								●				●		
								●				●		
●	●			●										
●	●			●	●						●			
●	●			●	●						●			

Bijlage C

Aanvullende toetsing gebruik drones

Vrijstellingsvoorwaarden voor professioneel gebruik van drones voor publieke beheer - en toezichtstaken in Natura 2000-gebieden, behorende tot het IJsselmeergebied in de rijkswateren: een onderbouwde aanpak.

Marcel van der Tol & Maarten Platteeuw, Rijkswaterstaat, dienst Water, Verkeer en Leefomgeving,
1 september 2017

Aanleiding

Op het moment waarop in het kader van de totstandkoming van de beheerplannen voor de Natura 2000-gebieden in de Nederlandse rijkswateren de bestaande activiteiten werden getoetst op hun mogelijke negatieve effecten op de voor die gebieden vastgestelde instandhoudingsdoelstellingen voor de natuur, was er nog nauwelijks sprake van het vliegen met drones (oftewel 'remote piloted aircraft systems'; RPAS), laat staan inzicht in de effecten op de natuur. Deze activiteit heeft de laatste jaren een zodanig grote vlucht genomen - vooral in de meer open delen van het buitengebied - dat er dringend behoefte is aan duidelijkheid over wat er wel en niet toelaatbaar is binnen Natura 2000-gebieden. Blijkens binnengekomen zienswijzen op de ontwerp-beheerplannen voor de Natura 2000-gebieden in de zuidwestelijke Deltawateren en in het IJsselmeergebied wordt het gebruik van drones als potentieel verstorend voor de natuurwaarden in het Natura 2000-gebied gezien. Het beperkte inzicht in dronegebruik en de ingediende zienswijzen vormen de aanleiding om (noodzakelijk) dronegebruik te toetsen op toelaatbaarheid in Natura 2000-gebieden in rijkswateren.

Toetsing

Hangende de nog in ontwikkeling zijnde jurisprudentie en de beperkte mate waarin uit gericht onderzoek¹ evidentie is verkregen over de mogelijke (verstorende) effecten van dronegebruik op natuurwaarden, moet er vanuit gegaan worden dat bij het onbeperkt gebruik van drones in Natura 2000-gebieden significante effecten niet bij voorbaat uitgesloten kunnen worden. Dit geldt in het bijzonder voor gebieden, die zijn aangewezen voor de Vogelrichtlijn, waar verstoring van aldaar rustende, foeragerende en/of broedende vogels met een instandhoudingsdoelstelling aan de orde kan zijn. Voor gebieden die zijn aangewezen voor de Habitatrichtlijn, kan sprake zijn van verstoringsgevoelige habitatrichtlijnsoorten, of verstoringsgevoeligheid van typische soorten die in het habitatype voorkomen. Het risico dat een drone neerstort in een voor betreding gevoelig habitatype of leefgebied, waarna het gebied betreden moet worden om de drone op te halen dient hierbij ook betrokken te worden.

Er zijn ook situaties, waarbij de inzet van drones voor activiteiten, die naar hun aard noodzakelijk zijn en/of in het beheerplan vrijgesteld zijn van vergunningplicht, een manier is om de mogelijk verstorende invloed van die activiteiten te mitigeren.

Dit gaat dan met name op, omdat daarmee voorkomen wordt dat fysieke aanwezigheid en/of verstoring van mensen, voertuigen en/of vaartuigen in het natuurgebied zelf noodzakelijk is.

¹ M.J. Baptist (2015). Veldrapportage vogelwaarnemingen bij drone-opnamen Koehoal-Westhoek. Project: BWN Waddenzeehavens Koehoal. IMARES, Wageningen UR; R.A.J. Pahlplatz & C.E. Linders (2016). Bureaustudie naar effecten op fauna door oefeningen met drones op vijf oefenterreinen van Defensie. Bureau Meervelt. Ecologisch onderzoek en advies. Projectnummer: 16-028. In opdracht van Rijksvastgoedbedrijf; E. Vas, A. Lescroël, O. Duriez, G. Boguszewski & D. Grémillet (2015). Approaching birds with drones: first experiments and ethical guidelines. Biol. Lett. Vol. 11 (2); 2015 Feb. PMC4360097.

Omdat deze activiteiten wel zijn getoetst en daarbij is geconcludeerd dat deze activiteiten naar aard en omvang geen significante effecten veroorzaken, of dankzij beperkende voorwaarden vrijgesteld kunnen worden, is het gebruik van drones in zulke gevallen te verkiezen, omdat de versturende werking die van het gebruik van drones uitgaat, dan minder groot is dan die van de gebruikelijke methoden die voor de betreffende activiteit worden gehanteerd.

Op basis van de beschikbare kennis die er is over drones, zijn de volgende voorwaarden geformuleerd, waarmee zeker gesteld wordt dat het gebruik van drones in zulke gevallen geen significantie effecten veroorzaken. Andere vormen van dronegebruik worden in deze notitie niet getoetst. De beoordeling of dat gebruik vergunningplichtig is, is aan het bevoegd gezag voor vergunningverlening, eventueel in samenspraak met terreinbeheerders en toezichthouders.

Professioneel gebruik van drones (RPAS; “Remotely Piloted Aircraft Systems”, alle gewichtsklassen) kan worden vrijgesteld van de vergunningplicht in het kader van artikel 2.7 lid 2 van de Wet Natuurbescherming, als het dronegebruik voldoet aan elk van de volgende vier voorwaarden (cumulatief):

1. De vluchten worden uitgevoerd voor de uitvoering van noodzakelijk beheer en onderhoud, noodzakelijke monitorings-, reddings-, inspectie-, toezicht-, opsporings- en defensietaken (waaronder HEMS-, SAR-, politie, brandweer- of kustwachtvluchten), alsmede voor de uitvoering van calamiteitenbeheer. In algemene zin geldt in daadwerkelijke calamiteitssituaties het adagium ‘nood breekt wet’.
2. De vluchten voor onder 1 genoemde publieke taken worden in opdracht van de overheid, dan wel door of in opdracht van een terreinbeherende natuurbeschermingsorganisatie uitgevoerd.
3. De vluchten worden door een gecertificeerde dronemaatschappij uitgevoerd.
4. De piloot van de drone is aantoonbaar op de hoogte van de lokale en actuele situatie ten aanzien van de beschermde natuurwaarden en de verstoringgevoeligheid van die waarden, en handelt conform artikel 1.11 (zorgplicht) van de Wet Natuurbescherming (zie kader).

Artikel 1.11

1. Een ieder neemt voldoende zorg in acht voor Natura 2000-gebieden, bijzondere nationale natuurgebieden en voor in het wild levende dieren en planten en hun directe leefomgeving.
2. De zorg, bedoeld in het eerste lid, houdt in elk geval in dat een ieder die weet of redelijkerwijs kan vermoeden dat door zijn handelen of nalaten nadelige gevolgen kunnen worden veroorzaakt voor een Natura 2000-gebied, een bijzonder nationaal natuurgebied of voor in het wild levende dieren en planten:
  - a. dergelijke handelingen achterwege laat, dan wel,
  - b. indien dat achterwege laten redelijkerwijs niet kan worden gevergd, de noodzakelijke maatregelen treft om die gevolgen te voorkomen, of
  - c. voor zover die gevolgen niet kunnen worden voorkomen, deze zoveel mogelijk beperkt of ongedaan maakt.

Toelichting

Ad 1) Met deze voorwaarde wordt het gebruik van drones beperkt tot een selectie van noodzakelijke en reeds in het beheerplan vrijgestelde en getoetste activiteiten. Belangrijk bij deze voorwaarde is dat de activiteit vanuit een algemeen belang of vanuit het doel van natuurbescherming noodzakelijkheid is. Zo is het maken van een film van het natuurgebied niet noodzakelijk voor het beheer en onderhoud van het gebied en kan dronegebruik met dit oogmerk geen gebruik maken van de vrijstellingsvoorwaarden.

Ad 2) Het onder 1 genoemd gebruik van drones wordt vervolgens beperkt tot de activiteiten, voor zover die (bijvoorbeeld ter uitvoering van dit beheerplan) in opdracht van een overheid of de terrein beherende natuurbeschermingsorganisatie uitgevoerd worden. Daarmee wordt zeker gesteld dat de bevoegde autoriteiten, dan wel de terreinbeherende natuurbeschermingsorganisatie, verantwoordelijk zijn voor de uitvoering van de activiteit en bij het verlenen van die opdracht de afweging hebben gemaakt dat het gebruik van drones voor deze activiteit nodig is.

Ad 3) Doordat de vluchten uitgevoerd worden door een gecertificeerde dronemaatschappij is tevens verzekerd dat de vluchten professioneel uitgevoerd worden. Dit betekent dat een drone altijd in zicht moet zijn

van de piloot, de drone zich maximaal 500 meter van de piloot mag bevinden en dat de drone niet hoger dan 120 meter mag vliegen. Hiermee wordt het gebruik van een drone als alternatief voor andere vrijgestelde activiteiten, bijvoorbeeld vogelmonitoring vanuit een vliegtuig aanzienlijk beperkt.

Ad 4) Deze voorwaarde is bedoeld om zeker te stellen dat de dronepiloot de risico's van het dronegebruik voor de aanwezige natuurwaarden op desbetreffende locatie kent en in de handelwijze zich richt op het voorkómen van vermijdbare verstoring (door bijvoorbeeld rekening te houden met de vliegsnelheid, de aanvlieghoek, de keuze van het type drone, en/of door niet lager te vliegen dan strikt noodzakelijk en indien mogelijk zoveel mogelijk buiten het broedseizoen). De dronepiloot moet dat bovendien kunnen aantonen. Dit blijkt bijvoorbeeld uit een bijgehouden vlieglogboek. Het ligt daarbij voor de hand dat de dronepiloot de vluchten in overleg met de opdrachtgever plant en daarbij de beheerder van het N2000-gebied en zo nodig ter zake deskundige adviseurs raadpleegt.

Toetsing specifiek voor het IJsselmeergebied

Habitattypen (H3140, H3150, H6430A, H6510B, H7140A)

Voor deze habitattypen geldt dat in de meeste gevallen het gebruik van drones voor de vrij te stellen activiteiten te verkiezen is boven betreding (inclusief varen met boten en het gebruik van voertuigen) door mensen. Voor zover de kwaliteit van het terrestrische habitatype al bepaald kan worden door de aanwezigheid van typische soorten, geeft het gebruik van drones onder deze voorwaarden en gelet op de tijdelijke verstoring die daarmee plaatsvindt, geen aanleiding om te veronderstellen dat de kwaliteit van de habitattypen significant wordt aangetast door drones. Significante effecten kunnen voor de bedoelde activiteiten daarom worden uitgesloten.

Habitatsoorten (H1145, H1149, H1163, H1318, H3140, H1903)

Voor zover er sprake is van beschermde habitatsoorten in het IJsselmeergebied zijn deze gelet op de instandhoudingsdoelstellingen, die betrekking hebben op omvang en kwaliteit van het leefgebied van deze soorten, niet gevoelig voor het gebruik van drones boven het gebied omdat het leefgebied voor deze soorten niet bedreigd wordt.

Net als voor de habitattypen geldt voor de meeste soorten dat het gebruik van drones voor de bedoelde activiteiten te verkiezen is boven betreding (inclusief varen met boten en het gebruik van voertuigen). Omdat er 's nachts niet met een drone gevlogen kan worden is interactie met de Meervleermuis uit te sluiten. Uiteraard is interactie met soorten die onder het wateroppervlak leven ook bij voorbaat uit te sluiten.

Vogelrichtlijnsoorten (niet broedvogels)

De aangewezen vogelrichtlijnsoorten (niet-broedvogels) zijn onder te verdelen in vogelsoorten, die rusten, foerageren en verblijven op open water en vogelsoorten die rusten, foerageren en verblijven op het land. Verstoring van deze verblijfsgebieden kan, wanneer dit regelmatig gebeurt, significant negatieve effecten op de kwaliteit van het leefgebied veroorzaken. De hierboven genoemde voorwaarden waaronder gebruik van drones toegestaan wordt, zorgen ervoor dat eventuele verstoring hooguit incidenteel zal zijn en daardoor geen significante effecten zal kunnen veroorzaken. Het is namelijk niet te verwachten dat het gebruik van een drone een reëel alternatief is voor de gebruikelijke maandelijkse monitoring van de betreffende soorten. Hiervoor mogen de drones immers niet ver genoeg vliegen. Een noodzaak om de situatie vanuit de lucht (althans binnen het bereik van toegestaan dronegebruik) op te nemen ontbreekt in de meeste gevallen. Bovendien zal, vanwege de vierde bepaling, de actieve zorgplicht, zoveel als mogelijk onnodige verstoring door dit gebruik voorkomen moeten worden. In de enkele gevallen waar deze noodzaak aanwezig is, zal het gebruik van drones te verkiezen zijn boven betreding (inclusief varen met boten en het gebruik van voertuigen). Omgekeerd betekent dat ook dat in die delen van het gebied, waar betreding door recreanten is toegestaan, het gebruik van drones voor deze activiteiten ook niet extra verstorend zal zijn en er geen significante effecten zullen optreden.

Vogelrichtlijnsoorten (broedvogels)

Deze groep is globaal onder te verdelen in soorten die in kolonieverband in het gebied broeden (Aalscholver, Lepelaar, Visdief), soorten die verspreid op relatief open land broeden (Bontbekplevier, Kemphaan) en soorten die hun nest in moerasgebied hebben (Roerdomp, Purperreiger, Bruine Kiekendief, Porseleinhoen, Snor, Rietzanger, Grote Karekiet).

kolonievogels

Er is met het monitoren van kolonies enige praktijkervaring met drones opgedaan. Met name voor grote en onoverzichtelijke kolonies kan monitoring vanuit de lucht aanzienlijke voordelen opleveren. Als hiermee bovendien betreding van de kolonie voorkomen kan worden, is het gebruik van drones altijd te verkiezen boven methodes waarvoor betreding vereist is. Ook in het geval dat met de monitoring door drones slechts betere telresultaten verkregen worden, geven de eerste onderzoeken aan dat deze methode niet tot significante effecten op de kolonievogels hoeft te leiden. Hoewel deze monitoring noodzakelijk kan zijn, zal wanneer effecten met drones niet vermeden kunnen worden, vanwege de vierde voorwaarde, teruggevallen worden op traditionele methodes.

In zijn algemeenheid zullen, wanneer ander dronegebruik echt noodzakelijk is, de bovengenoemde voorwaarden voldoende zekerheid bieden dat er geen significante effecten op de kolonies zullen optreden, mede omdat dit gebruik dan in uitzonderlijke situaties plaats zal vinden. Er zal bovendien in die gevallen waar de noodzakelijke activiteit het toestaat, vanwege de actieve zorgplicht, uitgeweken moeten worden naar een minder kwetsbare periode in de levenscyclus van de soort. Kolonievogels kunnen foerageren op open water en land, voor de toetsing van die effecten wordt verwezen naar de effecten op niet-broedvogels.

vogels van open land

Voor vogels die broeden op relatief open land geldt globaal dezelfde afweging als bij vogels die foerageren op het land, maar verstoring van broedende vogels kan wel direct leiden tot effecten op het broedsucces van de soort. Broedvogels die broeden op open land zijn meestal minder gevoelig voor incidentele verstoring van de broedplaats dan soorten die een meer verborgen levenswijze hebben. Het is niet te verwachten dat dronegebruik voor deze soorten noodzakelijk is ten behoeve van monitoring.

Voor het overige zal, indien dronegebruik noodzakelijk is, dat in zeer incidentele gevallen voorkomen. Indien drones gebruikt worden als alternatief voor betreding, heeft dat daarbij altijd de voorkeur. Volgens de vierde voorwaarde, de actieve zorgplicht, zal bovendien verstoring van aanwezige vogelsoorten zoveel als mogelijk vermeden moeten worden, daarbij zal, als de activiteit het toestaat, uitgeweken moeten worden naar een minder kwetsbare periode voor de broedvogelsoorten. Dit samen leidt tot de beoordeling dat significante effecten met deze voorwaarden uitgesloten kunnen worden.

moerasvogels

Voor vogels die broeden in moerasgebied kan verstoring van de zangvogelsoorten en het porseleinhoen op voorhand uitgesloten worden in het geval drones incidenteel gebruikt worden. Dit geldt zeker wanneer betreding van het moerasgebied hiermee vermeden kan worden. Monitoring van deze soorten zal nooit met drones uitgevoerd worden.

Voor soorten als Bruine Kiekendief, Purperreiger en Roerdomp ligt het op dit moment niet voor de hand om in het kader van monitoring drones te gebruiken, omdat de afzonderlijke paren goed zijn te lokaliseren. Voor Purperreiger en Bruine Kiekendief zouden drones in theorie ingezet kunnen worden om nesten van deze soorten exact te lokaliseren. Hiervoor geldt dan dezelfde afweging als voor de kolonievogels. Hoewel deze monitoring noodzakelijk kan zijn, zal wanneer effecten met drones niet vermeden kunnen worden, vanwege de vierde voorwaarde, teruggevallen worden op traditionele methodes.

Voor zover gebruik van drones voor andere doeleinden noodzakelijk is, zal dit slechts in zeer incidentele gevallen voorkomen. Indien drones gebruikt worden als alternatief voor betreding, heeft dat daarbij altijd de voorkeur. Volgens de voorwaarden zal bovendien verstoring van de aanwezige broedvogels volgens de actieve zorgplicht, zoveel als mogelijk vermeden moeten worden. Indien de activiteit dat toestaat, moet bijvoorbeeld uitgeweken worden naar een minder kwetsbare periode in de levenscyclus van de soort. Dit samen leidt tot de beoordeling dat significante effecten op de instandhoudingsdoelen van deze soorten met deze voorwaarden uitgesloten kunnen worden. Deze broedvogels kunnen foerageren nabij open water en op open land, voor de toetsing van die effecten wordt verwezen naar de effecten op niet-broedvogels.

Conclusie

Met het expliciet onder bovengenoemde voorwaarden vrijstellen van professioneel dronegebruik in het IJsselmeergebied wordt in desbetreffende gebieden een eerste stap gezet naar het verkrijgen van meer duidelijkheid over de omstandigheden waarin het gebruik van drones in natuurgebieden, in plaats van alleen maar potentieel bedreigend en verstorend, ook nuttig of zelfs noodzakelijk kan zijn.

Colofon

Uitgegeven door
Rijkswaterstaat

In samenwerking met
Ministerie van Economische zaken,
provinsje Fryslân, provincie Flevoland,
en provincie Noord-Holland

Informatie
www.rijkswaterstaat.nl
0800-8002
(ma t/m vr 07.00 - 20.00 uur, zaterdag,
zondag en feestdagen 10.00 – 18.30 uur,
gratis)

Samengesteld door
Rijkswaterstaat, Royal HaskoningDHV
en Tauw bv

Kwaliteitsborging
Rijkswaterstaat

Fotografie
KINA Natuur + Outdoor Stockfotografie,
IVVR, Falco Hassink (i.o.v. Provincie
Flevoland), Stockbureau Nationale
Beeldbank

Kaartmateriaal
Rijkswaterstaat, Witteveen+Bos,
Bureau Waardenburg B.V. en Deltares

Datum
Oktober 2017

Status
Beheerplan N2000

Dit is een uitgave van

Rijkswaterstaat

www.rijkswaterstaat.nl
0800 - 8002

oktober 2017 | WD1017LL055